

Évkönyv 2007

Magyar Művelődési Intézet és Képzőművészeti Lektorátus

A Magyar Művelődési Intézet
és Képzőművészeti Lektorátus
Évkönyve, 2007

**A Magyar Művelődési Intézet
és Képzőművészeti Lektorátus
Évkönyve, 2007**

Szerkesztők
Földiák András
Tóth Zsóka

Olvasószerkesztő
Hargitai Mária

© MMIKL, 2007

ISSN 1219-0403

Kiadja a Magyar Művelődési Intézet
és Képzőművészeti Lektorátus, Budapest
Felelős kiadó: Borbáth Erika főigazgató

Készült a CopyCat Nyomdában, Budapesten
Nyomdai előkészítés: i&i Kft., Budapest
Tördelőszerkesztő: Príma Viktória

Tartalomjegyzék

Előszó (Borbáth Erika)	7
Földiák András Egy szemelvény a Magyar Művelődési Intézet 60 évéből: Muharay Elemér ötvenéves mérlege	9
Keszthelyi Ferencné A Képző- és Iparművészeti Lektorátus tevékenysége.....	22
HÁLÓZATOK, KÉPZÉSEK, GYAKORLATOK	
Kary József Új név – korszerűbb felfogás – bővülő kínálat az egri Bartakovics Béla Művelődési Központban	29
Polyák Albert A Bács-Kiskun megyei közművelődési szervezetek felnőttképzési, ismeretterjesztő tevékenységei.....	37
Romhányi András A Civil Akadémia	59
Veszpréminé Turtsányi Valéria A pápai Jókai Mór Művelődési Központ „TUDÁS-HÁLÓ” projektjének bemutatása.....	65
Zselinszky Lászlóné A regionális könyvtári ellátás fejlesztési programja Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében.....	71
Fejér megye településeinek közművelődési adattára CD-n.....	77
Nadrai Lászlóné Lippai Mária Zalai Közművelődési Szeminárium	81
Kutatás közben: a Kutatási- és Kutatásszervezési Igazgatóság munkaanyagaiból.....	86

 VERSEK, DALOK, KÉPEK

Halász Péter	
A „tisztta forrás” védelmében	97
Merza Gábor	
Néhány mondat a 13. Országos Diákkonkursumról	103
Mátyus Aliz	
OZORA – ILLYÉS GYULA – VERS ÉS PRÓZA	106
Győri Lajos	
A Magyar Művelődési Intézet fotógalériájának egy esztendeje	114
Daróczi Ágnes	
Roma képzőművészek Európában	126
Nagy Gellért András	
Kisebbségek Napja 2006.....	140
Hajdú Gabriella	
„Nemzetiségeink képekben”	144
Varga Tamás	
Együtt Európában.....	147

KISTÉRSÉGEK, RÉGIÓK

Tisza Gabriella	
A Regionális KÖZKINCS Bizottságok megalakításának és működésének tapasztalatai.....	157
KÖZKINCS Program a harmadik évezredben A Közkultúra fejlesztése az Új Magyarország Fejlesztési Tervben	163
Kovács Edit	
Szabad állampolgárok! Magyarországon. Európában.....	172
Beke Pál	
Bethlen Gábor Tündérvirtje.....	177
Péterfi Ferenc	
A közösségi apátiától a kompetens közösségig.....	182
Szerzőink	187

Előszó

A Kultúra Napja alkalmából évente megjelenő kötet kísérletet tesz arra, hogy számba vegye az elmúlt év kiemelkedő közösségi művelődési eseményeit, s – a számtalan kérdőjel ellenére is – a jövőt és a feladatokat előrevetítő tanulmányokat, írásokat.

Azt szoktuk mondani minden év elején, hogy ez sorsfordító lehet, hogy jöhetnek „új-régi” veszélyek és remények, melyeket vagy folyamatosan ki kell védenünk, vagy biztató lehetőségként ki kell tudnunk használni azokat.

Talán nem tévedek nagyot, ha azt mondom, hogy a 2007-ben kezdődő évek valóban sorsfordítóak lehetnek abból a szempontból is, hogy a művelődés, a közműveltség milyen helyet foglal el a művelődés értékelsajátítást elősegítő, az állampolgárok érdekeit szolgáló ismeretszerző, kompetenciaerősítő, közösségi, képző, élhető környezetet biztosító szervezetrendszerében. Rajtunk is múlik, hogy mennyire lesz „bezáró – lehetőséget biztosító” az előttünk álló évtized. Nekünk a kultúrában és elsősorban közösségi művelődésben dolgozóknak ez igazi lehetőséget és komoly feladatot jelent.

Persze a napi gondokkal küszködve észre sem vesszük, hogy „formáljuk a történelmet”. Évtizedeken keresztül vitáztunk azzal a szemlélettel, amely a kultúrát díszként, ráadásként értelmezte, s nem vette, vagy nem akarta tudomásul venni, hogy a kultúra része életünknek, s talán ennél is fontosabb, meghatározza az életünket. Ma, az Európai Unióban természetesen tesszük fel a kérdést: hogyan tudjuk identitásunkat, kultúránkat megőrizni, hogy ugyanakkor képesek legyünk befogadni azokat a tudásokat, amelyek számunkra is megnyitják a lehetőségeket. Olvassuk, halljuk a híreket, hogy milyen fejlesztések biztosíthatják számunkra is a kiegyensúlyozott, elégedett jövőt. Szerencsére azt is olvassuk már, hogy

az eredmények elérésében a kultúráé, a tudásé a főszerep, hogy a kultúra integráló feladatot tölt be a társadalom életében.

A közművelődés szakmai struktúrájában az utóbbi években határozottan körvonalazódni látszik két egymással összefüggő, de jól elkülöníthető tevékenységcsoport, amelyek részben a vidékfejlesztés, másrészt a korszerű, karakteresen formálódó városi kulturális fejlesztés, a kreatív gazdaság köré szerveződik. Feladatunk, hogy a közművelődés „megtartva fejlődő” tevékenység-rendszerének szerepét megerősítsük, hogy új tartalmakkal, az élethez igazodó szervezetrendszerrel legyünk partnerek a tervek megvalósításában.

A kötetben megjelenő írások mintegy keresztmetszetet mutatnak arról a sokszínűségről, amelyek hétköznapijaink feladatai, s számos esetben a települések és a közösségek ünnepei is egyben.

A Magyar Művelődési Intézet életében is jelentős változás történt. 2007. január 1-jétől a Képző- és Iparművészeti Lektorátussal egy szervezetben folytatjuk a munkánkat. A változást egyik intézmény sem kezdeményezte, de az elkövetkező időben olyan együttműködést kívánunk kialakítani, amelynek során kihasználjuk az intézmények sok évtizedes szakmai tapasztalatait, kapcsolatrendszerét.

A változást az évkönyv cikkei – Keszthelyi Ferencné írása kivételével – érthető módon még nem tükrözik, hiszen azok 2006-ra, az intézet történetének 60. évére vonatkoznak.

Budapest, 2007. január 16.

Borbáth Erika

Egy szemelvény a Magyar Művelődési Intézet 60 évéből: Muharay Elemér ötvenéves mérlege

Az évforduló alkalmából Halász Péter írt átfogó tanulmányt a hatvan éves Magyar Művelődési Intézet történetéről, mely a SZÍN 2006 decemberi (11/6-os) számában látott napvilágot. Ezt megelőzően is több visszaemlékezés és dokumentum jelent meg, mint például a legutóbb a Népművészeti Intézet 1956-os ideiglenes intéző bizottsága által írt Nyílt Levél (Szín 11/5). Érdemben megemlékeztünk – 1996-ban – az 50. évfordulóról, amikor Harangi László és Maróti Gyula átfogó tanulmányainak felhasználásával jelen válogatás szerkesztője készített összeállítást a fél évszázadról (SZÍN 1/2). Az intézet története iránt érdeklődőknek ajánljuk figyelmébe ezen cikkeket. Most azonban – 1956 évfordulójára is gondolva – a hatvan év történetének nem az egészét próbálom áttekinteni, hanem csak egy tanulmányt ragadunk ki az évtizedek nagy folyamából és szerzőjét, Muharay Elemért igyekszem röviden bemutatni, mint olyan személyt, aki szellemi és szakmai elődünknek, az 1946-ban alakult Magyar Szabadszínház Országos Szövetségének volt az elnöke, aztán egy évtizedik a jogelőd Népművészeti, illetve Népművelési Intézetnek az osztályvezetője. (Másik szellemi elődünknek tekintjük a szintén 1946-ban alakult Magyar Népi Művelődési Intézetet, amelynek felhívása falusi és tanyai művelődéssel foglalkozó embereket mozgósított, akik később a – már formálisan is jogelődünknek tekinthető – Népművészeti Intézet szakembereivel dolgoztak együtt.)

A kiválasztott írás nem csak keletkezésének idejéről szól, hanem az első tíz év ellentmondásaiból is megmutat valamit, és ezen túl az ötven évvel ezelőtti pillanat „cseppjében” szerény mértékben a hatvan év „tengere” is tükröződik. Nem állítom, hogy a szerző által jelzett ellentmondások a hat évtizeden keresztül mindvégig léteztek, hogy feszítő gondjai azóta is problémák, hogy akár a minisztériumról, akár az intézetről meg-

fogalmazott kritikája folyamatosan érvényes lenne. Ez végtelen leegyszerűsítése lenne az ennél bonyolultabb és mozgásirányaiban is sokkal gazdagabb intézeti történetnek. A kor éles és kiváló lelete azonban több, mint a maga nehéz korának dokumentuma. Olyan nehézségekkel küzd és olyan célokért emel szót, amely nehézségek és célok azért fel-fel tűntek a hat évtized során, bár mindig más alakban, más nehézségekkel és más célokkal egyedi szimbiózist alkotva, s az idő mindig más megoldási módokat, tevékenységi formákat, emberi válaszokat forgott ki magából. Nem akarjuk tehát Muharay Elemér sorait az intézeti lét és a közművelődés állandósultan érvényes kiáltásaként feltüntetni, de azért érdemes figyelnünk, hogy vannak gátak, amelyekbe azóta mások is beleütköztek, vannak indulatok, amelyek másokat is magukkal sodortak és vannak remények, amelyek másokat is hasonló módon éltettek.

Muharay Elemér 1901-ben született Jászberény-Hajtapusztán. (Több tanulmányban, kötetben „Muhoray”-ként említik, pl. Magyar Életrajzi Lexikon. Akadémia Kiadó, Bp. 1969.) A Bolváry–Mattyasovszky-féle filmszínész és rendezőiskolát 1922-ben végezte el. Külföldön alkalmi munkákból élt, vidéki színházakban dolgozott, hosszabb ideig Pesterzsébeten volt színész és rendező. 1937-ben szervezte meg az új Tháliát, majd a Művészeti Stúdiót, amit rendezési okokra hivatkozva bezártak. 1938-ban Fóton indította el a faluszínpad mozgalmat. A népszínművek előadásában, a népdal-éneklésben, a Gyöngyösbokrétában is hódító álnépiességgel szemben erősíteni akarta a drámai értékű néphagyományainkat. Azt a szerepet vállalta a dráma terén, amit Bartók és Kodály a népzene terén. Ezt a mozgalmát azonban hatóságilag felszámolták, és Muharayt az ország minden falujából kitiltották. Ekkor a Vasas székházban szervezett népi játék bemutatókat.

A világháború után alakította meg Népi Ének-, Tánc- és Játékegyüttesét, amely Muharay-együttesként vált ismertté. Két és fél év alatt több mint 150 bemutatót tartottak, és a kibontakozó magyar néptánc-mozgalom egyik legrangosabb csoportjaként dolgoztak. 1946. március 4-én a Nemzeti Színházban volt előadásuk, ezen sok ifjúsági vezető és művész mellett ott volt: Kodály Zoltán, Karácsony Sándor, Keresztury Dezső, Rajk László, Révai József, Veres Péter, Darvas József, Nagy Ferenc és Kiss Sándor (– amint ezt Vitányi Iván, az együttes tagja leírta). Muharay ebben az időben az említett színjátszó szövetség elnöke, közben a Szabadművelődési Tanácsnál, majd az Operettszínházban is dolgozott.

1951-től a Népművészeti Intézet Néprajzi Osztályának vezetője volt. Az osztály a legkeményebb időkben is igen értékes gyűjtőmunkát és hagyományápoló tevékenységet végzett. Külön említésre méltó népi-gyermekjáték gyűjtésük. Munkatársakat küldött ki hosszabb-rövidebb időre egy-egy községbe a falu múltjának, jelenének, az ott élő emberek, családok életének tanulmányozására, annak megírására és szorgalmazta egy új rendszerű faluszociográfiai mozgalom indítását.

Az 1957 elején dátumozott, a következőkben idézett „Vázlatos tanulmány...” megírásában szerepet játszottak 1956 megrázkódtatásai, de az a remény is, hogy megtorlások nélkül és a korábbi hibákat kijavítva lehet majd újrakezdeni az ország építését. E nagypolitikai összefüggéseken túl az is célja volt az írásnak, hogy hozzájáruljon a Népművészeti Intézet átalakításához. Az intézet krónikásai közül többen úgy fogják fel, mintha az 1957 kora tavaszán történt átalakítás és névváltoztatás oka az intézet igazgatójának – Széll Jenőnek – és más munkatársaknak az ötvenhatos tevékenysége miatti büntetés lett volna. Ez nem felel meg a valóságnak. Az átalakítást már 1955-ben tervezték, és az 1957. március 1-jén hatályba lépő 18/1957. számú művelődésügyi rendelet nem új intézetet hozott létre, nem is következett belőle alapos átszervezés, csak a nevet változtatta meg, és minden korábbi feladatkört érintetlenül hagyva, az intézet tevékenységét kibővítette új feladatokkal. Az új feladatköröket 9 pontban sorolja fel a rendelet, s minden jel szerint ezeknek a meghatározásoknak szakmai okuk volt, nem politikai.

Valószínűnek tűnik, hogy a rendelet megfogalmazásakor figyelembe vették Muharay Elemérnek a következőkben idézett tanulmányát, mert több olyan feladat is szerepel, amellyel foglalkozik a tanulmányában, és amit egyébként is a legfontosabb szakmai ügynek tekintett. Így például az új feladatköröket tartalmazó 2. §-ból a 7. pont, mely a következőket tartalmazza: „népművelési-szociográfiai kutatás: a társadalom művelődési igényeinek és szükségleteinek vizsgálata, elemzése, bizonyított következtetéseinek felhasználása, a népművelő tevékenység hatásának sokoldalú vizsgálata a társadalom különböző rétegeiben;”

Muharay Elemér mindvégig „Művelődési Intézetről” ír, nem tudjuk, hogy névváltoztatási tervek között a „népművelési” mellett szóba került-e a az intézet a nevében ma szereplő fogalom, vagy ez csak az ő javaslata lett volna.

Tragikusan visszavetett azonban minden társadalmi és azon belül népművelési fejlődést, hogy a kibontakozásban bizó – egyébként határozottan baloldali elkötelezettségű – szakembereknek a legsúlyosabban csalatkoznuk kellett. 1957 őszén távolították el az intézet éléről Széll Jenőt és 1959-ben letartóztatták. (Öt év börtönbüntetéssel sújtották, amelyből három évet letöltött.) Az utána következő dr. Manga János sem bizonyult jó végrehajtónak, mert őt is menesztették, és csak ez után kezdődtek a felelőségre vonások. Erről Harangi László a következőket írta a korábban már említett 1996-os Szín cikkben: A „revizionizmus” felszámolását főképpen egy az intézetbe vezényelt osztályvezető hajtotta végre, aki nem riadt vissza a gyanúba került munkatársakkal szemben alkalmazott megalázó módszerektől sem. A „rendcsinálás” elsősorban Muharay Néprajzi Osztálya ellen irányult, amelyet megszüntettek, munkatársait átirányították a Magyar Tudományos Akadémia Népzenei Osztályára. A légbőlre jellemző, hogy Szerb Antalnét egy hirtelen összehívott munkatársi értekezleten nyilvánosan megbélyegezték, és azonnali hatállyal elbocsátották. Almássy György ellen is eljárás indult, őt is elbocsátották. Sok értékes tanulmányt, mint selejtet megsemmisítettek, nagyarányú átszervezéseket hajtottak végre. Nemcsak a Néprajzi, hanem a Drámai Osztály is megszűnt, a Népműveléstudományi Osztály pedig átalakult Elméleti és Módszertani Osztállyá.

Muharay Elemér maradhatott az intézetben, az osztályán elkövetett sérelmek azonban rendkívül megviselték. 1960. február 2-án meghalt.

Főbb művei: Hagyományunk, műveltségünk, életünk (évszám nélkül), Magyar Játékszín (1940), Népmesebábjáték (1954), Mesejátékok (1957), Úttörő színpad (1959).

Az alábbiakban a VÁZLATOS TANULMÁNY MEGELŐZŐ NÉPMŰVELÉSÜNKRŐL, A MŰVELŐDÉSI INTÉZET ALAKULÁSÁRÓL, FELADATKÖRÉRŐL ÉS SZERVEZETI FELÉPÍTÉSÉRŐL – című 25 gépelt oldalnyi terjedelmű kéziratot tanulmányból közlünk válogatott részleteket. A kéziratban a kihagyásokat nem jelzem, mivel nem tudományos szándékú közlés a cél és a jelzések sokasága zavaró lenne. Javítottam továbbá a régi írógépeken nem létező, vagy az indigós másolaton nem látszó hosszú ékezeteket.

A Művelődési Intézet, illetve egy olyan intézmény létesítésének a gondolata, mely népművelésünk nagyrészt, vagy egészében elhanyagolt tudományos,

pedagógiai, szakmai kérdéseinek, a művészeti mozgalmaknak a művelődés egységét szolgáló munkamódjainak kidolgozásával is foglalkozna – már régebben felmerült.

A Népművészeti Intézet egész munkája során, de különösen az új művelődési alkalmak, formák alakításával kapcsolatban előtérbe került a tudományos hitelű alapvetés szüksége. Hasztalan sürgettük azonban az új népművelés megalapozását elősegítő tudományos munka Intézetünkben való megszervezését. /A Minisztérium azidőben nemcsak hallani se akart erről, hanem vádként fordította ellenünk azaz, hogy meg akarjuk kerülni a „napi feladatok” ellátását./ Ilyenmódon Intézetünkben az időközben megerősített tánckutató munka kivételével csak szórványosan és alkalmyszerűen folyhatott tudományos jellegű feltáró és felmérő munka.

Közvetlenül az október 23-át megelőző időkből értesültünk arról, hogy a Népművelési Minisztériumban foglalkoznak egy művelődéstudományi csoport alakításának a gondolatával. Örvendetes, hogy ez a gondolat bármennyi idő után is, de egyáltalán felmerült, mert azt bizonyította, hogy a Minisztériumban is voltak, akikben jelen volt és késve bár, de felébredt a népművelői felelősség.

Nem az eső után köpönyeg kritika céljából, hanem jövő népművelésünk minél jobb alapjának megvetése érdekében vegyük sorra az alapvető hibákat, mint olyanokat, amelyeket okvetlenül kijavítanunk, vagy kiküszöbölnünk kell.

A hét esztendővel ezelőtt létesített Népművelési Minisztérium minden tekintetben eltúlzott méretei önmagukban is hibaforrást jelentettek. A Népművelési Minisztérium legfőbb létalapjának a kulturagitációt és propagandát szánták, alárendelve annak a társadalom művelődésére és művészeti élete mindennapjainak megnyilvánulását.

Érthető ugyan, de semmivel sem menthető, hogy a népművelés minisztériumában figyelemre sem méltatták a népművelés évszázados hagyományait, pedig a falakon lépten-nyomon Lenin tanítása is figyelmeztet erre.

A nevében sem szerencsés Intézetet - most hatodik éve - elsősorban azzal a céllal hozták létre, hogy irányítsa a művészeti tömegmozgalmat, azaz a különböző művészeti ágakban gyakorlatilag segítse megvalósítani a felsőbb szervek által kialakított elgondolásokat; legfőképpen, hogy a társadalom egész művészeti tevékenységét állítsa az agitáció és propaganda szolgálatába. A kezdeti lépéseknél kitűnt, hogy nem is akartak egy valóságos szakmai intézményt létesíteni. Erre utalt az a tény is, hogy a kiszemelt munkatársak többségének szakmai felkészültségét egyáltalán nem is vizsgálták, viszont annál nagyobb bizalmatlansággal kezelték azokat a munkatársakat, akik mozgalmi múlttal és éppen ezért szakmai tapasztalattal is inkább rendelkeztek.

Az Intézet így, mondhatnánk a főhatóság ellenére, a maga erejéből lett a lehetőségeken belül hasznos szakintézménnyé. Ebben legfontosabb szerepet az a helyes elgondolás játszotta, ami az Intézet munkatársai jó részében meghatározó álláspontként kialakult: Eredményes népművelés csak úgy lehetséges, ha a feladatot a népművelés fogalmának valóságos tartalma szerint fogjuk fel. A művelődés elsőrendűen a társadalom érdeke. A művelődés igénye alapján a társadalom előrehaladását célzó vágyaiból, törekvéseiből ered. Az egyén, valamint a kisebb-nagyobb közösségek maguk erőiből is keresik művelődésük lehetőségeit. Mivel pedig az államnak eminens érdeke a művelt társadalom, minden tekintetben segíti, támogatja a társadalom művelődését.

Ez az alapálláspont, mint kibékíthetetlen ellentét végig fennállott és szülte a további ellentétünket.

Se szeri, se száma azoknak az új művelődési és művészeti kezdeményezéseknek, melyeket Intézetünk az új társadalom mielőbbi kialakulásának, megerősödésének szolgálatában tett. /A sajátos művelődési erők, művészeti értékek kifejlesztése, új ünnepi kultúra kialakítása, - a legnépszerűbb hagyományok folytatásaként új közösségi művészeti és művelődési alkalmak elősegítése, stb./ Mindehhez azonban arra lett volna szükség. hogy „a tömegkultúra irányítására” az állami szervekben, és rajtuk kívül a párt - és tömegszervezetekben is nagy költséggel fenntartott - egymással nem ritkán ellentétesen ügködő hatalmas apparátus a dolgozó társadalom tényleges művelődését szolgálja. E helyett azonban szinte az egész apparátus minden tevékenysége abban merült ki, hogy „felülről vigye be a tömegekbe” mindazt, amitől azok láthatóan elfordultak, törekvéseikkel szembenállónak tartottak.

A leginkább érintett dolgozó rétegek menekültek mindattól, amit adminisztrációs úton felülről rájuk akartak kényszeríteni. /És ezzel velejáróan menekültek a neki hasznostól is./ Sajnos a többség vetette rá magát a kapitalizmus csődtömegéből visszamaradt felszínes, selejtes „kultur-termékekre”. Jellemző, hogy az irányító szervek is mindent elkövettek, hogy e tekintetben a tömegek semmi hiányt ne szenvedjenek. Volt tehát mégis egy terület, ahol figyelembe vették a tömegigényt, csak arra nem figyeltek, hogy ez az igény elemi reakciója volt a bürokratikus irányító munkának. /Erre a ténykedésre vonatkoztatható leginkább Darvas Józsefnek az a néhány éve tett kijelentése, amikor a balladai Kőműves Kelemen történetére cé-

lozva megállapította, hogy amit nappal építettünk, azt éjjel magunk segítettük lerombolni. - Az apparátus viszont vagy nem értette, vagy nem is akarta megérteni ezt a sikerült példabeszédet./

Az ifjúság kulturális nevelése a nagy állami apparátus erejéből, de nagyjából részben képességeiből nem tellett ki. A DISZ-re bízták ezt a feladatot, - pedig köztudomású volt, hogy ez az ifjúságra rákényszerített szervezet egyáltalán nem alkalmas a nagy horderejű feladata ellátására. Ma még felmérhetetlen az a kár, amit a DISZ ifjúságunk művészeti élete tekintetében okozott.

Az ifjúság iskolai-művészeti nevelésének kérdését Intézetünk évek óta napirenden tartotta, anélkül azonban, hogy az illetékeesebb fórumok komolyabb érdeklődést tanúsítottak volna. Igaz, hogy a zenei oktatás is csak tessék-lássék kapott helyet még az általános iskolai tantervben is. Viszont az esztétikai nevelés más fontos ágai, valamint a népismeret - melyek szintén elengedhetetlenek a művészeti anyanyelv elsajátításához -Kodály Zoltán-tekintélyű képviselő híján szóba sem kerültek. Az anafalbétizmus azonban, ami iskolai ifjúságunk művészeti kultúránk tekintetében jellemzi, egyre égetőbben sürgeti az érzelmi kultúrával való tanterv szerinti foglalkozást.

A MŰVELŐDÉSI INTÉZET FELADATKÖRÉRŐL

Egy nemzet művelődése, művészeti élete, érzelmi kultúrája soha annyira nem fonódik egybe a lét más tényezőivel, mint sorsforduló idején. A mi múltunkban nem ritkán fordult olyan történelmi helyzet, amikor népünk ösztönösen is olyan mértékben mozgósította minden fizikai- és szellemi erőit, állította csatasorba minden javaértékét, hogy a

legnehezebb időt is átvészelte, vagy éppen ura lett helyzetének. – Különösen néphagyományunk anyagából világlik ki, hogy e cselekvésnek nagyobb részben a megmaradás ösztönös igénye volt táplálója, a közösségi megmaradást is elsősorban a spontán erők befolyásolták. A modern társadalom művelődésének, művészeti életének alakulása sem nélkülözheti az ösztönben rejlő energiákat. Ezek az erők azonban csak akkor tudnak igazán a haladás irányába hatni és fejlődni, ha minél nagyobb mértékben alakulnak át tudati erővé is. – Ennek a nagyon lényeges folyamatnak tudományosan megalapozott elősegítése önmagában is létjogosultságot ad a korszerű-társadalom-érdekű népművelésnek.

Nem szorul további magyarázatra, hogy megelőző népművelésünk helyett valóban új népművelést kell tehát kialakítanunk. Olyan népművelést, mely az állam, és minden állami apparátus segítségével biztosítani tudja, hogy abban a társadalom valóban cselekvő résztvevő legyen. Olyan népművelést tehát, amely szerves építő részévé tud válni népünk új nemzeti-létet teremtő nagy munkájának.

Ez az új népművelés, új körülmények között és más feltételek mellett jön létre, mint bármelyik megelőző.

Egyaránt más szerep jut benne az államnak, az intézménynek és a társadalomnak.

A Művelődési Intézet feladatköre a Népművészeti Intézet feladatkörével szemben, különösen tudományos- és pedagógiai vonatkozásban bővül. A legnagyobb mértékben szükségszerű ez, hiszen az új Intézetnek egész sor olyan alapvető munkát kell minél sürgősebben elvégeznie, amit eddig semmiféle szerv vagy intézmény nem végzett.

A gyakorlati munka módozatait alapos elméleti, tudományos kutató munkával kell kidolgozni. A gyakorlati feladatokat tudományos és pedagógiai ér-

tékű kísérletekkel, stúdió-munkával kell előkészíteni.

Főbb feladatok:

A művelődés tevékenyebb és a művészet cselekvőbb életére vonatkozó társadalmi igény szociográfiai módszerességgel való felmérése. - A felmérő munkát részletekre kiterjedően kell elvégezni dolgozó társadalmunk minden rétegében. Már a felmérésnél figyelembe kell venni, hogy e munka nem önmagáért a tudományos hitelű eredményért folyik, hanem a hatékonyabb művészeti nevelés, az egészségesebb művészeti élet és az egységes kultúrát eredményesebben segítő művelődési, művészeti formák kialakítása érdekében.

Azt a közvéleménykutatást, amit a népművelési apparátus nem egy érdeklődő tagja önkéntesen eddig is végzett, nem lehet összevetni a tudományos módszerekkel folyó felmérő munkával. A közvéleménykutatás adatszerűen veszi tudomásul a közölt igényt, egyáltalán nem vizsgálja az igény kialakulásának okait, körülményeit, ami pedig a szociográfikus módszerű kutatásnak kiinduló pontja. - A tudományos felmérő munka a társadalmi hátteret is mindig vizsgálja. Az Intézet a megalapozó munkájához is széles társadalmi hálózatot épít ki. A szociográfiai osztály, a népművelési apparátus, művelődési és művészeti szakemberek továbbképzéséhez kidolgozza az őt érintő témákat. Munkájáról, eredményeiről időnként olyan közérdekű beszámolókat, tanulmányokat is készít, melyek kiadványként is közreadhatók.

A Művelődési Intézet másik alapvető feladata a népművelés pedagógiájának kimunkálása.

Valóban eredményes, a társadalom egész életére, fejlődésére kiható népművelés csak akkor alakulhatott ki, ha minden területén, minden ágában a nevelést tűzzük ki központi céljául. Mind a felnőtt

nevelésben, mind az ifjúság iskolánkívüli nevelésében számtalan irigylésre méltó példát találhatunk, melyet a régebbi népművelésben a nevelői célkitűzés eredményeként értek el. A pedagógiai osztály egyik legfontosabb munkája a népművelői hagyományok feltárása, feldolgozása, értékelése. A felújítható és korszerűsíthető művelői, nevelői módszereket az Intézetben, vagy az Intézet felügyelete alatt folyó kísérleti műhely munka /stúdió/ céljára átülteti, olyanképpen, hogy az oktatás feladatával, a gyakorlati munka módszerével, az illetékes szakosztály munkatársaival együttműködve összehangolja.

Nevelő célzatú művészeti munkamódokat kell kialakítani minden művészeti ág számára, figyelembe véve a külön-külön sajátosságokat, a műveltségbeli és szakmai színvonalat. A művészeti csoportok munkamódjának alapvető célkitűzése olyan széleskörű önművelés, mely alkalmassá teszi a csoportot, együttest szélesebb közönsége művészeti nevelésére, valamint biztosítja a csoport művészeti munkájának visszahatását a közösség művészeti életére is. - a pedagógiai osztály folyamatosan készíti elő az egyetemes művelődés és művészet olyan ismeretanyagát, mely népművelésünknek az egyetemes kultúrával való, állandóan fejlődő kapcsolatát biztosítja. Résztvesz az ifjúság iskolai esztétikai nevelésének munkájában, - elsősorban a művészeti anyanyelv érvényesülését szolgáló nevelési módszerek kialakításában.

A Művelődési Intézet, elsősorban a Néprajzi Osztály legsürgősebb feladatai közé számít a hagyomány életének, alakulásának, változásának és folyamatosságának vizsgálata. - A változás fejlő-

dés törvényszerűségeinek megállapítása, áganként történő feldolgozása. A néptánc, népköltészet, a gyermekjáték, a szokáshagyomány és színjátékszerű szokás sajátos meghatározó jellegzetességeinek, stílusjegyeinek rendszerező célú, vizsgálata feldolgozása. /E sürgető feladatok ellátására a néptánc-, gyermekjáték- és a népköltészeti részleget meg kell erősíteni és szokás-kutató részleget kell szervezni, mely a néptánc-kutató részleg mintájára a szükséges gyűjtést, a kutató és feldolgozó munkát, a szervezettebb továbbadás feladatát el tudja látni.)

A sürgős feladatok elvégzése után kerülhet sor olyan kérdések megoldására, mint például a népművészet színpadi művészetté való átalakulása, - a művészeti együttes kollektív alkotó tevékenységének fokozása, - az egyéni népművész egyöntetű fejlődésének elősegítése, - a közönségnevelés tudatának erősítése. - Az alapvető feladatok elvégzése minden eddig nélkülözött segítséget megad az új közösségi művelődési alkalmak, új társas cselekvő művészeti formák, és új ünnepi kultúránk kialakításához. - Mint ahogy segít megoldani a népi együttesek játékkultúrájának további fejlődését, az új játék- és műsoranyag szerkesztésének gondját, a népi mese- és daljáték végleges formájának kialakulását.

A hagyományos művészet fejlődésének az útja, a hasonlat kedvéért nevezzük „bartóki-útnak” a nem hivatásos művészetben is kiépíthető. Ez esetben ez nem jelent többet, de kevesebbet sem, mint a sajátos értékek korszerű és lehető legmagasabb kiművelése. - Nyilvánvalóan feltétele ennek, hogy a hagyomány át tud-e alakulni a kor igényei szerint, a kort és a kor emberét kifejező művészetté tud-e válni? Bizonyos ugyan, hogy a hagyomány ma is élő vagy felújuló értékei talán már több ízben

is átalakultak, de a mi korunkban nagyobb mértékű változásnak vannak kitéve, mint a megelőző korokban. A környezet nagymértékű átalakulása, a civilizáció mind szélesebb körű érvényesülése, a változást a hagyományokban szokatlan gyors ütemben igényli.

A Művelődési Intézet munkája, beleszámítva az igen jelentős új feladatokat, legátfogóbbnak négy nagyobb részleg felállításával ígérkezik:

Tudományos részleg /szociográfiai, pedagógiai, néprajzi osztály és technikai részleg./

Művészeti részleg /a művészeti osztályok./

Stúdió részleg /kísérleti munkacsoportok, stúdió-csoport./

Gazdasági részleg /a gazdasági osztály és a csatlakozó vállalati, kiadói stb. részlegek/.

Budapest, 1957. január 10.

Muharay Elemér

(A tanulmány utolsó négy oldala a jelzett részlegek feladatainak, szervezeti- és létszámkereteinek a tervét tartalmazza.)

A teljes kézirat megtalálható és fénymásolt formában kölcsönözhető az intézet könyvtárában.

Budapest, 2007. január 10.

Földiák András

KESZTHELYI FERENCNÉ

A Képző- és Iparművészeti Lektorátus tevékenysége

Az 1963-ban alapított Képző- és Iparművészeti Lektorátus 2007. január 1-jétől a *Magyar Művelődési Intézet és Képzőművészeti Lektorátus* szervezeti keretein belül, mint önálló szakmai igazgatóság folytatja tevékenységét.

Az Évkönyv olvasóinak szeretném röviden bemutatni a Lektorátus sokrétű feladatát, működési területét, szakmai kapcsolatait.

A Lektorátus a képzőművészet, iparművészet, fotóművészet és határterületein a hivatásos alkotói tevékenység támogatása érdekében működő szakvéleményező, pályázati és dokumentációs szakintézmény.

Szakvéleményező szolgáltatási tevékenységünk gerincét a köztéren, középületben elhelyezett alkotások elbírálása, elsősorban az önkormányzati döntések szakmai előkészítése adja. Az 1991. évi XX. törvény 109. §-a (1., 2.) bekezdése alapján ugyanis a képzőművészeti, iparművészeti alkotások közterületen, önkormányzati tulajdonban lévő épületen vagy épületben történő elhelyezése, áthelyezése, restaurálása és lebontása esetén az önkormányzatoknak döntésükhöz a műalkotás művészi értékére vonatkozóan szakvéleményt kell beszerezniük. Az évtizedek alatt az önkormányzatokkal kialakított jó kapcsolatunknak köszönhetően a legtöbb esetben módunk van a szoborállítási szándék megszületésétől követni a folyamatokat, helyszíni szemlével, konzultációval, igény esetén művészek ajánlásával, pályázatok szervezésével segíteni a megrendelő önkormányzatokat, intézményeket, civil szervezeteket. Ezt a köztéri szoborállítási szándékot a kulturális tárca évente meghirdetett pályázattal is támogatja: e pályázat szakmai-pénzügyi lebonyolítása szintén a mi feladatunk.

Itt kell említést tennünk a Magyar Köztársaság Nemzeti Emlékezet Programjáról, amely jelentős évfordulókhoz kapcsolódóan hirdet pályá-

zatokat. Az elmúlt években a Lektorátus kapott megbízást a képzőművészeti, iparművészeti támogatási programok, így pl. a Balassi és Bocskai évfordulókhoz, József Attila születésének centenáriumához, ill. az 1956-os magyar forradalom és szabadságharc 50. évfordulójához kapcsolódó pályázatok lebonyolítására.

Az önkormányzatok kulturális, művészeti programjainak sikeres megvalósítását a helyi vagy országos meghirdetésű kiállítások elbírálásával, a díjak odaítélésére vonatkozó szakmai javaslatainkkal is segítjük. A 90-es években számos önkormányzat fordult hozzánk a helyi címeralkotás alkalmával, kérve a címerekben, zászlókon, díszpolgári címmel adott okiratokban alkalmazott jelképek tervének szakvéleményezését. Ma ez a feladat már kevésbé aktuális, de új elismerések, kitüntetések alapítása esetén az ezekhez tartozó érmek, díszdobozok, oklevelek, díszmappák elkészíttetése ügyében ma is gyakran keresnek meg bennünket.

Az önkormányzatokon kívül természetesen másoknak is nyújtunk szolgáltatásokat, minisztériumok, intézmények, iskolák, civil szervezetek, a gazdasági élet szereplői, vagy a művészek igényére, felkérés alapján adunk szakvéleményt a képzőművészeti, iparművészeti, ipari tervezőművészeti és fotóművészeti alkotások esztétikai értékelésével, árazásával, beszerzésével, felhasználásával, forgalomba hozatalával kapcsolatban.

Művészeti szakvéleményben elbíráljuk, zsűriszámmal látjuk el és dokumentáljuk az egyedi, vagy meghatározott példányban, kézműves technikával előállított iparművészeti termékeket; e tevékenység során szoros munkakapcsolatunk van a megyei Kereskedelmi és Iparkamarákkal, Kézműves Tanácsadó Központokkal, Faluházakkal és a Magyar Kézművességért Alapítvánnyal.

Az 1996. évi LXXXI. Tv. 7. §. 1.) bekezdés 1. pontja szerint művészeti szakvéleményt adunk ki a társasági adó hatálya alá tartozók számára a minősített, az adóalapot csökkentő képzőművészeti vásárlásaikról.

Az Oktatási és Kulturális Minisztérium megbízásából a Lektorátus feladata a hivatásos fiatal művészek, alkotók pályakezdését, szakmai tevékenységét támogató Derkovits Gyula képzőművészeti, Kozma Lajos kézműves iparművészeti, Pécsi József fotóművészeti és a Kállai Ernő művészettörténeti-műkritikai ösztöndíjpályázatok szakmai lebonyolítása, a pályázatok feldolgozása és archiválása, a kuratóriumok működte-

tése, a nyertesek beszámoltatása, a teljes művészeti ösztöndíj-program pénzügyi lebonyolítása, továbbá a Római Magyar Akadémia képzőművészeti ösztöndíjpályázatának szakmai lebonyolítása, dokumentálása.

A Lektorátus szervezi és bonyolítja le az Oktatási és Kulturális Minisztérium közgyűjteményi kortárs műtárgyvásárlási pályázatát.

A Munkácsy Mihály-díj, a Ferenczy Noémi-díj és a Németh Lajos-díj odaítélését előkészítő és koordinációs feladatok ellátásával segítjük, a beérkezett díjjavaslatokat a miniszter által felkért kuratóriumok elé terjesztjük.

Megbízásra mint feldolgozóközpont veszünk részt az OKM hatáskörébe tartozó 1445. nyilvántartási számú kiállítási statisztika elkészítésében.

Szakovéleményezési feladatainkat külső szakértők – művészek és művészettörténészek – közreműködésével látjuk el. A művészeti szakértők névjegyzékét az alkotóművészek és művészettörténészek szakmai, társadalmi szervezeteivel egyeztetve állítjuk össze, és javaslatot teszünk az Oktatási és Kulturális Minisztériumnak a közzétételre, kiegészítésre.

A kulturális tárca által meghatározott szakmai feladatok és szakvéleményező szolgáltatási tevékenységünk ellátásában a Művészeti Osztály és az Alkalmazott Művészeti Osztály munkatársai vesznek részt.

A Lektorátus tevékenysége során – különösen a köztéri alkotásokra vonatkozóan – jelentős dokumentációs anyag halmozódott fel. Emellett katalógusok, kisnyomtatványok, sajtóanyag, továbbá könyvtár és folyóirattár tartozik a Dokumentációs Osztályhoz. Az Osztály gyűjti, őrzi, rögzíti, feldolgozza és közreadja a kortárs képzőművészet, iparművészet, ipari tervezőművészet, fotóművészet és határterületei adatait és dokumentumait, összeállítja és gondozza a kortárs alkotóművészek teljes körű szakmai adatbázisát.

Dokumentációnkból rendszeresen szolgáltatunk adatokat a Lektorátushoz forduló érdeklődőknek, kutatóknak, egyetemi hallgatóknak.

A Dokumentációs Osztály tudományos munkájának eredményeit a *XX. századi magyar művészeti dokumentumok* című kiadványsorozatunkban tesszük közzé. A sorozat eddig megjelent darabjai: *Kortárs művészet múzeumi gyűjteményekben 1988–1999*. Budapest, 2001; *Adatok és adalé-*

kok a hatvanas évek művészetéhez. A Művészeti Bizottság jegyzőkönyvei 1962–1966 I–II. Budapest, 2002. A Derkovits-ösztöndíj története 1955–2005. Budapest, 2006. A Magyar üvegművészet. Alkotók, adatok 1945–2005. Budapest, 2006. Kortárs művészet. Szoborpályázatok 1950–2000. Budapest, 2006.

Tevékenységünk részletes adatait, munkatársaim nevét és szakterületét az érdeklődők www.lektoratus.hu honlapunkon találhatják meg.

HÁLÓZATOK, KÉPZÉSEK, GYAKORLATOK

KARY JÓZSEF

*Új név – korszerűbb felfogás
– bővülő kínálat az egri Bartakovics Béla
Művelődési Központban*

A Megyei Művelődési Központ 2005. július 1-től Bartakovics Béla Művelődési Központként működik. Mi változott a névfelvételel követően?

Elsőként újrafogalmaztuk az intézmény küldetését egy nyitott kultúrafelfogás mentén. Hisszük, hogy az egyént és a közösséget segítő, támogató, szolgáltató, látogatóközpontú kultúráközvetítő és fejlesztő közművelődési tevékenységgel hozzájárulunk ahhoz, hogy a társadalomismeret erősödjön, hogy oldódjanak a kulturális konfliktusok, növekedjen a tudás, erősödjön az identitás. A BBMK a létkultúra, a helyi, az ünnepi és egyetemes kultúra, az önkifejezés és kreativitás kultúrájának, a helyi társadalom közösségi kultúrájának, az együtt élő másságok kultúrájának közvetítését és fejlesztését szolgáló közművelődési gyakorlatában bővíti kínálatát a székhelyen. A megyében a kapcsolati háló erősítését, a közösségi művelődés és a felnőttképzési programok kiemelt támogatását, ösztönzését tartjuk fontosnak.

Az eltelt időszakban történt változásokkal kapcsolatban Kary József, az intézmény vezetője elsőként az esélyegyenlőség területén tett lépésekről beszél.

Az Országos Esélyegyenlőségi Hálózat kiépítése, az uniós követelményekre is figyelemmel, 2004-ben kezdődött. Az esélyegyenlőségért folytatott intézményesített munkálkodásnak még nincs nagy múltja hazánkban. Ki lehet hátrányos helyzetben? A nők, gyermekek, romák, idősek, fogyatékossgal élő személyek, hátrányos helyzetű térségekben élők és a velük foglalkozó szervezetek. A program célja a hátrányos megkülönböztetés valamennyi formájának megelőzése, az információhoz, különféle szolgáltatásokhoz való hozzáférés esélyeinek javítása, esélyteremtő programok támogatása, a társadalmi szolidaritás erősítése. Nálunk 2005 októberében került átadásra a koordinációs iroda. Sikeresek a társadalmi

integrációt segítő művészeti, kézműves és drámajáték foglalkozások, az ingyenes jogi tanácsadás. Kollégáink az érdekvédelemmel foglalkozó civil szervezetekkel működtetik az Esélyegyenlőségi Fórumot, mely alkalmas a teendők egyeztetésére, a koncepciók és jogszabályok megvitatására. A fórum az Egyenlő Bánásmód Hatóság egyik segítő szervezete. Konferencia rendezésével csatlakoztunk a Biztos kezdet, 0–6 éves korú gyermekek és családjaik életviszonyainak rendezésére kezdeményezett projekthez. Az Esélyek Háza részt vett a Művelődés hete – tanulás ünnepe programsorozat megvalósításában, kapcsolódott az Egri Tavaszi Fesztiválhoz, a Gyermeknap Majálisához. A megyei együttműködés szép példája volt mónosbéli gyermekotthon karácsonyi ünnepe és a verpeleti Cigány Kulturális Fesztivál, az egri hajléktalanok kiállítása.

A ház bejáratánál egy kis tábla jelzi, hogy a művelődési központban működik az Észak-magyarországi Regionális Kulturális Koordinációs Iroda. Milyen feladatot lát el?

A Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma a Magyar Művelődési Intézetet bízta meg hálózat kiépítésével a régiós és térségi szemlélet erősítésére, a regionális forrásokhoz hozzájutás elősegítésére. Sikeresen pályáztunk, így esett a választás Heves megyére, a BBMK-ra. A működés tapasztalatai nagyon kedvezőek, mert a könyvtári, múzeumi, közművelődési terület közelebb került egymáshoz. Legfőbb eredménynek azt tekintem, hogy a korábbiakhoz képest a régió, s ezen belül Heves megye nagyobb számban generál sikeres projekteket.

A Bartakovics Béla Művelődési Központ, mint felnőttképzést is folytató intézmény milyen tevékenységet végez?

Divatos manapság sokat beszélni az élethosszig tartó tanulás szükségességéről. Szeretnénk áttörni azt a gondolkodást, mely a tanulás alatt csak az iskolapadban és iskolarendszerben folytatott ismeret elsajátítást érti. Ki cáfolja azt, hogy tanul, azaz ismeretet sajátít el az, aki részt vesz egy előadáson, közösségi keretben táncol, megbeszéli korosztályi klubban a világ dolgait? Ma már egyre kevesebben! A klasszikus közművelődési tevékenység minden eleme felfogható tanulásként is. A megszokott tevékenységek mellett a kínálatbővítésben prioritást szánunk a felnőttkorú lakosság tovább- és átképzésének. Tavaly hét non-formális képzést indítottunk közművelődési szakemberek számára, kilencet a szakmai tevékenységek vezetőinek, sor került tíz szabad jelentkezésű felnőttképzési programra, illetve további kilenc, külső szervezésű tanfolyam gon-

dozására. Az oktatás azonban a korábbi években sem volt számunkra érintetlen terület. Az Írisz Sulinet Számítástechnikai terem ma is sikeresen működik. A Budapesti Művelődési Központ gesztorsága mellett kapcsolódtunk a Kattints rá Nagyi! programhoz is. A tanfolyamok 2007 júniusáig előzetesen beteltek.

A művelődési központ a 2006. évtől azonban mind időbeli távlatát, mind költség-ráfordítását tekintve átfogóbb, az eddigiekben gyakoroltaktól nagyobb léptékű elképzelést kíván véghez vinni.

2008-ban fejezzük be, és 2013-ig működtetjük az Európai Szociális Alap által finanszírozott, humánerőforrás fejlesztési programot. A T@nulóPont konzultációs hely kialakításával, a munka világából kiszakadt, vagy abba be sem került hátrányos helyzetű személyek képzése kezdődik el. E területen dolgozni nem csupán kihívást, halaszthatatlan társadalmi szerepvállalást is jelent számunkra.

A projekt első fázisaként az intézmény dolgozói oktatáson vesznek részt az új profilhoz szükséges konzulensi kompetenciák elsajátításának érdekében. Ezt követően Eger és Bélapátfalva kistérségére koncentrálnak indítjuk el a kísérleti képzéseket mintegy 30–35 fő bevonásával. A moduláris szisztémában, személyiségfejlesztő, önismereti, motivációs tréning mellett helyet kapnak az informatikai analfabétizmus felszámolását, a tanulást segítő, fejlesztő feladatok, illetve munkatapasztalat-szerzési ismeretek. A hallgatók segítséget kapnak a felzárkózáshoz, az önálló tanuláshoz, a passzív ellátást mellőző, munkaerő piaci elhelyezkedéshez. Felnőttképzési adatbázisunk integrálódik a Budapesti Művelődési Központ Palló internetes információs rendszeréhez. Konzorciumi partnereink: az Észak-magyarországi Átképző Központ és a Bélapátfalvai Gárdonyi Géza Művelődési Ház és Könyvtár.

A kérdésre, hogy a hangsúlyeltolódás, a profiltisztítás folyamata vajon milyen hatást gyakorolhat az alapvető közművelődési szolgáltatás minőségére, az igazgató elégedetten nyilatkozik. Először az immár ötödik éve egyik legeredményesebben koordinált programról ad számot.

A Nemzeti Kulturális Alap támogatta azt a programot, mely a közművelődési szempontból perifériára szorult falvak színvonalas műsorellátását tűzte célul. A *Mozaik* sorozatban évente 25–30 helyi önkormányzattal működünk együtt. 2005 szeptemberétől a 75 amatőr és hivatásos művészeti előadást több mint 8 ezer fő látogatta, hasonló tendencia kísérte végig a megelőző évadokat is.

Az intézmény a jövőben is fontosnak tartja a megye művészeti, közművelődési értékeinek bemutatását. 2006-ban 12 együttes összesen 165 előadást tartott az intézményben, országszerte és külföldön. A nemzetközi, országos, megyei eseményeket vagy saját magunk szervezzük – olyanokat, amelyek elsősorban szűkebb hazánk sajátosságaira épülnek –, vagy azokhoz társrendezőként kapcsolódunk. Az országos minősítési rendszerhez illeszkedő találkozók, versenyek nagy élményt jelentenek a résztvevőknek. A diákszínjászó döntők, az ifjúsági szólótáncverseny, a kórus- és népdalköri, nyugdíjas színjászó találkozók igen népszerűek. Az amatőr művészeti rendezvények közül felkaroljuk az országos képző- és iparművészeti pályázatot, a nemzetközi gyermek és ifjúsági grafikai biennálét, a fotóművészeti szemlét, vers- és prózamondó versenyeket, különféle színjászó rendezvényeket, kórushangversenyeket, nemzetközi népzenei és regionális folklór-találkozókat, a művészeti iskolák néptánc – népzene tagozatainak regionális találkozóját. Nevünkhöz köthető korszályos megyei találkozó például a Heves Megyei Idősek Napja, a Nyugdíjasok fesztiválja vagy a sarudi Péter-Pál napi aratóünnep. Eztán is törekszünk hozzájárulni Eger város idegenforgalmi vonzerejének emeléséhez. A tavaszi Népviseleti Divatbemutató és a szezonzáró Agria Nemzetközi Néptánc-találkozó évek óta tartja a színvonalát. Ebben az évben bővítettük a kínálatot a pünkösdi szellemiséghez kötődő, idén debütált fesztiváljellegű programsorozattal, a régi korok törökvilágát felelevenítő Dobó téri sorozattal.

Lényeges feladatunk az egyéni és közösségi művelődési igények kielégítésének támogatása, valamint az újabb szükségletek generálása. Kínálatunkban előnyben részesítjük a profi produkciókat – mint az igényes szórakoztató kamaraszínházi vagy pódiumesteket, zenei koncerteket – és a házban működő közösségek előadásait. Igényfelmérést követően határoztunk több új ismeretterjesztő előadássorozat indításáról, mégpedig környezetvédelem és egészséges életmód témakörökben, továbbá a családi programok körének bővítéséről.

Az értékközpontúság elve nem zárja ki természetesen, hogy színpadunkon megjelenjenek könnyűzenei együttesek: régről ismert és új rock formációk, jazz zenei törekvések.

Azt is megtudhatjuk, hogy a BBMK számára komoly lehetőséget és kötelezettséget jelentenek a kulturális civil szerveződések. A művelődési központot székhelyként összesen 23 jogi személyiségű civil szervezet

jegyzi, s további 31 állandó, lakossági igények által életre keltett közösség tartja foglalkozásait az intézményben.

Szövetségük megalakításával olyan jogi személyiségű szervezet létrehozását tervezzük, mely a forrásteremtésben hatékonyabb lehet, mint maguk a szervezetek külön-külön. A látogatottság növelését nem terveztük, 2006-ban a mutatószám a megelőző évihez képest mégis közel 10%-kal növekedett. Ebben nagy szerep tulajdonítható a nálunk tevékenykedő „civileknek”. A közösségi jubileumok méltó megünnepléséhez kiemelt támogatást nyújtunk. Segítjük a civil szolgáltató központi szerepkör erősödését, patronáljuk a város szellemi értékeit gyarapító kezdeményezéseket a Szüreti Napokat, a Felnémeti Szüretet, az Eger Ünnepest. A civil szektor az intézmény fejlesztő-támogató szerepét ismerte el azzal, hogy a Nemzeti Civil Alapprogram országos szakmai kollégiumába az intézmény dolgozóját jelölte.

Az intézmény másik fő feladata a közművelődési szakmai tanácsadás és szolgáltatás ellátása. Mi az, amit sikeresnek tekint?

A tevékenység legfőbb eredménye az, hogy Heves megye 118 településének mindegyikénél regisztráltunk olyan közművelődési aktivitást, mely megyei feladatellátásunkhoz kapcsolódik. A megyeszékhelyi és megyei feladatellátás egy szervezetben való kezelésének azért vagyok híve, mert az egyik feladat teljesítése során keletkezett értékek bemutatása megyénkben a helyi programkínálatot bővíti, de fordítva is igaz, a megyében keletkező közművelődési értékek iránt nagy az érdeklődés a megyeszékhelyen is. A megye értékei iránt egyre nagyobb az érdeklődés a fővárosban és határainkon túl is.

Megyei tevékenységünk súlypontját fokozatosan áthelyezzük a közigazgatási csomósodási pontokra, a kistérségre és a régióra. 2006 végén a Magyar Művelődési Intézettel közösen kezdtünk el a Béalápátfalva kistérségben egy olyan modellkísérletet, melytől azt várjuk, hogy a közösen elhatározott tanulási folyamat révén a térség kulturális aktivitása, projektgenerálási, támogatásfelszívó képessége növekszik, stabilizálódik a szektorok közötti együttműködés. A regionális együttműködésben a tervek egyeztetését, a szerződéses együttműködést részesítettük előnyben. A LEADER+-ban nyertes térségekben a programok megvalósításában és a képzésekben is közreműködünk.

Kirajzolódott egy gazdag, változó, korszerű tevékenység, szolgáltatási kör. A látogató a környezetben is garanciát keres a minőségre. Az épület a régi korokat idézi. Felújítására legutóbb 1985-ben került sor.

A hangulatos épület éppen bizalmat is ébreszthet. Nagyon szeretnénk a színvonalas rendezvényekhez méltó helyen fogadni a hozzánk látogatókat. Vendégeinknek kényelmes, korszerű terekkel, jó műszaki felszereltséggel tartozunk. Azt reméljük, hogy a nemrég módosított társulási megállapodás, mely a működés folyamatosságát húsz évre garantálja, megnyitja a lehetőséget arra, hogy az épület belátható időn belül megszépüljön és bővüljön.

A közfeladatot ellátó közszolgáltató intézmény milyen jövőképet formál akkor, amikor a nyilvánosságban csak szűkítésről, takarékoságról szólnak a híradások?

Bizakodunk. Hisszük, hogy elért eredményeinket és teljesítményeinket képesek vagyunk érvényesen és érthetően a nyilvánosság és a döntéshozók elé tárni gazdaságossági, hatékonysági, eredményességi és választott kritériumokra alapozott szempontok mentén. Általában a közszolgálati szektorban, így a közművelődés területén is a teljesítményekhez konkrét mérőszámokat nehéz rendelni. Mivel a célok általános formában kerülnek meghatározásra – szaktörvény, közművelődési rendelet, alapító okirat – nincs előírás a mérhetőségre, a természetes követelményekre. Így a tevékenységek, folyamatok, ráfordítások elvárt kimenete és hatása nehezen határozható meg. Az alkalmazott naturáliákat és mutatókat az intézmény saját döntésével és a szakmai szabályokra figyelemmel állapította meg.

Gazdaságosság alatt az intézmény a feladat ellátáshoz szükséges bemeneti erőforrások (mérhető és becsülhető) felhasználásában a tényleges ráfordítások minimalizálását tekinti a megfelelő minőség biztosítása mellett. A minimalizálás igénye nem azonos a legolcsóbb megoldással. A ráfordításokat a ténylegesen elért eredményekhez viszonyítva minősítjük. Hatékonyság alatt az intézmény a kimeneti termékek, szolgáltatások és az előállításukhoz felhasznált erőforrások viszonyát értjük. A hatékonyság mérése a közművelődési területen jelentős mértékben nem szorítható a számszerűség korlátai közé.

Eredményességünkben nevesítve jelenik a meg „pénzért értéket” elv a direkt teljesítményeknél. A célszerűségben összevontan jelenik meg a

gazdaságossági, hatékonysági és a széles értelmezésű – irányítás, végrehajtás, kontroll – teljesítmény.

Intézményünk a szervezet eredményességét idősorosan naturáliákban a látogatók számával, az események számával, az önkormányzati támogatáshoz kapott-szerzett pályázati támogatások mértékével, a bevételeken belül az alaptevékenységből származó bevétel részesedésével, a kiadásokon belül a szakmai tevékenység részesedésének mértékével, a dolgozók számával, a városi és megyei feladatok egymáshoz viszonyított ráfordítási arányával, a működtetett kapacitások kihasználási intenzitásával méri. A nem számszerűsíthető szakmai területeken az eredményességet az elhatározott célok, feladatok teljesítésének szöveges értékelése, az intézmény hozzáadott szellemi értékének szöveges indoklása mutatja. Az eredményességet mutatja az intézmény jogszabályok szerinti működése.

A bevételek és kiadások belső szerkezetének alakulása, a számon tartott jogcímek közötti arányok megmutatják, hogy az intézmény milyen értékrend szerint végzi tevékenységét.

Fontosnak tartjuk, hogy az intézményi bevételek döntő hányada az alaptevékenységből származzon. A vagyonkezelésből, a szabad kapacitások értékesítéséből származó sajátos bevételi hányad növelésére a pénzügyi szűke miatt nagy a kísértés. Az intézmény elsődleges küldetése a közművelődési szolgáltatás teljesítése magas hozzáadott értékkel, és nem a kiegészítő tevékenységek dominánssá tétele. A bevételi lehetséges jogcímek közötti megfelelő arányok azt mutatják, hogy az intézmény eredményesen végzi feladatát, és azt végzi, amit kell. 2006-ban a prioritásnak meg tudtunk felelni.

A kiadásoknál is a bevételhez hasonló elvet érvényesítünk. Egészségesnek azt tartjuk, ha a szakmai tevékenységhez kapcsolódó kiadások jelentős mértékben meghaladják az üzemelési, kommunikációs, egyéb dologi kiadásokat. A kiadási lehetséges jogcímek közötti megfelelő arányok azt mutatják, hogy az intézmény eredményesen végzi feladatát, és azt végzi, amit kell. 2006-ban a prioritásnak meg tudtunk felelni.

A belső szabályozás alapján a városi, megyei és közös költséghelyeket nevesítettünk. A két szakmai feladat közül a pályázati kiírások miatt az intézmény a megyei szakmai tanácsadó és szolgáltatási feladatokhoz kapcsolódóan nyert magasabb támogatást.

Össességében 2006-ban az 1 700m²-es ingatlanban 24 fő engedélyezett létszámmal, 4628 óra nyitva tartással a 88,005 E Ft teljesített fenntartói támogatás mellé 23,395 E Ft saját bevételt teljesítettünk, melyet kiegészítettünk 31,958 E Ft támogatás értékű átvett és 3,065 E Ft egyéb átvett támogatással. A tevékenységben közvetlenül érintett 428 284 fő látogatót a fenntartók lakosonként 205,48 Ft-tal támogatták. Az 1 látogatóra eső bevétel 54,62 Ft. Az 1 látogatóra eső megszerzett pályázati támogatás 81,77 Ft.

Az elmúlt években az indokolt intézményi pénzügyi igények és az elfogadott intézményi költségvetések igen távol álltak egymástól. A fenntartó önkormányzatok az intézményi finanszírozásban saját helyzetüket tükröztették. A költségvetési tárgyalások az önkormányzati támogatás növekedése helyett az előző évhez képest reálérték csökkenésről, legfeljebb nominálértéken szinten tartásról, létszámcsökkenésről, a bevételi előírások emeléséről, a külső források még nagyobb arányú megszerzéséről, az ösztönzött bevétellel együtt járó feladatbővülés tudomásul vételéről, feladatelhagyásról, struktúraváltásról, intézményi résztevékenységek piaci szereplőknek átadásáról, jogállás megváltoztatásról, még nagyobb kimeneti teljesítmény eléréséről, előremenekülésről, szakmai érdekérvényesítésről, a gazdasági szektor működési jellemzőinek átvételéről szóltak.

Az állam önmagáról és a közfeladatok ellátásáról való gondolkodásából, a jelenlegi gazdasági környezet üzeneteiből az a következtetés vonható le, hogy 2007-ben, mint önkormányzati fenntartású intézmény nem nézünk jobb év elé, mint 2006-ban.

Hisszük, hogy 2007-ben is alkalmasak és képesek leszünk betölteni rendelt küldetésünket.

Az interjút készítette: Balázs Bea

POLYÁK ALBERT

A Bács-Kiskun megyei közművelődési szervezetek felnőttképzési, ismeretterjesztő tevékenységei

Örvendetes, hogy a humánerőforrás-fejlesztés szakirodalma az elmúlt néhány évben a felnőttoktatás és -képzés hangsúlyozása mellett már megemlíti azt is: a műveltség, a tudás megszerzésének helye és szervezeti kerete nem csak az oktatási és a képző intézmények lehetnek. A fenti megállapítás azért jelent kedvező változást, mert az elmúlt 15 évben a humán-erőforrás-fejlesztés tipikusan szakképzést jelentett, ennek alakultak ki állami és vállalkozásban működő intézményei, s szinte csak ezt támogatták kormányzati forrásokból, néhány éve viszont felértékelődtek a nem-formális keretek és az informális tanulást segítő egyéb formák. Időközben a szakmai ismeretek elsődlegessége mellett, majd helyettük megjelent a kompetencia fogalma, amely már tágabb körben értelmezi a munkavállalók részére fontos tudást (lásd: Mayer József: A tanulás kora – A tanulóközpontú felnőttoktatás felé).¹

A szemléletváltozás eredményeként egyre több dokumentum fogalmazza meg: a felnőttek tudásának, műveltségének gyarapításában fontos szerepe van a közművelődési intézményeknek. 2004-ben már uniós forrással szervezetfejlesztési támogatást szolgáló pályázat jelent meg a közművelődési szervezetek részére, mely a felnőttképzésbe való bevonásukat szolgálta (HEFOP* 3.5.4 pályázat), eddig még soha meg nem szerezhető nagyságú forrásokat biztosítva az intézmények számára.

A Magyar Köztársaság Kormányának stratégiája az egész életen át tartó tanulásról² című dokumentum több pontja is fejlesztendő feladatnak

¹Mayer József: A tanulás kora. Új Pedagógiai Szemle, 2003. február, 21–34 p.

²A Magyar Köztársaság Kormányának stratégiája az egész életen át tartó tanulásról 2005. szeptember

tartja és nevesíti is a közművelődési intézményeket: pl. 12.6 pont Az intézményrendszer fejlesztése: „*a Kormány külön programot dolgoz ki a közművelődési és a kulturális intézményhálózat fokozott bekapcsolódásának elősegítésére az egész életen át tartó tanulás megvalósításának folyamatába.*”

A dokumentumok szerint

- a közművelődési intézmény ma Magyarország minden településén működik, a lakosság kisebb és nagyobb településeken igénybe veszi szolgáltatásait;
- az intézmények szolgáltatásai között kiemelt szerepet kap a felnőttek képzése és az ismeretterjesztés;
- a közművelődési intézmények által működtetett alkotó közösségek, klubok és egyéb eseti alkalmak kiváló lehetőségeket teremtenek a már fentebb írt kompetenciák elsajátítására.

E feltételezések szakmai fórumokon vitákat váltanak ki, hiszen adatok és tapasztalatok alapján ismert:

- a települések egy részén nem működik intézmény, csupán közösségi színtér;
- a képzés és ismeretterjesztés az utóbbi évtizedekben kezdi elveszíteni meghatározó szerepét a tartalmi munkában;
- a közösségi művelődési tevékenység a globalizáció hatására visszaszorul a média által szolgáltatott kultúra fogyasztására.

Bács-Kiskun megyei adatok és példák alapján ebben az írásban azt kívánom röviden bemutatni, hogy az elvárásokat is tükröző felvetések és a valósághoz közeli állapot mennyire fedik le egymást, s a feltárt helyzet alapján néhány következtetést is megfogalmazok.

Bács-Kiskun megye bemutatása

Az ország legnagyobb területű megyéje, a benne lévő távolságok is nagyok, az észak–déli átmérő Kunpeszértől Hercegszántóig 125 km, kelet–nyugati irányú kiterjedése Solttól Tizsakécskéig több mint 80 km. A Magyarország tizenketted részét kitevő területen lévő 119 településen 544 116-an élnek. A népesség száma évente 0,3%-kal csökken. A fo-

gyást az élve születések 9,4 és a halálozások 13,3%-os aránya magyarázza.³ A települések átlagos lélekszáma 4.572 fő. A népsűrűség tekintetében 1 km²-en 64 fő él átlagban, a vidékfejlesztés szerint nem vidéki jellegű térségben a megyei lakosság 44%-a él, a rurális területeken 56%. A lakosság több mint egyhatoda a megyeszékhely, Kecskemét polgára. A városok száma 18, a községeké 101.

Az elmúlt 15 év alatt a települések száma és a megye területe is növekedett, előbb Baranyából, majd Jász–Nagykun–Szolnok megyéből is átkérte magát egy–egy község (Dunafalva és Tiszaug). A városok között kulturális, közigazgatási és foglalkoztatási jelentőségük miatt külön ki kell emelni a megyeszékhely Kecskemétet, a déli rész központját, Baját és az észak-nyugaton lévő érseki székhely Kalocsát.

A településszerkezetre a nagyobb községek jelenléte jellemző: 1000 fő alatti település 24 van (az apró falunak számító 500 fő alatti községek száma csak 4); 1000–5000 főig (a többség) 75; 5001–10 000-ig: 11; 10 001–50 000-ig 8; 50 001–100 000 főig egy sem, 100 000 lakos felett 1 város – a megyeszékhely, Kecskemét.

A munkavállalásra képes lakosság száma 349 610 fő, a 2001-es adatok szerint a foglalkoztatottak száma 191 550. Mezőgazdaságban 13,7%, iparban 32,4%, szolgáltatásban 53,9% dolgozik. Legjelentősebb foglalkoztatási ágazat a feldolgozóipar 48 313, a kereskedelem 26 325, az iparon belül kiemelkedik az építőipar 10 998 foglalkoztatott fővel.

Bár a foglalkoztatottak számában a jelentős üzemek, az állami gazdaságok és a mezőgazdasági szövetkezetek megszűnése, átalakulása óta nagy csökkenés mutatkozik –, a statisztika adatai szerint jelenleg 26 244 fő –, mégis a népesség meghatározó száma él, vagy egészíti ki jövedelmét mezőgazdasági munkából.

A munkanélküliek száma 2005-ben 25 810 fő, 7,38%. Legnagyobb munkanélküliség a megye észak–keleti és déli határ menti településein van, Bácsszőlős községben pl. 18,55%.⁴

A népesség iskolai végzettsége: a 15 évesnél idősebb korosztály 86,8%-ának 8 általános iskolai, 28,9%-ának középiskolai, a 25 évesnél idősebb lakosság 9%-ának van felsőfokú iskolai végzettsége.

³TÁH kiadvány az állandó népesség megoszlásáról

⁴Területfejlesztési–statisztikai kistérségek fontosabb adatai KSH 2004. /A kistérségek 2002. évi legfontosabb adatai/ forrásból.

A megye 10 statisztikai kistérsége eltérő gazdasági adottságokkal rendelkezik. Területfejlesztési szempontból Kecskemét és környéke kivételével mindegyik hátrányos besorolást kapott. Különösen nehéz helyzetben van a több szempontból is periférián lévő Kunszentmiklós és Bácsalmás városa és a hozzájuk tartozó falvak. E helyeken a regisztrált munkanélküliek száma most is több mint 18%, de rajtuk kívül ennél lényegesen többen vannak, akik már nem szerepelnek a nyilvántartásban.

Közművelődési szervezetek Bács-Kiskun megyében

A közművelődési tevékenységet folytató szervezeteknek éves jelentésben kell beszámolniuk. A jelentőlapok alapján Bács-Kiskun megyében a közművelődési tevékenységet végző szervezetek száma:

Közművelődési szervezetek száma	1984	1990	1996	2000	2004	2005
Önkormányzati	103	113	106	90	107	109
Szakszervezeti	6	6	1	1	-	-
Egyéb fenntartásban	8	9	31	13	63	70
Összesen	117	128	138	104	170	179

Az önkormányzati fenntartású intézmények számának alakulása az országos tendenciával megegyezően alakult. A nyolcvanas évek végén a települések önállósodásával együtt számuk megnőtt, majd a gazdasági nehézségek miatt valamelyest csökkent. A munkahelyi (egykori szakszervezeti) intézmények száma a megyében soha nem volt jelentős.

2004–2005-ben az egyéb fenntartású szervezet a következő típusokból állt össze: vállalkozás 2, társadalmi szervezet 61–68 (alapítvány 21–23, egyesület 35–40, kht 3, egyéb nonprofit 2).

2005-ben 98 településről érkezett statisztikai jelentés, 21 településről semmilyen szervezet – önkormányzat, művelődési ház, iskola, civil szervezet, vállalkozás – nem közölt adatokat. 2006-ban ez szám 110-re javult, de a megyében 7–8 olyan településről tudunk, ahonnan az elmúlt 10 év alatt semmilyen statisztikai jelentés nem érkezett be, annak ellenére, hogy valamilyen tevékenység feltételezhetően történik e helyeken is.

Statisztikailag egy településre átlagban 2,5–2,9 szakember jut, de ha részletesen megnézzük, hogy a két legnagyobb település (Kecskemét, Baja) szervezeteiből több mint 130 főt jelentettek (az összes szakember 41%-a e két településen dolgozik!), már más képet kapunk a kisebb települések szakember ellátottságáról. A jelentőlapon külön rubrika szolgál a vezetői státuszt betöltők számára. 2004-ben 46, 2005-ben 48 fő töltött be vezetői posztot a szakemberek közül, vélhetően önálló intézmény is ennyi van a megyében. A statisztika jelentés tételes átnézése alapján megállapítható: az adatszolgáltatást nem teljesítő 32, 2005-ben további 9, tehát összesen 41 településen (a megye 34%-ában) nincs szakalkalmazott a közművelődési szervezetekben.

E helyeken nem várható el, hogy tervszerű, tudatosan felépített, magas szintű szakmai munka valósuljon meg, s a gyakorlatban nincs is erre példa.

Ismeretterjesztés

Statisztikai adatok

tevékenység	1984	1990	1996	2000	2004	2005
ismeretterjesztő előadás	5 540	1 474	2 172	3 319	1 887	3 377
résztevők	394 938	63 780	183 460	377 147	84 674	133 592
tanfolyamok	498	721	398	342	265	283
résztevők	12.146	15 247	9 272	9 915	4 816	5 076
ebből nyelvtanf.	102	276	59	25	53	45
résztevők	1 713	4 348	788	490	524	440

A megyei helyzet az országos állapotnak megfelel. (Az országos helyzetet lásd Andrassy Mária tanulmányában.⁵)

Az ismeretterjesztő előadások száma 1984-től kezdve folyamatosan csökkent, a mélypont 1990, amikor a megtartott előadások száma az 1984-es évhez képest csak 26% volt! Ettől az évtől növekedés indult el 2000-ig, de akkor is csak 60%-ot ért el az 1984-es kiinduláshoz vi-

⁵ Andrassy Mária: A kultúráközvetítő intézményrendszer helyzete 1985–1995 között. Művelődési házak. = SZÍN 9 5/6. sz. 2004. november-december

szonyítva. 2004-ig ismét csökkenés mutatkozik, 2000-hez viszonyítva 57%, 1984-hez 34%-os a „teljesítés”. 2005-ben ismét nőtt az alkalmak és a résztvevők száma is. Csökkent az egy előadáson való részvétel is, 1984-ben az átlag részvétel 72, 2004-ben 45, az elmúlt évben 40 fő volt.

A tanfolyamok száma 1990-ig 45%-kal emelkedett, innentől folyamatos csökkenést tapasztalunk, a 2005-ben megtartott kurzusok csupán 39%-a az 1990-ben regisztráltaknak. A nyelvtanfolyamok aránya 1990-ben az összes tanfolyam 38%-a, 2005-ben 1/6-a volt, de 2000-ben csak 7%-ot tett ki. Mindez azt is jól mutatja, hogy a pénzt hozó rendezvények mennyire kivonultak az intézményekből.

Képzések

Oktatás, tanfolyamok

A közművelődési statisztikai adatgyűjtés kibővítésétől kezdve 2001-től külön rubrikában szerepel a képzésre vonatkozó kérdéssor.

Oktatás, tanfolyamok	2001	2002	2003	2004	2005
Csoportok száma	383	529	*	*	*
Tanulók száma	11 088	8 831	*	*	*
OKJ képzés	28	16	15	17	15
Tanulók száma	463	253	269	349	257
Akkreditált képzés		-	15	4	4

*A statisztikai kimutatás változása miatt nincs adat.

Az OKJ szakképesítést nem adó tanfolyamok

Tanfolyamok		2001	2002	2003	2004	2005
Felvételi előkészítő	csoport	2		10	11	6
	tanuló	30		175	293	142
Át- és továbbképző	csoport	3		16	3	
	tanuló	120		186	100	
Pedagógus továbbképző	csoport	8				
	tanuló	629				
Közművelődési szakmai továbbképzés	csoport	2		13	11	
	tanuló	62		413	186	
Egészségvédelem	csoport	3		28	15	16
	tanuló	74		541	222	528
Népi kézműves	csoport	2		4	1	
	tanuló	30		117	10	
Művészeti	csoport	30	21	10	9	17
	tanuló	972	626	225	274	418
Vállalkozási ismeretek	csoport	5		13	3	2
	tanuló	82		424	83	45
Közhasznú	csoport	24				
	tanuló	394				
Sport és erőnlét	csoport	3		33	25	49
	tanuló	85		932	801	1 015
Népfőiskolai	csoport			5	2	1
	tanuló			256	118	51
Közösségfejlesztő	csoport			2	1	5
	tanuló			40	12	56
Magyar anyanyelvi	csoport			2	-	3
	tanuló			13	-	22
Helytörténet	csoport			1	1	3
	tanuló			12	23	60
Hazai kisebbség	csoport			1	3	4
	tanuló			15	62	50
Számítógépes	csoport			61	55	33
	tanuló			556	549	394
Természetgyógyászat	csoport			12	6	16
	tanuló			932	160	394
Egyéb tanfolyam	csoport	19	186	51	60	62
	tanuló	317	3 790	839	1 378	1 118
Társadalomtudományi (nyelvtanfolyamokkal)	csoport		271			
	tanuló		3 722			
Természettudományi és műszaki	csoport		51			
	tanuló		693			
Összesen	csoport	101	529	415	262	283
	tanuló	2 795	8 831	5 937	4 801	5 076

A közművelődési szervezetekben megtartott tanfolyamok 10%-át teszi ki az egészségvédelemmel kapcsolatos programok (ideértve a természetgyógyászatot is), ennél magasabb az aránya a sport és erőléti (aerobik, női torna), valamint a művészeti, népművészeti kurzusoknak. Csökken a számítógépes tanfolyamok száma (2003-ban 61, 2004-ben 51, 2005-ben 33 volt).

Külső szervezetek oktatás, képzési tevékenysége

iskolarendszerű képzések		2002	2003	2004	2005
alapfok	alkalmak	2 878	5 856	8 945	2 941
	résztevők	58 583	76 896	148 167	47 571
középfok	alkalmak	2 393	420	299	1 679
	résztevők	1 405	308	212	329
felsőfok	alkalmak	910	1 241	-	5
	résztevők	150	220		23
Iskolarendszeren kívüli képzések		2002	2003	2004	2005
alapfok	alkalmak	302	265	708	660
	résztevők	2 253	4 014	6.094	9 801
középfok	alkalmak	131	113	39	369
	résztevők	4 494	114	2.708	4 138
felsőfok	alkalmak	110	88	-	80
	résztevők	2 224	62	-	526
Egyéb képzések	alkalmak	87	321	350	364
	résztevők	657	2 895	1 972	2 866
Oktatás- képzés összesen	alkalmak	6 811	8 304	10 346	6 098
	résztevők	69 766	84 508	159 153	65 320

Oktató intézmények – főleg az általános iskolák – igen nagy számban veszik igénybe a művelődési ház helyiségeit, több községben a művelődési ház nagyterme egyben az iskola tornaterme is. Az elmúlt években fejkvótával támogatott alapfokú művészetoktatás helyszíne is sok községben a művelődési ház klubszobája, színpada. Az alapfokú képzés feltételezhetően a 6–16 éves korosztály számára történik (dolgozók általános

és középiskolája a megyében két helyen működik, iskolához kapcsolódva). Az alapfokú iskolai oktatás céljára igénybevett alkalmak teszik ki az összes 86, a résztvevők 93%-át!

A munkaügyi központtal kapcsolatban álló képző szervezetek, vállalkozások, kamarák kisebb–nagyobb települések művelődési házainak nagyobb teremt használgják rendezvényeik megtartásához. Az elmúlt években sok tanfolyamot szervezett az Agrárkamara, illetve az agrár-környezetvédelmi támogatásokhoz előirt képesítéseket biztosító egyéb szervezetek. Szintén a művelődési otthon a helyszíne legtöbb helyen a KRESZ-tanfolyamoknak.

Művelődő közösségek

Témánk szempontjából különösen fontosak az alkotó művelődési közösségek és klubok tevékenységei.

	1984	1990	1996	2000	2004	2005
Alkotó művelődési közösségek	569	492	320	349	608	696
Tagok száma	12 363	10 344	10.361	7 306	11 248	10 935
klubok	268	289	340	242	823	626
Tagok száma	10 009	10 663	10 649	8 138	17 984	19 674

Bács–Kiskun megyében az alkotó művelődési közösségek száma 1996-ig folyamatosan csökkent, majd ettől kezdve 75%-os növekedést ért el 2004-re. Ekkor a művészeti alkotóközösségek száma 317 volt, 238 népi előadó-művészeti csoportot és 52 tárgyalkotó népművészeti közösséget regisztráltak.

Az informális képzésben kiemelkedő szerepe van ezeknek a közösségeknek. Egy tánc vagy színpadi produkció előadására készülve nem a tanulás megszerzése az elsődleges cél, de jól tudjuk, hogy az előadáshoz való készülődés során gyarapszik az ismeret, fejlődik a személyiség. A közös éneklés személyiségfejlesztő hatását az Ádám Jenő által kidolgozott Kodály-módszer vizsgálata során nemzetközi kutatások is bizonyítják. A próbákon és előadásokon olyan kompetenciák fejlődnek, mint az egymásra figyelés és az egymás iránt érzett felelősség képessége, a tanu-

lás iránti elkötelezettség, melyek a termelőtevékenység során is fontos tényezők.

A közösségi élet színterei a klubok. Ezeknek 10%-a nyugdíjasok részére szerveződött (89), magas a gyermekklubok aránya (25%), az érdeklődési irány szerint szerveződő közösségek között legnagyobb számban műszaki, technikai, informatikai körök vannak: 160 (közel 20%), s majd 13%-ot ér el a sport és természetjáró körök aránya (105). Az ismeretek, készségek elsajátítása mellett itt is ki kell emelni azokat a „másodlagos” jellegeket, melyek bemutatása szintén külön dolgozat(ok) témája lenne – írtak már erről a témáról sok figyelemre méltó tanulmányt – a mai haszonelvű világban bizonyítónak téve, hogy a szolidaritás, az aktív állampolgárság, vagy a bizalmi szint növekedése milyen jelentős gazdasági tényező a társadalom számára.

Szolgáltatások

Ahhoz, hogy a művelődési otthon a nem-formális és az informális tanulási folyamatban segíteni tudja a hozzá forduló embereket, bizonyos technikai feltételeknek is meg kell felelnie, például rendelkeznie kell internet kapcsolattal. Az elmúlt három évben e területen egyenletes fejlődés tapasztalható. Jellemző adat még a statisztikai jelentésben szereplő tanácsadás és információs szolgáltatást igénybevevők száma, amely 2005-ben 69 563 fő, az alkalmak száma pedig 41 629.

Intézményi példák

A megyei közművelődési szervezetek felnőttképző, ismeretterjesztő munkáját három települési példán és intézetünk tevékenységén keresztül mutatom be. Különböző típusú intézmények vezetőivel, szakalkalmazottakkal készítettem interjúkat arról, hogy milyen képző, képzést segítő tevékenységet folytatnak.

Hercegszántó község Művelődési Háza és Könyvtára

A községben működő Vállalkozói és Gazdálkodói Népfőiskola 1992-ben alakult a művelődési ház igazgatójának kezdeményezésére. A népfőiskolai mozgalomnak nem voltak hagyományai, a szervezés a szomszédos Csátalja községben lévő népfőiskola példájára indult. Az alapítók 27-en

voltak, jobb időkben a taglétszám elérte a 50 főt. Az évi tagdíj jelképes. Kezdetben 300, néhány éve 500 Ft. Az önkormányzat a terem biztosításával és a fénymásolási költségek átvállalásával segíti őket. A novembertől júniusig tartó programok költségei előteremtéséhez folyamatosan pályáznak, kisebb összegekkel támogatja őket a Népfőiskolai Társaság, valamint térségi, megyei szervezetek.

A gazdák (és vállalkozók) egy-egy szezonban 25–30 előadást hallgatnak meg, leggyakrabban a mezőgazdálkodási termelést segíteni szándékozó témákban. A programot a tagság a részükre eljuttatott menüből választja ki. A szakmai előadásokat mindig konzultáció követi, s az állandóan jelen lévő falugazdásztól aktuális, praktikus ismereteket kapnak „hivatali” ügyeik intézéséhez. Az életkorában, társadalmi státuszában vegyes tagság évente egy közös kiránduláson vesz részt.

A művelődési ház által szervezett ismeretterjesztő előadások másik célközönsége a nyugdíjas korosztály. A klubba szerveződött idősek évente két előadás-sorozatot hallgatnak meg: egy egészségügyi és egy általános (vegyes) tematikájút. Az idősek szívesen hallgatnak olyan előadásokat, amelyek a rájuk leselkedő betegségek megelőzéséről, vagy az azokból való gyógyulási esélyeikről szólnak. Az előadók helyi egészségügyi szakemberek (orvos, gyógyszerész, védőnő), szociális munkások, akik nem kérnek tiszteletdíjat ezekért az alkalmakért. A nyugdíjasok a közönségei az olyan tájékoztatóknak, amelyeket valamely szervezet fontosnak tart, hogy továbbadjon, legyen az közigazgatási, vallási, vagy közegészségügyi témájú.

Még egy közösség működik a településen, amelynek programjai megjelennek az ismeretterjesztő rendezvényeket nyilvántartó füzetben. A kertbarát kör egy helyi gazda pincéjében tartja összejöveteleit, de a nagyobb közönséget vonzó rendezvényeiket (pl. térségi borverseny, kiállítás) a művelődési ház nagytermébe szervezik.

A 2004. évi 77, 2005. évi 71 ismeretterjesztő rendezvény között található még néhány gyermekeknek megtartott előadás, kiállítás.

A művelődési ház helyet ad KRESZ-tanfolyamnak, az FM hivatal és a bajai Bereczki Máté Szakközépiskola felnőtteknek szóló tanfolyamainak.

Az épületben tartja zeneoktatását a Danubia Alapfokú Művészeti Iskola kihelyezett tagozata, s a klubszobában helyezték el a nappali szociális ellátást adó Idősek Klubját.

Az intézmény felnőttképző, ismeretterjesztő tevékenysége elismerésre méltó a népfőiskola bevezetésével, s a szervezet működtetésével segíti a helyi lakosokat megélhetési lehetőségük javításában is.

Arany János Művelődési Központ, Tiszakécske

A kisváros az elmúlt század 1970-es, '80-as éveiben gyorsan fejlődött községből várossá ambiciózus vezetői munkájának eredményeként. A művelődési központ a kisváros fejlődéséhez – az országban talán elsőként – helyi újságot jelentetett meg. Gyorsan reagált a kihívásokra, amikor a vállalatok gázfűtésre tértek át, kazánfűtő tanfolyamot szervezett a dolgozók átképzésére, a termelés racionalizálásakor pedig, amikor a brigádokba már nem kellett külön anyagmozgatók, a targoncavezetők szakmai képzését szervezte meg.

Az elmúlt évtizedben a korábban megszokott fejlődési ütem csökkent, a város a korábban létrehozott intézményrendszerét csak tartalékai felélésével tudja működtetni.

A művelődési központban egykor harminc fő is dolgozott, most 4 fő (bár a gazdálkodást és a takarítást külön szervezet végzi).

Az intézmény tanfolyamokat nem szervez. Helyiségeit bérbe adja, pl. az Agrárkamara rendszeresen így tartja (a helyi gazdakör szervezésében) az ezüst- és aranykalászos gazdatanfolyamait, az agrár vállalkozók kötelező képzéseit. Jó kapcsolatban vannak a munkaügyi központ helyi kirendeltségével, ők jelenleg itt tartják a szakácstanfolyam elméleti képzését. A munkaügyi központ a kecskeméti Regionális Képző Központnak átadott tréningjeit itt szervezi meg a helyiek részére. Egy kiskunfélégyházi vállalkozó akkreditált nyelvi képzésre bírli az egyik kisebb termet. Ebben az évben jóga tanfolyamot akartak indítani, meghírdették, de kaptak egy telefont Kecskemétről, hogy a jóga név használatára se ők, se a képzésre felkért oktató nem jogosult. A képzést később más néven hírdették, bár csökkent iránta az érdeklődés, tartásjavító torna címen mégis megtartották.

Az igazgatónő a képzéshez tartozónak sorolja a táncházak alkalmával megtartott ismeretterjesztő előadásokat és bemutatókat is. A havonta egymást követő alkalmak mindig egy-egy ünnepkörhöz kötődnek, s ilyenkor bemutatják a népszokásokat, játékokat, ajándéktárgyakat készítenek és természetesen táncolnak is.

A képzést és ismeretterjesztést a népművelő a munka fontos részének tartja, de felsorolja az akadályokat, közte a 40 éve épült objektum erre való alkalmatlanságát is.

Az intézmény 2005. évi statisztikai jelentésében 8 ismeretterjesztő előadást 800 fő részvételével, és két tanfolyamot regisztrált. 25 alkotó közösség és 7 klub tartozik hozzájuk, ezen közösségek taglétszáma 631. Az intézmény 2005-ben 19 kiállítást, 232 művészeti, 58 közösségi, 10 népművészeti és 21 szórakoztató rendezvényt szervezett. Ezek látogatóinak száma 36 447 fő, a város lakosságának több mint háromszorosa. A művelődési központ 301 külső cég által szervezett eseménynek adott helyet, ezeken több mint 35 ezer ember vett részt. Az oktatási célra átadott helyiségekben 121-szer volt tanítás összesen 6745 fő részvételével.

József Attila Művelődési Központ és Ifjúsági Ház, Baja

Baja a megye második legnagyobb városa 35 ezer fő lakossal. Népeségszámánál jelentősebb térségi szerepe, Bácska egykori „fővárosa”, a déli rész igazgatási, egészségügyi és kulturális központja.

A József Attila Művelődési Központ az elmúlt 5 évben magába integrálta (vagy másik nézőpontból: hozzácsatolták) a többi közművelődési intézményt, az Ifjúsági és a Helyőrségi Művelődési Házat. A városban rajta kívül még öt Általános Művelődési Központ és több tucat civil szervezet lát el közművelődési feladatokat

Az intézmény igazgatójának elmondása szerint az ismeretterjesztés azon klasszikus formáinak, mint a hagyományos ismeretterjesztő előadások, munkásakadémiák, szabadegyetemek kora lejárt. Az információk nagy részét az emberek már az internetről, médiából megszerezhetik.

Képző–ismeretterjesztő munkájuk bázisát a városi közösségek adják. Két fő célcsoportot tartanak nyilván, a nyugdíjasokat és a testi, lelki egészségükkel foglalkozókat. Az intézmény belső szervezeti tagozódása követi a kialakult rendezvénystruktúrát, műhelyeknek nevezett egységek foglalkoznak fesztiválok szervezésével, művészeti neveléssel, programszervezéssel, a közösségek segítségével. Egy volt gazdaságis kollégánál fogja össze a város nyugdíjas klubjait a polgármester és a hivatal segítségével, kialakította ennek városi fórumát, az Idősügyi Tanácsot. Évente két alkalommal a klubok vezetői és a hivatalos szervek képviselői megbeszélnek a legfontosabb tennivalókat, egyeztetik a programokat, s az elfo-

gadott munkaterv szerint a művelődési központ biztosítja pl. az előadókat.

Az intézményben működő Nagy Műhely abban is segíti az idősebbek közösségeit, hogy pályázatokat ír helyettük, ünnepi alkalmakkor vagy a nagyteremben, vagy a kiscsoportok székhelyén amatőr előadók műsorával színesíti a megemlékezést.

A Nagy Műhelyben, mint operatív szervezetben képviselteti magát a művelődési központ, a képviselő-testület, a helyi nyugdíjas szövetség elnöke, az Állami Népegészségügyi és Tisztiorvosi Szolgálat és több közhasznú civil szervezet képviselője. Az ismeretterjesztő előadások mellett sikeresek a számítógépes tanfolyamok (ezüst.net), több kulturális fesztivált (szavalóverseny, kistérségi kulturális bemutatók) és városi ünnepeket (Nagyanyák Napja, idősek városi napja, Karácsony) szerveznek.

Hasonló a helyzet az egészségnevelés területén. Itt is társadalmi szervezet segíti munkájukat. Jó partnerük az Állami Népegészségügyi és Tisztiorvosi Szolgálat, valamint több más országos és helyi civil szervezet. Egészségnevelő programjaikat egy-egy tömbbe szervezik, a program többnapos és tartalmában is változatos. Az előadások mellett kiállításokat, bemutatókat, helyszíni vizsgálatokat (cukor, vérnyomás, légzőkapacitás stb.) végeznek.

Az intézmény igyekszik összefogni a Felső-Bácska településein dolgozó közművelődési szakembereket, részükre akkreditált képzéseket szerveznek.

Az ifjúsági ház részleg a pedagógusokkal kialakított jó munkakapcsolat alapján évekig szervezett akkreditált pedagógus továbbképző programokat médiaismeret, drámapedagógiai ismeretekből, de ezek száma az utóbbi években egyre fogy. Az intézmény az ÁNTSZ-szel kialakított jó munkakapcsolat eredményeként szervezi az orvosok pontszerző tanfolyamait – mint mondják, az egészségügyesek örülnek az együttműködésnek, hiszen ők nem igazán tudnak szervezni, technikai lehetőségeik se adottak, így jól jön nekik a művelődési központ segítsége (amit meg is fizetnek).

Egyéb képzésekben nem vesznek részt, nyelvi képzést már hat éve nem indítottak, Baján ezzel több akkreditált szervezet is foglalkozik (Magyarországi Németek ÁMK-ja, Eötvös József Tanítóképző Főiskola és más vállalkozások).

Megyei Közművelődési Szakmai Tanácsadó és Szolgáltató Intézet

Az intézet jogszabályi és alapítói kötelezettsége folytán (lásd CXL. törvény 85. §. g pontja) „végzi a közművelődési tevékenységek szervezőinek, vezetőinek szakmai képzését és továbbképzését”. Jellemző képzések:

OKJ-s közművelődési szakember-képzés

Évente változóan 10 és 20 fő között van egy-egy tanfolyam létszáma. Többségük Bács-Kiskun megyei, de minden évben jelentkeznek a szomszédos Csongrád és Pest megyéből. (A jelenlegi kurzus 16 fős, ebből hárman Pest, ketten Csongrád megyéből vannak.) A résztvevők többsége közművelődési munkakörben foglalkoztatott dolgozó, akinek nincs meg a szakmai végzettsége, ezért munkahelye, beosztása megtartása miatt köteles (kényszerül) elvégezni a tanfolyamot. Kevesebb azoknak száma, akik már szakképzettek és így továbbképzésük, szakmai ismereteik megújítása érdekében fognak hozzá a tanuláshoz.

A korábban írt statisztikai adatokból kitűnik, megyénkben a jelenleg foglalkoztatottak között 30 felsőfokú végzettségű és 21 egyéb iskolai végzettségű szakalkalmazottnak nincs semmilyen szakmai-szakirányú végzettsége. (A rendelkezések alapján ők kötelezhetők lennének a képzésben való részvételre.)

Akkreditált közművelődési képzések

Az elmúlt 4 év alatt az intézet csupán egy akkreditált képzést tudott megszervezni, holott folyamatosan hirdette azokat. A turizmus képzést 2004-ben két időpontban és helyszínre hirdettük, de csak egy kurzusra jött össze a 12 fős létszám. Akkor úgy tűnt, vonzó lesz majd a bajai helyszín és a Duna-menti Folklórfesztiválhoz kapcsolódó időpont, de csak öt érdeklődő volt, közülük egy vállalta a kecskeméti helyszínre való utazást. A 12 főből közművelődési munkakörben foglalkoztatott 5 volt, a többiek olyan civil szervezetek tagjai, akik folytatnak közművelődési munkát is, de fő tevékenységük a falusi vendéglátás.

Szakmai konferenciák

Az évek óta szervezett Közművelődés és vidékfejlesztés, valamint a Közművelődés és egészségfejlesztés konferenciákon rendszeresen résztvevő kollegák száma nem több harminc főnél. Egy-egy kivételes alkalomkor, amikor ismert személyiséget (pl. minisztert) sikerül előadónak felkérni, akkor az önkormányzati tisztségviselővel eljött a népművelő is, de a nem protokolláris eseményen csak maximum fele arányban voltak

hivatásos művelődésszervezők, számukat mindig megközelítették, vagy meghaladták a helyi aktivisták.

Az egészségfejlesztési képzésen résztvevők száma 15 fő volt, itt is hasonló volt az arány a hivatásos és önkéntes kulturális munkások között.

Szakmai értekezletek

A leglátogatottabb rendezvények, egy–egy alkalommal az összlétszám eléri a 100–110 főt, de ilyenkor eljönnek a polgármesteri hivatalokban dolgozó köztisztviselők és önkormányzati vezetők is.

Ez az a fórum, amely évi találkozási lehetőséget teremt a megye egymástól távol eső településein dolgozó szakembereknek, így nem csak ismeretszerzési, hanem baráti–kollegális kapcsolatápolási alkalom is.

Szaktanácsadás

Havonta 15–20 kolléga keresi fel az intézet szakembereit, többnyire telefonon, ritkábban személyesen, hogy szakmai–munkahelyi problémájukhoz segítséget kérjen. Ezek többsége műsor- és rendezvényszervezéshez tartozó, míg a kisebb fele munkahelyi, munkaügyi probléma.

Tájékoztató kiadvány

A Hírlevél című, havonta megjelenő 8–12 oldalas kiadvány mindenkire eljut, aki statisztikai jelentést küld be, vagy ahol közösségi szintér működik. Havonta 500 példányban jelenik meg. A benne megjelenő felhívásokra történő reagálásokról érzékelhető, hogy sokan olvassák, de egy–egy látogatáskor vannak szomorú tapasztalatok is, amikor látjuk, az asztalon, polcon lévő küldemény borítékja fel sincs bontva.

Összefoglalás, következtetések

A foglalkoztatási adatok tanulmányozása során bebizonyosodik, hogy a közművelődési munkát végző szakalkalmazottak fele a két nagyvárosban Kecskeméten és Baján, valamint további 4 városban dolgozik. A megyei települések 34%-ában, 41 községben egyáltalán nem foglalkoztatnak közművelődési szakembert. A statisztikai jelentés alapján 48 fő tölt be szakmai végzettséggel vezetői állást, feltételezhetően ennyi önálló intézmény van a megyében. Tiszteletben tartva természetesen az öntevékeny segítők akaratát, jószándékát, mégis feltételezhető, hogy a szakemberek vezette intézmények, szakembert foglalkoztató közművelődési szerveze-

tek végezhetnek tudatos, a helyi igényekre épülő tervszerű, és folyamatos képzési és művelődést segítő munkát.

Az intézmények tevékenységük során többségében művelődést segítő, szórakoztató rendezvényeket szerveznek. 2004-ben a megyei statisztika 9252 ilyen rendezvényt regisztrált, ezeken 1 901 912 fő vett részt. A megye teljes lakossága 3–4 alkalommal vett részt átlagban ezeken a rendezvényeken. Az összes ismeretterjesztő, képző rendezvények száma 2004-ben 2431 volt, ez 94 640 főt érintett, a lakosság 17,5%-a vett részt ilyen alkalmakon. 2005-ben ez 3985 alkalom és 144 999 fő, az arány 27%-ra javult. Amennyiben az ismeretterjesztést is a képzés egyik formájának tekintjük (az is), akkor megyénkben a képzésben résztvevők arányának javításában a művelődési otthon jellegű szervezetek eredményesen teljesítenek, annak figyelembe vételével is, hogy egy személy több alkalommal is szerepel a statisztikában.

Az intézmények alkalmanként, de tartósabb időre át- vagy bérbe adják helyiségeiket más szervezeteknek, két évvel ezelőtt 9972-szer, ezeken 712 472 fő vett részt. (A községi, kisvárosi művelődési házak egyik bevételi forrása a vándorkereskedőktől kapott bérleti díj, 2004-ben 4.267 ilyen vásár, „termékbemutató” volt.) Külső szervezetek oktatási célra is igénybe veszik a közművelődési intézményeket, színtereket, ezek összes száma 2004-ben meghaladta a 10 000 esetet, 2005-ben 6098 volt. Ezek között meghatározó az általános iskolai oktatás. Az összes alkalom 86%-át ilyen célt szolgált, a résztvevők 93%-a pedig iskoláskorú.

A megyében 2004-ben 608 alkotó közösség és 823 klub kör, szakkör működött, 2005-ben ugyanezen közösségek száma 696 és 626. A közösségek 18–20 000 tagot tartanak nyilván, s ez az összlakosság közel 4%-a. A szám azt is mutatja, hogy a művelődési szervezetek ennyi személynek teremtik meg a nem-formális és informális képzés lehetőségét.

A statisztikai eredmények mellett szólni kell a közművelődési tevékenységet folytató szervezetek nehézségeiről.

A települések több mint egyharmadában nincsenek meg a szervezeti működés feltételei. Ennek egyik mutatója a szakember hiánya. Nincs a közösség, a község alkalmazásában olyan szakképzett személy, aki a képzési, ismeretterjesztő munkát a helyi szükségletek felmérése alapján, az érintettek bevonásával megtervezné és a folyamatot irányítaná.

Be kell látni, azokon a településeken se sokkal kedvezőbb a helyzet ahol van ugyan szakember a polgármesteri hivatal vagy az iskola alkalmazásában. G. Furulyás Katalin egyik tanulmánya bemutatja, hogy a felnőttoktatási-munkaerő-piaci integrációt elősegítő tevékenységet a településvezetők a rangsor végére teszik, annak ellátását nem tartják lokális szinten elsődleges feladatnak. (Az e területen még nem igen működő kistérségi szintre helyezik.)⁶

Diósi Pál egy régebbi kutatásában⁷ bemutatta, hogy a településen egyedül dolgozó, szakmai érdekeit érvényesíteni nem tudó szakember egzisztenciális okokból nem vállal fel konfrontációt, hiszen elhelyezkedési esélye az adott településen konfliktus esetén minimálisra csökken. Kiszolgálja inkább a munkáltató igényeit, mint hogy vitába kerüljön fellettesével.

A közművelődési szakfelügyeleti vizsgálatok sorra kimutatják felnőttképzés, ismeretterjesztés hiányát a kis települések munkájában. A kunszentmiklósi kistérség 6 településén 2005-végén készült vizsgálati jelentés mindegyike tartalmaz ezzel kapcsolatos észrevételeket, melyeknek lényege, hogy hiába hozott rendeletet az önkormányzat az 1997. évi CXL. törvény 76. § a) bekezdésében írt: az iskolarendszeren kívüli, öntevékeny, önképző, szakképző tanfolyamok, életminőséget és életesélyt javító tanulási, felnőttoktatási lehetőségek, népfőiskolák megteremtése feladat helyben való kötelezővé tétele érdekében, a gyakorlati megvalósítással nem igen törődnek.⁸ Szalkszentmárton, Dunaegyháza, Újsolt, Tass, Kunpeszér községek kis települések, csak az egyik helyen alkalmaznak népművelőt, de a nagyobb, városi rangban lévő Dunavecseről készült szakmai elemzésben is ez olvasható: „A tanfolyamok jelentős része vagy befogadott, vagy közös szervezésű, önálló lebonyolításnak a pénzügyi lehetőségek szabnak határt.”⁹

⁶G. Furulyás Katalin: Polgármesterek és népművelők

Polgármesterek és népművelők vélekedése a települések, a kistérségek közművelődéséről. Bp.: Magyar Művelődési Intézet, 2005.

⁷Diósi Pál: EX LEX '97. Népművelők, magukról, foglalkozásukról és távlataikból. Bp.: Magyar Művelődési Intézet, IIZ/DVV Budapesti Projektiroda, 1998.

⁸Lásd pl. Szalkszentmárton község szakfelügyeleti jelentés 28. oldal Készítette: dr. Farkas József: „Az ismeretterjesztő előadások ill. alkalmak száma igen alacsony, a 2003-es évben mindössze 3 db volt, 2004-ben nem volt ismeretterjesztő program.”

⁹Dunavecse város általános és részletes szakfelügyelete. Készítette Béres Béla. 23 oldal

A tízezres lakosú Kiskunmajsa város művelődési központjának igazgatónöje 2004. évi munkatervében ezt írja: *„Ismeretterjesztés: Saját költségvetésünkből nincs pénzünk előadások finanszírozására, így befo-gadunk olyan szervezeteket, aki térítésmentesen végeznek ilyen munkát. Egyetlen sorozatot tudunk így tervezni: Egészséges környezetben egés-zségesen címmel.”* Az örvendetes, hogy a művelődési központ most készülő felújítási tervében már foglalkoznak a helyiségek kialakításával és a tevékenységek ismételt bevezetésével.

A pénzhiány, a helyi hatalomnak való megfelelés, a megrendelő igényeit kiszolgáló rendezvények megszervezésének leterheltsége mind va-lós ok lehet arra, hogy a helyben élők többsége valós szükségleteinek felmérésére már ne maradjon akarat és energia. Azt nem lehet tudni, hogy a felnőttképzés mint szakterület miért csúszott hátra a népművelők által rangsorolt feladatok között.¹⁰ Vajon a fenti objektívnek mondott té-nyezők hozták ezt az állapotot, vagy a reménytelen helyzetbe való bele-törődés következménye, a pénztelenség és a könnyebbnek tűnő út járása, belátása?

Bács-Kiskun megye munkaképes lakosságának 13%-a jelenleg is a mezőgazdaságból próbálja megélhetését biztosítani munkavállalóként, vállalkozóként. A mezőgazdaságban foglalkoztatottak aránya folyama-tosan csökken, s a prognózisok szerint 5% lesz 2100-re. Nagy kérdés, hogy a jelenleg foglalkoztatottak képesek lesznek-e más szektorban (iparban, szolgáltatásban) munkát találni. Képesek lesznek-e megszerezni azokat az ismereteket, kompetenciákat, amelyek alkalmassá teszik őket a szakma és életforma váltásra, egy esetleges mobilitásra?

Ha helyi szinten nincs is erre stratégia, kormányzati szinten már meg-fogalmazódnak (részben uniós nyomásra és támogatással) elképzelések. A Foglalkoztatáspolitikai és Munkaügyi Minisztérium az elmúlt két év-ben 1,5 milliárd forintos támogatási kerettel meghirdette *„A felnőttképzés hozzájárulásának javítása a rendelkezésre álló közművelődési intézmény-rendszer rendszerszerű bevonásával”* elnevezésű HEFOP 3.5.4 jelű pá-lyázatát. A program célja: közművelődési célú szervezetek és intézmé-nyek támogatása annak érdekében, hogy a Regionális Képző Központok-kal vagy más felnőttképzési intézményekkel együttműködve, mind széle-

¹⁰Fekete Zsuzsa: Volt – van – lesz? Budapesti közművelődési pillanatkép Megjelent Szakmatükör: Helyzetkép a közművelődésről. BMK Módszertani füzetek 5.

sebb körben elérhetővé váljanak a felnőttek tanulását segítő szolgáltatások, különös tekintettel a hátrányos helyzetű térségekre és a kistelepülésekre.

A támogatás további célja, hogy a közművelődési intézmények minél szélesebb körben mind gazdagabb feltételeket biztosítsanak a felnőttek tanulását segítő szolgáltatások kínálatához, illetve a közművelődési intézmények és szervezetek környezetében a tanuláshoz kötődő attitűd megváltoztatása, tanuló közösségek létrehozása, közvetve a felnőttkori tanulással szembeni negatív előítéletek lebontása.

A pályázaton az elmúlt évben két megyei intézmény is sikerrel szerepelt. Az intézményekben és a partner szervezetekben foglalkoztatottak andragógiai szakmai képzésen vesznek részt, lakossági képzéseket szerveznek, s nagy értékű technikai fejlesztéseket hajthatnak végre.

Az viszont megjósolható, hogy az egész életen át tartó tanulásról szóló 2005 szeptemberében elfogadott kormányzati stratégia akkor lesz végrehajtható, ha rövid és hosszabb távú tervek egybeesnek a helyi döntéshozók szándékaival.

A művelődési otthon a helyi társadalom intézménye, tevékenységével a helyi társadalmi, gazdasági, közösségi és egyéni boldogulásokat kell, hogy segítse. A településfejlesztési célok között a *köz művelődésének* (beleértve a képzést is) konkrét, vagy áttételes megjelenítése a vonalas infrastruktúra és más materiális beruházások között eddig ritka kivételnek számított.

A helyi intézmények technikai fejlesztése a fentiekből következően és a más területen bevált normatív, a működés minimális feltételeit előíró szabályozás elmaradása miatt nem történt meg. A helyi közművelődési intézmény, szintér a lokális ügyek és az elmúlt 15 év irányítási, finanszírozási gyakorlata alapján, kevés kivételtől eltekintve nem épített ki horizontális és vertikális kapcsolatokat. A közművelődési intézményrendszer hálózata nem működik, az 1997. évi CXL. törvény adott néhány feladatot a megyei és az országos intézményeknek, és ezek többsége a szakmai tevékenység segítését szolgálja, a kapcsolatrendszert azonban nem szabályozta. Az utóbbi évek kistérség-fejlesztési stratégiájából és (törvényből) a közművelődés kimaradt, annak ellenére, hogy kormányülésre (2004-ben) terjesztett munkaanyagban még a támogatandó szakterületek között szerepelt.

A mostoha körülményeket az ilyen adottságokkal rendelkező technikai és szervezeti kereteken belül folyó szakmai munka megsínyli. A népművelő szakma érdekérvényesítő képessége helyi és országos szinten is gyenge. Szakmai innovációról alig lehet tudni.

A szakmai követelmények betartását extrém esetek kivételében (ilyen célú vizsgálatok kezdeményezése általában nem szakmai problémákból eredeztethető) a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma szakfelügyeletén kívül senki sem kéri számon.

Az intézmények felé közvetített elvárások a helyi irányítók (szerencsésebb esetekben testületek) igényeit tükrözik.

A fent írtak magyarázatot adnak arra, miért nem elengedhetetlen felvétel és követelmény a kisebb–nagyobb községben magára maradt népművelőnek, hogy szakmai tudását folyamatosan fejlessze. A településeken egyedül dolgozó népművelő elszigetelődése szinte törvényszerűen bekövetkező folyamatának leírása külön dolgozat témája lehetne. A jelen állapot nyilván nem elfogadható a szakma tanult és aktív képviselői számára. Ahhoz azonban, hogy javulás álljon be, több tényező változtatását kell elérni. A népművelők képzéséhez, attitűdjeinek megváltozásához nem elegendő egy–egy területi feladatot is ellátó szolgáltató, tanácsadó intézmény jószándékú próbálkozása.

A közművelődési intézmény(rendszer) keresi szerepét, meg akar felteni a szakmai elvárásoknak és a helyi döntéshozók igényeinek, keresi az együttműködés lehetőségeit a szakterülethez kapcsolódó profitérdekelt vállalkozásokkal és a lakosság különböző csoportjait összefogó, kulturális munkát is ellátó önkéntes szervezetekkel. Dolgozóinak szaktudása, kapcsolatai még a leromlott állapotú intézményeivel együtt is értéket jelentenek a közönségnek (közösségnek) és a megrendelőknek egyaránt. Érzékelhető, hogy a szakma jelenleg olyan kihívások előtt áll, mint húsz évvel ezelőtt. Szervezeti és funkcionális változásoknak kell végbemenni ahhoz, hogy társadalmi szerepét hatékonyan betöltse. Nem valószínű, hogy csupán helyi rendezvényszervezőként a következő években a még megmaradt intézmények működésüket fenn tudják tartani. A megmaradás egyik esélye a felnőttképzési feladatok tudatos felvállalásában rejlik. Az ehhez szükséges támogatás az intézményrendszeren kívülről már érezhető a felnőttképzési célok átrendeződésében. Uniós szakanyagokban az első helyekre olyan célok (és értékek) kerültek, amelyek közvetítésére a közművelődési intézmények képesek. A művészi élmények nyújtása,

szórakoztató rendezvények szervezése, közhasznú ismeretek terjesztése mellett a klubok, körök és más civil szervezetek munkájának segítése, az alkotó tevékenység fejlesztése a közösségeken belül, de az ezt szolgáló eseti és tanfolyami képzésekkel együtt a közművelődési intézmények fő feladatává vált a 2000-es évek elejétől. Ha a statisztikai számok nem is, a bemutatott települési (közösségi) példák ezt igazolják.

ROMHÁNYI ANDRÁS
A Civil Akadémia

Az 1990-es évek vége felé Halász Péter kollegámmal felfigyeltünk arra, hogy körülöttünk számos kiváló, *külhoni munkatárs* dolgozik. Lenyűgözött bennünket az általuk végzett hatalmas munka; érzékeltük gondjaikat, gyötrődéseiket; láttuk a problémáik megoldására tett kísérleteiket; kudarcukat és sikereiket. És azt gondoltuk: *segíteni* kellene nekik. Igen ám, de hogyan? Hiszen ezek a kollegák állandóan tevékenykednek, ők minden *segítség nélkül* amúgy is *teszik a dolgukat*, és pedig jól. Nekik segíteni?!

Mégis kitaláltunk valamit! Abból indultunk ki, hogy barátainknak az a legnagyobb bajuk, hogy – mivel szinte megállás nélkül dolgoznak – nincs idejük *feltöltődni*. Teremtsünk hát lehetőséget arra, hogy néhány napra kiszakadhassanak az otthoni taposómalomból, és egy kicsit törőd-hessenek magukkal! Kissé félrevezetően azt mondtuk hát, hogy képzésre hívjuk őket, amit Civil Akadémiának nevezünk. Meg is szerveztük a képzést. Bár tudtuk, hogy az esemény nem attól fontos, hogy mi mit akarunk átadni nekik, hanem attól, hogy ők *egymás között* beszélhetik meg dolgaikat; hogy páros beszélgetések során, vagy a közösség teljes nyilvánossága előtt mondhatják el egymásnak gondjaikat, megoldásaikat, örömeiket, tapasztalataikat.

Azokat hívtuk, akik akkoriban a látómezőnkben voltak. Később pedig bővítettük a meghívottak névsorát olyanokkal, akik munkájával csak később ismerkedtünk meg. Hát így indult...

Sokan kérdezték azóta: mi az a Civil Akadémia? Magasan képzett szakemberek valamiféle gyülekezete, vagy valamilyen magas szintű szakmai képzés? Igen – mondhattam bátran. Ez közösség is, meg olyanfajta képzés is szakemberek számára, ahol a képzők és a képzettek egy és ugyanazon személyek.

Az igazsághoz hozzátartozik, hogy az alapötletet a *Magyar Kollégium* szállította, és azóta is ez a két szervezet közösen rendezi a Civil Akadémiákat. S alkalomszerűen hozzájuk csatlakoztak mások, ahogy a feladatellátás megkívánta.

*

Az *első Civil Akadémiát* 1999. szeptember 20–26. között rendeztük *Kunbábonyban*. Rendezőtársunk a *Civil Kollégium* volt. Azt az alcímet adtuk neki, hogy *Képzés a civil gondolkodásmód fejlesztésére*. Abból indultunk ki ugyanis, hogy a legnagyobb *változást saját fejünkben* kell végrehajtani. Az egyhetes program során a résztvevők *civil módszerekkel, technikákkal* ismerkedtek meg, bepillantást kaptak a *közösségfejlesztés* magyarországi és nemzetközi eredményeibe, gyakorolták a civil gondolkodásmódot. A legfontosabb azonban az éjszakába nyúló, több órás *beszélgetések* sora volt. A képzés végén a résztvevők egyhangúlag jelentették ki: a folytatásra szükség van; az elméleti felkészülést követően gyakorlatiasabb tudnivalókkal szeretnének megismerkedni. Kiderült az is, hogy a képzés időtartama nem lehet hosszabb néhány napnál, mert a résztvevők – még a számukra legfontosabb tudás megszerzésének érdekében – sem tudnak egy hétre elszakadni munkájuktól.

Ez az első találkozó ugyanakkor arra is lehetőséget teremtett, hogy „hivatalosan” is megfogalmazzuk, mit is akarunk. Erre azért volt szükség, mert – valljuk be – a Civil Akadémia szükségességét indokoló fenti gondolatsor inkább érzelmi, mint racionális. Márpedig pályázati pénzt csak „komoly” dolgokra adnak! Ennek megfelelően tehát ekképpen (is) indokoltuk kezdeményezésünket:

A Kelet-Európában, az 1989/90-es évek fordulóján bekövetkezett politikai változások a volt szocialista országokban megteremtették a polgári fejlődés lehetőségét. Az igazi társadalmi változás azonban mindaddig csak vágy marad, amíg ki nem alakul az a civil gondolkodásmód, amely feltétele annak, hogy az ember saját sorsáról dönteni tudó, felelős állampolgár, s ne alattvaló legyen.

A civil szféra megerősödésének legfőbb akadálya elsősorban az emberi fejekben keresendő. Magyarország az elmúlt 10 esztendő alatt sokat

lépett előre a hátrányok felszámolása terén, felhasználta a nemzetközi tapasztalatokat, az állampolgárok a civil szervezetek sokaságát hozták létre. A Magyarországon meglévő tapasztalat átadása a kisebbségben élő magyarságnak az anyaország kötelessége.

A második Civil Akadémiát 2000. január 18–19. között, Budapesten rendeztük, ismét a Civil Kollégium segítségével. A kétnapos esemény során a résztvevők olyan magyarországi civil szervezeteket látogattak meg, amelyeknél nemcsak a működés *formai* elemeinek tanulmányozásából jutottak hasznos információkhoz, de azok *tartalmi* munkájának megismerése is sok konkrét segítséget nyújtott számukra. E szervezetek (A Civil Társadalom Fejlődéséért Alapítvány, a Nap Klub, Közösségfejlesztők Egyesülete – Civil Kollégium – Civil Rádió, Magyar Kollégium, Magyar Kultúra Alapítvány) ugyanis olyanok voltak, amelyek munkája a civil társadalom fejlesztésére, illetve a külföldi magyarokra (is) irányul.

A második képzés jelentős szakmai eredménnyel zárult. Természetesen igen hasznos volt a rengeteg közölt információ, melyet a legtöbb házigazda rövid írásos összefoglalóval is megtoldott. Mindezeket bőséges, ajándékba adott szakirodalom egészítette ki. De továbbra is a legfontosabbnak a hosszú, *kötetlen beszélgetések* bizonyultak.

A harmadik Civil Akadémiára 2002. január 24–25-én került sor, ismét Budapesten, ismét a Civil Kollégium közreműködésével. A résztvevők javaslatai alapján két központi téma feldolgozását tartottuk fontosnak. Ezek:

- a civil szervezetek fejlesztésének lehetőségei;
- tapasztalatcsere magyarországi, kisebbségi civil szervezetekkel.

A *civil szervezetek fejlődése és fejlesztése* témakörben tartott előadás, illetve workshop sikeres volt. A résztvevők elmondták, hogy nagyon hasznos volt számukra ez a foglalkozás, hiszen itt szakmai és elméleti megalapozást kaptak annak, amit ők a terepen évek óta ösztönösen végeznek. Arra is rádöbentek, hogy lelkesedésük, spontán lendületük, sokszor a szakmai hiányosságokat is legyőző jó szándékú áldozatvállalásuk a civil szervezetek fejlődésének egy szakaszában már nem elegendő, a szervezet hatékonyságának növeléséhez egy bizonyos ponton túl már elő-

térbe kell kerülnie a tervszerűségnek, a szervezettségnek és a szakértelemnek. Világossá vált számukra, hogy a civil szervezetekben az *önkénység* nem jelentheti az amatőrséget, a *lelkesedés* pedig a dilettantizmust.

A tapasztalatcsere során *négy hazai kisebbségi szervezet* (szlovák, német, román és cigány) képviselői számoltak be a magyarországi nemzetiségek helyzetéről, s nemzetiségi civil szervezetek munkájáról. A résztvevők sok értékes információval lettek gazdagabbak, s mint ez – a kávé- és cigarettaszünetekben kibontakozó beszélgetésekből – kitűnt, számos területen tudnak majd együtt dolgozni a hazai és a határon túli kisebbségi szervezetek. Az összehasonlítás mind a magyarországi nemzetiségek, mind a határon túl, kisebbségben élő magyarok számára igen tanulságos volt.

Ezen a találkozón *fordulat* következett be: a „civil akadémisták” kijelentették, hogy: fontos volna egymás munkájával is megismerkedni!

Ennek megfelelően 2003. november 27–28-án *Felvidéken* folytatódott a sorozat. A *CSEMADOK (Szlovákiai Magyar Társadalmi és Közművelődési Szövetség) Dunaszerdahelyi Területi Választmánya* volt a házigazda. A *negyedik Civil Akadémia* képzés során a résztvevők a szlovákiai magyar kollegák munkájával ismerkedtek. A CSEMADOK Dunaszerdahelyi, és Komáromi Területi Választmányának, a Gramma Nyelvi Irodának, a Gyurcsó Alapítványnak, a Fórum Kisebbségkutató Intézetnek, a Komáromi Városi Egyetemnek és a COMENIUS Pedagógiai Intézetnek vezetői széleskörű információkat – no meg sok szakirodalmat – adtak a résztvevőknek. Kiderült, hogy a „szomszédolás” valóban megújította a Civil Akadémia intézményét.

Az *ötödik Civil Akadémia* megrendezésére a kolozsvári illetőségű *Heltai Gáspár Könyvtári Alapítvány* jelentette be igényét. Így 2004. október 14–16. között *Erdélyben* találkozott a csapat. A bemutatkozó szervezetek a Heltai Gáspár Könyvtári Alapítvány, az EMKE, az Erdélyi Múzeum Egyesület, a Kriza Néprajzi Társaság, a Művelődés folyóirat szerkesztősége, a Romániai Magyar Közgazdász Társaság, a Bethlen Kata Diakónia Intézet, a Szent Kamil Öregek Otthona, az Erdélyi Magyar Civil Szervezetekért Alapítvány (mind Kolozsvár), illetve a választói Kallós Alapítvány, a szamosújvári Téka Alapítvány, az EMMAUS gyermekotthon, egyházi központok, végül a bonchidai Transilvania Trust

voltak. A résztvevők nagyon sok és változatos információhoz jutottak, s természetesen ez alkalommal is sokat *beszélgettek*.

A hatodik Civil Akadémiára Horvátországban került sor. A résztvevők szívesen tettek eleget a pélmónostori „Sztárai Mihály” Magyar Egyesületek Szövetsége meghívásának. Ez alkalommal 2005. október 6–8. között nemcsak a pélmónostori, kórógyi, haraszi, eszéki, vörösmarti és csúzai civil szervezetek munkájának megismerése gyarapította a „civil akadémisták” tudását, de a helyi szervezők az „A magyarság jövője Horvátországban” elnevezésű nemzetközi *tanácskozásra* is meghívták a résztvevőket. Itt, Horvátországban mondatott ki az; nem akarjuk, hogy kárpátaljai testvéreink – anyagi okok, és a vízumkényszer miatt – kimaradjanak ezekből a találkozókból. Legyen tehát a következő helyszín Kárpátalja!

*

A hetedik Civil Akadémia egén most mégis fellegek gyülekeznek. A benyújtott pályázatok *sikertelenek* voltak. Így 2006-ban nem tudtuk megrendezni a képzést. Ám bízunk benne, hogy 2007 áprilisában Kárpátalján újra találkozunk! A résztvevők új ötletekkel jelentkeztek, akarják a folytatást.

Az eddig megszervezett Civil Akadémiákon 40 kollega vett részt, akik hét országban (+ Magyarország) laknak. Négy országban, összesen 23 napot töltöttek együtt.

A Civil Akadémia intézménye mindenképpen *meghatározó jelentőségű* a külhoni magyarság kulturális civil szervezeteinek számára. Nagy haszna van a rengeteg információnak, amit előadásokon, foglalkozásokon és a szervezetek meglátogatásai során gyűjtenek a résztvevők. Akik ugyanakkor mindig újra és újra hangsúlyozzák azt, hogy a közöttük ilyen alkalmakkor létrejövő *eszmecsere, beszélgetés* semmivel sem pótolható. A Civil Akadémia képzés legnagyobb értéke éppen ezen beszélgetések lehetősége. Bizonyítsa ezt két résztvevő véleménye:

„Az ilyen és ehhez hasonló találkozók (Budakalászi Találkozó) szellemi erőforrások a Kárpát-medence különböző területein, olykor nehéz körülmények között működő, közmű-

velődési civil szervezetek vezetői számára. Erősítik az e szervezetek közötti kapcsolatokat. Egymás sikerei, gondjai továbblépésre ösztönöznek. Jó alkalmak a tapasztalatcserére, biztosítva az egymástól való tanulás lehetőségét.”

„A közvetlen beszélgetések minden este folytatódtak. Minden este maradt még befejezetlen mondat, gondolat. Jó volt találkozni mások sikereivel és többek közt szükség volt arra, hogy megtapasztaljuk, más civil szervezeteknél is vannak estleges kudarcok, sikertelen próbálkozások, amelyekkel mi is nap mint nap küszködünk. Az étkezések és utazás alatt is folytatódtak a beszélgetések. Azt gondolom, minden résztvevőnek erőt és hasznos információkat adott a Civil Akadémia. Bátorítottuk egymást, erőt kaptunk és adtunk egymásnak az itthoni munkánk folytatásához a következő Civil Akadémiáig.”

VESZPRÉMINÉ TURTSÁNYI VALÉRIA

*A pápai Jókai Mór Művelődési Központ
„TUDÁS-HÁLÓ” projektjének bemutatása*

1. Intézményünk a Humánerőforrás-fejlesztési Operatív Program (HEFOP) 2004/3.5.4. „A felnőttképzés hozzáféréseinek javítása a rendelkezésre álló közművelődési intézményrendszer rendszerszerű bevonásával” témájú pályázati felhívásra nyújtotta be „Tudás-háló” elnevezésű projektjét. A pályázat tartalmi elemei: a pápai kistérség hátrányos településein élők esélyegyenlőségét szolgáló felnőttképzési hálózat kiépítése és oktatási modulok megvalósítása infrastruktúra fejlesztéssel, kistérségi adatbázis felállítása.

Az elnyert összeg: **50 millió forint** – projektünket az Európai Unió és a magyar állam támogatja, melyhez önerőre nem volt szükség – a pályázati kiírásnak megfelelően.

A projekt időtartama: **2005. április 1. – 2007. március 31.**

2. **A pályázó Jókai Mór Művelődési Központ bemutatása**

A Pápai Jókai Mór Művelődési Központ önkormányzati fenntartású, részben önálló gazdálkodású közművelődési intézmény. Pápa város gazdag kulturális és szellemi örökségének ápolója és napjainkban méltó folytatója. Szakmai tevékenységében a közművelődés széles palettája megtalálható, melyekkel az elmúlt évek során rangot és elismertséget szerzett magának a kvalifikált, jól összeszokott szakmai, gazdasági és műszaki stáb.

Önként vállalt hagyományos kistérségi szerepünk (amatőr művészeti csoportjaink közvetítése, technikai eszközeink kölcsönzése ill. bérbeadása falunapokra, szervezőmunka színházi és egyéb kulturális rendezvényekre, kiállítások vándoroltatása stb.) a NUTS-rendszer (Általános európai statisztikai-tervezési régiók rendszerének alapja.) bevezetésével új fordulatot vett. Az addigi szakmai kapcsolatokon túl

– egy tudatosabb útkeresésre ösztönzött minket a statisztikai kistérségek létrejötte. A pályázati kiírások között célirányosan kerestük azokat, amelyek a kistérségekre íródtak és önerő nélkül benyújthatók.

3. A Pápai kistérség bemutatása

A kistérség aprófalvas, hagyományosan agrárgazdasági szerkezetű, 49 községből áll, melyek közül több hátrányos helyzetű település. Ezek távol esnek a főközlekedési útvonalaktól. Ebből következik elszigeteltségük, elmaradásuk az életminőség és az információhoz való hozzájutás tekintetében. Munkanélküliségi adataik kedvezőtlenebbek a megyei átlagnál. Az elvándorlás elsősorban az értelmiséget érinti, ezért gyenge a települések önérvényesítő képessége. A meglévő gazdasági potenciál nem képes felszívni a munkaerő felesleget, mely elsősorban a kistelepüléseken, a képzetlen lakosság körében jelentkezik.

4. **A projekt célja** a leszakadó rétegek társadalmi munkamegosztásba történő visszavezetése felnőttképzési hálózat kialakításával. Ezen távlati célkitűzések illeszkednek az NFT HEFOP (Nemzeti Fejlesztési Terv Humánerőforrás-fejlesztési Operatív Program) hosszú távú céljaihoz. A projekt a pápai kistérség központjában és további négy, hátrányos helyzetű településen vállalja fel a leszakadó rétegekhez tartozók képzését. E hosszú távú cél megvalósításához első lépcsőben a tárgyi, majd a személyi feltételek megteremtését kívánja elérni nyertes pályázatunk.

5. A projekt tartalmi elemei

5.1. A projekt öt kistérségi település művelődési házaiban újszerű, modellértékű *felnőttképzési tanfolyam és hálózat kiépítését* valósítja meg.

Képzőhelyszínek: *Pápa és további négy község – Egyházaskesző, Gecse, Pápasalamon, Pápateszér* – művelődési házai. Ezeket az intézményeket alkalmassá tettük arra, hogy képzőhelyszíneként funkcionáljanak. Ez egyrészt infrastruktúra fejlesztést, másrészt nagy értékű eszközök (számítógép, oktatástechnikai berendezések és bútorok) beszerzését jelenti az adott településeken, hogy a kiválasztott intézmények megfeleljenek a kor követelményeinek.

5.2. A projekt részét képezi két képzés lebonyolítása:

- 1.) *Közösségfejlesztő képzés:* Pápán 2005. szeptember 19–2006. július 14.

A 40 hetes képzés résztvevői érettségizett munkanélküliek. A Veszprém Megyei Munkaügyi Központ adatai szerint a munkanélküliségi ráta (mind a nők, mind a férfiak körében) a szakközépiskolát végzett, érettségizett 20–24 és 40–49 éves korosztály körében a legnagyobb, tehát ők alkotják a közösségfejlesztő képzés célcsoportját.

Tananyagfejlesztés alapján programunk három modulja: a közösségfejlesztés, a számítástechnikai ismeretek, valamint az alapfokú angol nyelv. A képzés vizsgával zárul, a számítástechnikai modul esetében ez OKJ-s (Országos Képzési Jegyzék) végzettséget jelent. A sikeres vizsgázók közül 5 fő alkalmazást nyer a pályázat keretében, ők lesznek a fent megnevezett képzőhelyszínek gazdái, segítőkink a második képzés lebonyolításában. A fenntarthatóság igénye alapján biztosíthatják a későbbiekben a hálózat működésének személyi feltételeit.

- 2.) *Pályaorientációs képzés:* 5 helyszínen 2006. november 13. 2007. február 7. között. A tíz hetes képzést hátrányos településeken élő, 8 osztályt végzett, szakképzetlen és halmozottan hátrányos helyzetű emberek számára szervezzük. A tanuláshoz való negatív attitűdjük, életkörülményeik drámai helyzete nem teszi lehetővé életminőségüket javító szakképzések elérését, ezért fontos számukra megadni a lehetőséget, hogy részt vehessenek ebben a képzésben. A sikeres vizsgát tett résztvevők felkészülten kapcsolódhatnak be további, szakmát adó képzésekbe, akár távoktatás formájában is.

Mindkét célcsoport esetében külön figyelmet fordít a projekt azokra a nőkre és romákra, akiknek kedvezőtlen feltételeik miatt jelentősen romlottak foglalkoztatási esélyeik. Esélyegyenlőségük növelése, felzárkóztatásuk egyik záloga a térség humán erőforrás-fejlesztésének.

- 5.3. A megvalósítást segítő szolgáltatások és információs adattár
A zavartalan lebonyolítást az alábbiakkal segítjük:

- Help-desk szolgáltatás: mindkét képzés teljes ideje alatt egy számítógépes szakember áll rendelkezésre.
- Klientámogató szolgáltatás: a Családsegítő Szolgálat két szakembere hetente két alkalommal látogatja a képzőhelyszíneket és szükség esetén segítséget nyújt a rászorulóknak.
- Egy kistérségi (49 települést érintő) adatbázis felállítása: a települések legfontosabb társadalmi-gazdasági, oktatási, kulturális, civilekre vonatkozó stb. információk beszerzése és feldolgozása.

6. A projekt megvalósítása, kivitelezése (mit végeztünk eddig?)

- Felállt a projekt menedzsment. Megalkottuk azon intézményi szabályozóinkat, melyek elvárásként jelentkeztek a projekt megvalósítása kapcsán (közbiztosítási szabályzat, módosítottuk alapító okiratunkat stb.).
- Lebonyolítottuk a szükséges közbiztosítási eljárásokat, és megvásároltuk az eszközöket.
- Megteremtettük a projekt megvalósításához szükséges munkafeltételeket (projekt iroda kialakítása – korszerű irodai eszközökkel történő ellátása).
- Kialakítottuk a képzési helyszíneket Pápán a Várkastélyban, és a négy kistérségi településen. Ez jelentette a termék rendbetételét, bútorokkal, számítógéppel történő ellátását, internet kapcsolat kiépítését, esetenként a vizesblokk felújítását.
- Elkészült a kistérségi adatbázis, amely fontos alapot biztosít a további munkánkhoz. A települések 94%-a juttatta vissza számunkra az adatlapot, így a felmérés szinte teljes képet mutathat a kistérségről. Szociológiai feldolgozása folyamatban van.
- Elindítottuk intézményünk felnőttképzési helyszínként történő akkreditációját.
- A képzés lebonyolítója és a tananyagfejlesztés kivitelezője a közbiztosítási eljárás nyertes intézménye, a *Székesfehérvári Regionális Képző Központ (SZRKK)* a pályázatban vállaltaknak megfelelően.

7. A képzés előrehaladása

- 7.1. *Közösségfejlesztő asszisztens képzés* (1200 órás) 2005. szeptember 19-én beindult 15 fő részvételével, mely 2006 júliusában be-

fejeződött. (A hallgatók kiválasztása kétfordulós teszt kitöltése és személyes elbeszélgetés alapján történt – a túljelentkezés négyeszeres volt.)

A résztvevők a várakozásokat felülmúlóan, szorgalmasan tanultak, 15 főből 13 hallgató szép eredménnyel végzett. Nem tervezett, de megvalósult hozadéka a képzésnek, hogy 8 fő alapfokú nyelvvizsgát tett angol nyelvből.

A tanfolyam zavartalan lebonyolítását biztosító help-desk és kliens támogató szolgáltatások megfelelően működtek.

7.2. A pályaorientációs képzés

- A kistérségi képzőhelyszínek kialakítása és felszerelése *befejeződött.*
- A közösségfejlesztési asszisztens képzést elvégzettek közül 5 főt 6 órás munkaviszonyban alkalmazunk képzési asszisztensként. A képzésben szerzett tapasztalataikat a gyakorlati életben alkalmazhatják, s így segítők a pályaorientációs képzés lebonyolításában, mint helyszíningazdák.
- *A résztvevők* (8 osztályt végzettek) *toborzása* a segítségükkel megtörtént.
- A jelentkezők túl vannak a tesztek megírásán és a személyes elbeszélgetéseken. A felvételre kerülő (mintegy 75 fő) hallgató *kiválasztása folyamatban van.*

8. A projekt előrehaladása

A projekt a cselekvési- és ütemterv alapján rendben zajlik. (Gondot jelent a pénzeszközök késéssel történő utalása.) Határidőre leadtuk a negyedévente kötelező projekt előrehaladási jelentéseinket (PEJ) – szám szerint hatot –, mely szakmai és pénzügyi részből áll, s alkalmanként 400–500 oldalas dokumentációs anyag határidőre történő elkészítését igényli. Szakmai monitorunk a PEJ-ek leadását követően helyszínen tett látogatásainak tapasztalata és véleménye során, továbbá az ESZA (Európai Szociális Alap), a MÁK (Magyar Államkincstár) és a Foglalkoztatási Hivatal féléves ellenőrzése mindent rendben talált a projekt lebonyolítása során.

9. Megvalósítók

- A projektet a *Jókai Mór Művelődési Központ* szakemberei dolgozták ki, s megvalósításában is döntő szerepet vállalnak. Tudatos, következetes és kreatív tevékenységüknek köszönhetően ez idáig zökkenőmentesen folyik a munka.
- A projekt megvalósulását *számos partnerünk* (pl. Települési Önkormányzatok Szövetsége, Egyesített Szociális Intézmény, Munkaügyi Központ, Pápai Cigány Kisebbségi Önkormányzat) segíti, hozzáteve a maga szaktudását a képzés, a szociális munka, a kistérségi összefogás erősítése érdekében.

10. A projekt eredményeinek fenntartása

Mind az önkormányzatok, mind az intézményi és civil partnerek támogatása a projekt fenntarthatóságának garanciája, a hálózat esetleges későbbi bővítésének előfeltétele.

A projekt egyedi és újszerű – a felnőttképzésben kísérleti jellegű. Sikeres megvalósítás esetén az alábbi eredményeket várjuk:

- a képzőhálózat kiépítése folytatható, s így további tanfolyamok szervezésére és fogadására nyílik lehetőség a pápai kistérségben,
- a képzésben résztvevők nagyobb eséllyel vehetnek részt a munkaerő piacán a megmérettetésben,
- az egész életen át tartó tanulás szemléletének kialakítása és elfogadtatása a kistérség szereplői körében,
- a projekt adaptálható, kivitelezhető lesz az ország bármely hátrányos helyzetű kistérségében.

11. Zárógondolat

A projekt lezárását követően a tapasztalatokat záró konferencián ismertetjük, értékeljük, az eredményeket pedig önálló kiadványban publikáljuk.

Reméljük, hogy a projekt megvalósítása során szerzett tapasztalatok nem csak a pályázatot lebonyolító intézménynek lesznek hasznosak, de az azt kiíró és ellenőrző szervezeteknek is bőséges tanulságot nyújtanak, a további pályázatok zökkenő- és bürokrácia mentesebb lebonyolításához.

Bízunk abban, hogy tevékenységünkkel és projektünkkel hozzá tudunk járulni a humán erőforrás fejlesztéséhez, s ennek hozadékaként Pápa és kistérségében élők életminőségének javításához.

ZSELINSZKY LÁSZLÓNÉ

A regionális könyvtári ellátás fejlesztési programja Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében

Rövid áttekintés

A magyar könyvtárügy 2003–2007 közötti időszakra szóló stratégiai tervének egyik fő feladata a regionális könyvtári ellátás rendszerének kialakítása és fejlesztése. Ezen koncepció alapvetően épít a(z) (EU) tervezési régiókra, továbbá a NUTS III-nak megfelelő EU komfort kistérségi rendszerre – összhangban és építve e regionális fejlesztési forrásokra.

A regionális könyvtári ellátás célja

A könyvtári fejlesztési stratégia egyik fő célja – a regionális könyvtári ellátás megszervezése és működtetése, összhangban az európai uniós szellemiséggel, a hazai közigazgatási rendszer reformjával. A könyvtárügy *jövőképe* e tekintetben az, hogy a kistelepüléseken és a kisvárosokban élők ugyanazt a könyvtári ellátást kapják egy rendszerszerű működésben, az Országos Dokumentumellátási Rendszer keretében.

Küldetésnyilatkozata szerint a regionális könyvtári ellátás szerepvállalása az esélyegyenlőség megteremtése; melynek érdekében a *könyvtári rendszer* szolgáltatásait – az információhoz és dokumentumokhoz való hozzáférést – minden állampolgár számára a legoptimálisabb módon biztosítani kell. „Meg kell valósítani az 1997. évi CXL. tv. 64. § 1.) 2.) bekezdésében írottakat. Miután az esélyegyenlőség érdekében bárhol az országban élő állampolgárnak is joga van minden, számára szükséges információhoz és dokumentumhoz, a kistelepülések könyvtári ellátását hozzá kell kapcsolni a nagyobb egységekhez akár úgy, hogy a település önálló könyvtárat tart fenn és ezt fejleszti, akár úgy, hogy a megye megyei vagy nagyobb városi könyvtárából vásárolja meg az önkormányzat mindazon szolgáltatásokat, amelyekre a településen szükség van.”

A hazai könyvtárügy fejlesztési trendjében kiemelt hangsúlyt élvező kistelepülések ellátására irányuló törekvések Szabolcs-Szatmár-Bereg megye könyvtáraiban, könyvtárügyében pozitív folyamatokat indítottak el, ill. kínálnak.

Az országos szakmai irányítás feladatrendszere

A Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma a térségi könyvtári ellátás megszervezésére 2004-ben szakmai munkabizottságot hozott létre, melynek tagja volt Nagy László, a Móricz Zsigmond Megyei és Városi Könyvtár igazgatója is. A megfogalmazott feladatok a következő fő fejlesztési irányokat jelölték, ill. jelölik meg;

- *az egyes régiók 1–2 millió lakos könyvtári ellátásának koordinálása,*
- *a letéti ellátási modell kidolgozása az 1997/CXL. tv. értelmében, mely a kis könyvtárakat fenntartó önkormányzatok számára biztosítja a szolgáltatások megvásárlását más könyvtáraktól,*
- *ellátórendszerek korszerűsítése 10–50 ezer fős ellátó körzetek kialakításával,*
- *mozgókönyvtári ellátási rendszerre történő felkészülés kialakítása a hátrányos helyzetű települések ellátására.*

Mindezen feladatokat a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma által „*A könyvtár a jövő*” program keretében közzétett könyvtári fejlesztési koncepció jelöli ki a kistelepüléseken élők könyvtári ellátásának megoldására kidolgozott *Könyvtárellátási Szolgáltató Rendszer (KSZR) elvei* alapján.

A rendszer négyféle ellátási formát támogat a szolgáltatást fogadók és közvetítők szerint:

1. Önálló könyvtár fenntartása (3000 fő fölötti településen);
2. Könyvtári szolgáltató helyek (1000–3000 fős településen);
3. Könyvtári szolgáltatást fogadók (pl. teleházak, egyéb szervezetek stb.);
4. Könyvtárbusz (elsősorban 1000 fő alatt).

A regionalizmus a Móricz Zsigmond Megyei és Városi Könyvtár tevékenységrendszerében 1996–2006

Könyvtárunk megyei feladatrendszeréből adódóan mindig is hangsúlyosan fogalmazódtak meg a térségi, ill. együttműködésre serkentő, azt generáló tevékenységek. A rendszerváltás után, az EU-hoz való csatlakozás előkészítésének időszakában és azóta is speciális ismeretek elsajátításával, szemlélet-alakításával igyekeztünk e célt szolgálni. Ennek módszerei voltak;

Rendezvények, programok

- 1996 – Hazai összefogás, európai együttműködés
- 1996 – 2002 – KEUR könyvtári munkabizottság
- 1997 – PHARE CBC Program
- 1999 – Területfejlesztés és könyvtári rendszer – konferencia
- 2002 – KEUR nemzetközi konferencia
- 2004 – A közigazgatás és kulturális ellátás – konferencia

Továbbképzések

- 1997 – Könyvtári Hetek; téma a területfejlesztés
- 2000 – Pályázat tréning
- 2000 – 2003 – EU-s ismeretek tanfolyamai
- 2000 – 2002 – Regionális területfejlesztési tanfolyam (angol)
- 2002 – Vidékfejlesztés és a könyvtárak

Dokumentumok

- elemzések
- tanulmányúti beszámolók
- Könyvtári kis Híradó tematikus számai
- Bibliobusz a regionális könyvtári rendszerben – megvalósíthatósági tanulmány – 2002

A költség – hatékonyság elemzést – 2005-ben – a szakmai munkabizottság részére készítette: Nagy László igazgató

- A kistélepülési könyvtári ellátás fejlesztési koncepciója Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében. Megyei–kistérségi adatok összefüggésében – 2005
- A kistérségek nyilvános könyvtári ellátás- és szolgáltatás megvalósítási programja Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében – 2006
- *Szabolcs-Szatmár-Bereg megye fejlesztési koncepciója, stratégiai és operatív programja – 2006. Sz-Sz-B Megyei Fejlesztési Ügynökség* (Ebben a megyei könyvtárügy önálló fejezet).

Mozgókönyvtári ellátási projekt a Fehérgyarmati kistérségben

Könyvtárunknak fent vázolt törekvései kellő alapot és további motivációt jelentettek egy kistérségi fejlesztési projekt kidolgozásához. Ebben alapvető szerepet játszott a Nagy-Britannia Nemzetközi Fejlesztések Minisztériuma által támogatott, a Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Fejlesztési Ügynökség közreműködésével szervezett regionális területfejlesztési projekt-képzésben való részvételi lehetőségünk (2000–2002). Ezen belül 2002-ben elkészítettünk egy nemzetközi tapasztalatokra alapozott *megvalósíthatósági tanulmányt* a fehérgyarmati kistérség mozgókönyvtári ellátására, melynek címe: *Bibliobusz a regionális könyvtári rendszerben*. A projekt bemutatására felkérést kaptunk a könyvtárak stratégiai fejlesztéséről rendezett országos konferenciára, melyet a British Council, a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma és a Könyvtári Intézet szervezett.

A projektben partnereink voltak: a Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Fejlesztési Ügynökség, a Felső-Tiszavidéki Területfejlesztési Társulás és a Tiszaháti Kistérségi Területfejlesztési Önkormányzati Társulás. Támogatták: a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma, Oktatási Minisztérium, Földművelésügyi- és Vidékfejlesztési Minisztérium, Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Önkormányzat, Nyíregyháza Megyei Jogú Város Polgármesteri Hivatala és a Kárpátok Eurorégió.

Elsődleges cél volt; felmérni a mobil könyvtári szolgáltatás fogadtatását a megye leghátrányosabb helyzetű kistérségének 48 településén. *Előrendő célként a szolgáltatási modell kidolgozását, országos szintű elfogadását terveztük.*

A projekt kompetencia elemei; területfejlesztésről szóló 1996. évi XXVI. tv., – a könyvtárakról szóló 1997. évi CXL. tv., – az Európa Tanács 1996. évi, a könyvtárakról szóló határozata, továbbá a Fehérgyarmati Kistérség 42 településének – színvonalas, szakszerű, vagy legalább elfogadható – könyvtári ellátást nélkülöző állapota és az elmaradott társadalmi-gazdasági, földrajzi helyzete, melyek fokozottan indokolták a könyvtári ellátás optimális formájának, megoldásának a kidolgozását.

A tervezett bibliobuszos szolgáltatás iránti igény felmérésére – a kistérség egyetlen városa ill. központja kivételével valamennyi, vagyis – 48 településen (30 680 fő lakos, a megye községeinek 22%-án) került sor. A felméréshez előzetes szakirodalmi és nemzetközi (angliai, szlovéniai, szlovákiai) tanulmányúti tapasztalatokat is felhasználtunk. Módszere: kérdőíves interjúzás volt.

Célcsoportok voltak: a fenntartók, a felnőtt lakosság, a tanulóiifjúság.

A szétküldött mintegy 2500 db kérdőívből 1700 került feldolgozásra.

A felmérés tapasztalata szerint a szolgáltatás iránt *erőteljes igény* mutatkozik mindhárom megkérdezett körben, a települések felében pedig azonnali fogadókészség. Fontos, mondhatni alapvető kérdés a *finanszírozás*. A tanulmány előzetes, térségi adatainak elemzése világosan mutatta, hogy a 48 település a 21 millió Ft-os kulturális állami normatívából 2 millió Ft-ot használt fel könyvtári célokra.

A kistérségek könyvtári ellátásának helyzetét vizsgáló, a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma által létrehozott – fentebb említett – szakmai munkabizottság számára e felmérés jelentette azt az alapot, melynek költség-hatékonysági számításait a megyei könyvtárigazgató készítette el. Ez világossá tette, hogy a kistelepüléseken a hagyományos, ún. közkönyvtári, infrastruktúra nélküli szolgáltatási forma az elégséges szintű ellátást sem képes nyújtani.

A több száz éves demokrácián fejlődő, gazdagabb országok kulturált, korszerű s hatékony könyvtári szolgáltatási formája – az említett számítások, elemzések kapcsán a fehérgyarmati kistérségre vonatkoztatva is – követendő példa.

Több éves munkánk eredményét jelzi tehát az, hogy a fehérgyarmati kistérségben szerzett könyvtár-szakmai tapasztalatainkat, a konkrét költség- és hatékonysági elemzés anyagát a Nemzeti Kulturális Örökség Mi-

nisztériuma által közzétett „Könyvtári fejlesztési koncepció a községekben, különösen a kistelepülésen élők számára” c. anyag is tartalmazza (Kulturális Közlöny, 2005. 7. sz. 372–383. p.). Ezek mellett fontosnak tartjuk még említeni, hogy szakmai civil szervezetünk – térségi képviselőként – tárgyalási joggal részt vesz a Fehérgyarmati Kistérségi Társulás munkájában.

Továbbá könyvtárunk sokirányú szakmai kapcsolódása, együttműködése eredményeként a 2005 áprilisában elkészült Fehérgyarmati Többcélú Kistérségi Társulás fejlesztési programjában *a kistérségi mobilkönyvtár létrehozása kiemelt kistérségi projekt lett*. A végső döntés és lehetőség ennek felvállalására a többcélú kistérség, ill. a megyei önkormányzat számára adott. A térségi könyvtári ellátás megszervezése Szabolcs-Szatmár-Bereg megye más kistérségeiben is napirendre került. Új kihívást jelentett a jelenleg is folyó államigazgatási reform, a kistelepülési önkormányzatok gazdasági ellehetetlenülése, melyek szükségessé teszik a könyvtári ellátás újragondolását. Számos jogszabályi intézkedés, könyvtár-szakmai ágazati döntés az, melyek megteremtették a mozgókönyvtári ellátás jogi hátterét. (64/2004. Korm. Rend., 36/2005. Korm. rend. a mobil könyvtári szolgáltatás létrehozására, az 5/2005. Korm. rend. a normatív finanszírozásról, ill. a költségvetési törvény meghatározta helyi önkormányzatok, ill. többcélú kistérségi társulások normatív, kötött felhasználású támogatása mozgókönyvtári feladatokra.) E lehetőségekkel eddig a Csengeri Többcélú Kistérségi Társulás (9 település bevonásával), és a Kisvárdai Többcélú Kistérségi Társulás (4 település bevonásával) élt.

A térségi könyvtári ellátás megyei megvalósításának még csak az elején tartunk. De hisszük azt, hogy kitartó, szívós munkával, szakmai elkötelezettséggel, önkormányzati és kistérségi együttműködéssel, egyetértéssel megvalósítható egy korszerű feladatellátás. Úgy véljük, hogy ezt segíti az ágazati irányítási szándék és akarat, mely minden eddiginél nagyobb lehetőséget kínál humán erőforrás-fejlesztésére a 2007–2013 közötti EU-s források ésszerű felhasználásával.

Könyvtárunk a maga sajátos eszközrendszerével, lehetőségeivel küzd a megvalósításért, s minden szakmai segítséget, támogatást megadunk az érintetteknek a kulturális hátrányok leküzdéséért, az ott élők életminőségének javításáért.

Fejér megye településeinek közművelődési adattára CD-n

A Fejér Megyei Művelődési Központ kiadásában

Az utóbbi években több igényes, helyi kiadvánnyal találkozhattunk, melyekben különféle szempontok, szerkesztési elvek alapján készültek. A Megyei közművelődési címtárakként, kalauzokként aposztrofált kézikönyvek segítettek egy-egy megye települései között eligazodni az érdeklődő laikusnak, szakembernek egyaránt. Hasznosságukhoz, szükségességükhöz nem fér semmi kétség.

Az adatgyűjtés folyamán fontosnak tartottuk, hogy az éves statisztikai adataink feldolgozása mellett beszélgetéseket, eszmecesterét is folytassunk kistelepülési kollégáinkkal, és közösen tekintsük át a helyi viszonyokat, lehetőségeket.

Néhány jellegzetes és talán általánosítható tapasztalatunkról:

Az objektív adatok, és szubjektív benyomások alapján az az átfogó megyei körkép alakult ki, melyet részben honlapunkon is, de elsősorban egy korszerű adathordozón, CD ROM-on teszünk közzé. A megjelenő információ-halmaz nem teljes adatbázis. Természetesen tartalmazza a legfontosabb intézményi címeteket, el-

érhetőségeket, de célunk főleg egy általánosabb kép megmutatása volt – éppen annak az eszköznek a segítségével, melynek korszakos hatása van az életünkre, hétköznapi és szakmai kultúránkra egyaránt.

Az önkormányzatok és intézményeinek meghatározó szerepe mellett megkerülhetetlen tényezőt jelentenek a különböző jogi személyek, társulások is. A civil szervezetek megalakulásával, helyi értékeik erősödésével, szakmai fejlődésükkel újabb elemek kerültek a rendszerbe, néhány helyen gyökeresen megváltoztatva az eddig megszokott kulturális közéleti képet és gyakorlatot.

Új tényező az elektronika fejlődése, az Internet sokszor lassúnak érzett, mégis robbanásszerű terjedése, és szinte korlátlan felhasználási lehetősége a kulturális élet, a közművelődés számtalan területén.

Hogyan jelennek meg a települések az Interneten?

Fejér megye 108 önálló közigazgatású településéből – 2006 őszén – 80 rendelkezik honlappal, és legtöbbjük saját domain névvel szerepel a „hálón”. A honlappal nem rendelkezők nem csak a hátrányos helyzetű kistalvákból kerülnek ki, sajnos olyan települések sem tartják fontosnak a megjelenést a világhálón, melyek országos, sőt európai hírű látóvalókkal is rendelkeznek.

Néhány önkormányzat a kistérségi, esetleg az országos közös portálok nyújtotta lehetőséget használta ki a falu bemutatására, ez azonban nem igazán sikeres megoldás, a globális hírek általában elnyomják a helyi információkat, szerkezetileg bonyolultak, nehézkesek. Itt is van azonban kivétel, vannak site-ok, melyeknek gondozói nem dőltek hátra kényelmesen a közös portálra felkerüléskor, hanem frissen tartják a község információs oldalait.

A honlapokon változó színvonalú megjelenéssel és tartalmakkal találkozhatunk. Vannak amatőr tervezésű, de nagyon gazdag, informatív, az egész település történetét feldolgozó, jelen életét bemutató oldalak, és vannak a túl sokat markoló díszítésű, de tartalmilag jelentéktelen oldalak is.

Kevés művelődési ház mutatkozik be önálló honlappal, főleg a városi intézmények, amelyekben technikai és szakmai kapacitás is rendelkezésre áll a megvalósításhoz. Általában az *intézmények* link alatt szerepelnek, jó, ha az aktuális programmal, képekkel az eseményekről, nyitvatartási időponttal.

Jellemző, hogy az adott település nagyrendezvényeiről készült fotók, falunapok, közösségi rendezvények, nemzeti ünnepek, sportnapok fotói kerülnek fel a lapokra.

Az országos hírű, nagy látogatottságú rendezvények saját honlappal is rendelkeznek.

Kevés civil szervezet – főként az előadó-művészeti kategóriába tartozó néptánc, népzene, kórus, hagyományörző együttes – rendelkezik saját honlappal. Többiek inkább a falu, vagy a művelődési ház honlapján adnak hírt magukról.

Nagyon jók a település helytörténetét feldolgozó oldalak, melyet általában a helyi iskolások készítenek el. A munka során megismerkednek szűkebb hazájuk történetével, hagyományaival, a múlt életformáival.

Kiadványunkban minden település oldalán szerepel az Interneten lévő fontos hivatkozás linkje, megjelenítve, hogy milyen témakörökben, hány helyen található az adott falu, város a világhálón. Ez az „adat” is jellemző lehet egy-egy településre, megmutathatja kiterjedt kapcsolatait, vagy rávezethet egy-egy rejtett érték felfedezésére.

A kiadvány elkészítésével olyan mobil, a helyi erők aktivitásán, kreativitásán alapuló információs halmazt kívánunk bemutatni, melynek segítségével könnyen és gyorsan tájékozódhat megyénk közművelődési helyzetéről az érdeklődő.

Az adatokat a polgármesteri hivataloktól, művelődési házaktól, civil szervezetektől gyűjtöttük össze.

Az adatgyűjtést 2006 szeptemberében zártuk le, de tudjuk, hogy egy ilyen típusú adat együttes soha nem lehet naprakész, hiszen a közművelődés lényege a változás – megújulás.

Reméljük, az elévülés veszélyeit csökkentik a „kapcsolódó hivatkozások” cím alatt közölt weblap címek, amelyeken keresztül, az internet segítségével a legfrissebb források nyílnak meg a felhasználók számára.

A két megyei jogú város, Székesfehérvár és Dunaújváros nagyságánál fogva különbözik a többi településtől, ezért azt láttuk jónak, ha itt csak az elérhetőséget adjuk meg, ahol mindig naprakész információkhoz juthat az érdeklődő.

Könnyen kezelhető kiadványunkkal szándékaink szerint hiányt pótolunk, és hasznos információkat adunk a közművelődésben dolgozó szakembereknek éppúgy, mint az önkormányzatok illetékeseinek és kulturális civil szervezeteknek, minden érdeklődőnek.

Sikeres és eredményes használatra ajánlott kiadványunkkal számítunk segítő észrevételeikre, várjuk javaslataikat a következő, újabb kiadás összeállításához.

Címünk: Fejér Megyei Művelődési Központ

Postacímünk: 8002. Pf. 162

Honlapunk: www.fejermmk.hu

Email cím: fejermmk@datatrans.hu

NADRAI LÁSZLÓNÉ LIPPAI MÁRIA

Zalai Közművelődési Szeminárium

Tájékoztató és informatikai tanácskozások

A közművelődési szakmai módszertani központ feladatai között jelentős szerepe van a partnerekkel való rendszeres kapcsolattartásnak. Az elmúlt években folyamatosan kerestük azokat a módszereket, amelyekkel eredményesebbé tehetjük szakmai tájékoztató tevékenységünket, és a közművelődést (is) végző szervezetekkel megvalósulhat az információcsere, a kétirányú kapcsolat.

Különösen jelentős feladatot jelent ez a Zala Megyei Művelődési és Pedagógiai Intézet, Szakképző Iskola számára a jellemzően kistelepülésses megyében. Néhány adat jól mutatja a problémáinkat. Zala megye 257 települése között mindössze 9 város van, ebből kettő megyei jogú, 7 pedig kisváros. A megye lakosságának 56%-a él a városokban, és az itt működő 16 közművelődési intézményben dolgozik a teljes munkaidőben foglalkoztatott szakemberek 58%-a. A városi művelődési központok csak alkalmanként végeznek a vonzáskörzetükre kiterjedően információs, módszertani feladatokat, nem alakult ki a kistérségi hálózat, ezért intézményünk lényegében valamennyi településre kiterjedően szervezi szakmai tanácsadó munkáját. A 248 község (itt él a lakosság 44%-a) közel kétharmadában (63%) 500 főnél kevesebben élnek, de összességében kedvezőtlenek a közművelődési tevékenység személyi feltételei az 1000 lélekszám alatti kistelepüléseken is. Zala megyében összesen 212 olyan falu van, ahol a lakosság száma ezer fő alatti (85,5%), döntő többségükben nincs sem főállású, sem részfoglalkozású szakalkalmazott, így intézményünk partnerei általában a polgármesterek. A községek közül mindössze 36 településen élnek ezer főnél többen, amelyek közül 10 önálló polgármesteri hivattal, jegyzőséggel rendelkezik, a többi körzetközponti funkciót (körjegyzőség) is betölt. A közművelődési intézmények és a szakalkalmazottak alacsony száma és városokba koncentráló-

dása következtében olyan kapcsolattartási formákat, módszereket kell kialakítanunk, amelyek a lehető legtöbb kollégával és kistelepülési polgármesterrel biztosítják a folyamatos tájékoztatást és az információcserét.

A kapcsolattartás formái, alkalmai

- A 257 polgármesteri hivatalhoz, az intézményekhez, közművelődési civil szervezetekhez eljuttatott leveleken túl jelentősnek tartjuk a *Zalai Mentor* címmel rendszeresen megjelentetett, tájékoztató jellegű közművelődési időszaki folyóiratunkat, amit a Nemzeti Kulturális Alap és a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma támogatásával sikerült igényes megjelenésű kiadvánnyá tenni.
- A települési önkormányzatok és a közművelődési intézmények (könyvtárak), teleházak gyors tájékoztatására mind nagyobb körben tudjuk alkalmazni az *elektronikus levelezést*, ami az információcserét szolgálja. A rendezvénytervek összeállításához, az erikanet-re szánt rendezvények, ismertetőik, felhívások továbbításához, az adatbázisok frissítéséhez mind többen használják ezt a lehetőséget a kistelepülések polgármesterei, civil szervezetek közül is. Intézményünk honlapján is (www.zmpi.sulinet.hu) állandó rovatban jelentetjük meg a falunapokat, városnapokat és a jelentősebb fesztiválokat, eseménysorozatokat, így azok a települések is bekapcsolódtak a rendszerbe, ahol évente csak egy-két rendezvény van, de arról szeretnék tájékoztatni a környéken élőket vagy az elszármazottakat. Időről időre felhívásokkal „bombázzuk” a polgármesteri hivatalokat és a kollégákat, információval rendelkező partnereket az adatbázisok megújítása, frissen tartása érdekében, de a folyamatos munkakapcsolat elérése még távoli célnak tűnik.
- A *személyes kapcsolatok* (összejövetelek szervezése, helyszíni látogatások, közös rendezvények, projektek megvalósítása során) fontosak számunkra is, de a teljes partneri kört nem képesek átfogni és mozgósítani. A legszélesebb kör bevonására épülő *közművelődési konferenciák* szintén jó alkalmak a partneri körrel a kapcsolattartásra, de fontosnak tartottuk azt is, hogy lehetőséget teremtsünk a párbeszédre, közös problémáink megvitatására, ezért szerveztük meg a közművelődési szemináriumot elsősorban a szakalkalmazottként dolgozók részvételével.

A Zalai Közművelődési Szemináriumot 2004-ben indítottuk az intézményekben dolgozó, informatikával is foglalkozó kollégák tanácskozással, amire meghívtuk a teleházak munkatársait is. Foglalkoztunk a közművelődési statisztika elektronikus továbbításának problémáival, bemutató volt a honlap készítésről, megtekintettük a zalai intézményi honlapokat, és a Zalai MKIR (Megyei Közművelődési Információs Rendszer) adatbázisát, vizsgáltuk használhatóságát.

2006-ban már bővült a találkozók tartalma és a résztvevők köre. Főként a kollégákat foglalkoztató témaköröket vitattuk meg, aktuális tájékoztatók voltak, de megtartottuk az eredeti elképzelést is, azaz segítse a személyes találkozás az információcsere továbbépítését, az Internet nyújtotta lehetőségek megismertetését. A művelődési központokban dolgozókon kívül alkalmanként résztvevői voltak a programoknak polgármesterek, városi közművelődési referensek, teleház vezetők, kistérségi társulás munkaszervezeti vezetők, tourinform irodák munkatársai is.

A Zalai Közművelődési Szemináriumokon rendszeresen tájékoztatót tartott Horváth György, a Magyar Művelődési Intézet Nyugat-Dunántúli Kulturális Koordinációs Iroda vezetője a szakmában történt változásokról, az aktuális pályázatokról, és informálódott a zalai helyzetről.

Témáink voltak:

Közművelődési szakmai szolgáltatások Zalában

Előadó: Dr. Borosán Gyula, a Zala Megyei Művelődési és Pedagógiai Intézet, Szakképző Iskola (MMIK) igazgatója

Információs rendszerek működtetése és használata a közművelődésben

Előadó: Nadrai Lászlóné, közművelődési szakmai tanácsadó munkatárs

Közművelődés és idegenforgalom – kapcsolat, együttműködési lehetőségek, rendezvényeink népszerűsítése az internetes portálokon

Előadó: Szalóky Jenő, a Zala Megyei Közgyűlés Idegenforgalmi Bizottságának elnöke

Sikerek és kudarcok – az együttműködés tapasztalatai (korreferátumok)

Novák Ferenc, Zalakaros – Idegenforgalmi, Közművelődési és Sportiroda vezetője

Pintér Antal, Zalalövő – Salla Művelődési Ház, Könyvtár és Alapfokú Művészeti Iskola igazgatója

Az együttműködést, a hatékony információcserét a közművelődés szakembereivel fontosnak tartották a résztvevők a turizmus mennyiségi és minőségi fejlesztése érdekében. Fontos tudnunk, hogy mire van (lenne) szüksége a vendégeknek, látogatóknak, illetve az idegenforgalmi szakembereknek. A szemináriumon a közművelődési intézmények, szervezetek és a turisztikai, idegenforgalmi szakmai szervezetek között megkezdődött együttműködési folyamat további szervezettebbé tételét, az információs rendszerek közös kialakítását vagy legalább a honlapokon a kölcsönös link-ajánlást, egymás jobb tájékoztatását javasolták a résztvevők.

A települések kulturális ellátásának vizsgálata, a művelődéskutatások tapasztalatai

Vendégek: a Magyar Művelődési Intézet Kutatási és Kutatásszervezési Igazgatóságának vezetője, Lada Zsolt és munkatársai – Furulyás Katalin, Dudás Katalin és Lágler Péter tudományos kutatók.

A művelődéskutatások megismerését szolgálta már egy korábbi program az MMIK szervezésében, Hunyadi Zsuzsa tudományos kutató tartott előadást a Nők és a kultúra című zalai konferencián. Fontosnak tartottuk, hogy a szemináriumon az újabb kutatásokra is felhívjuk a figyelmet, és a beszámoló elérhetőségéről is adjunk tájékoztatást.

Lada Zsolt, a Magyar Művelődési Intézet kutatási vezetője a kulturális vizsgálatok témáiról tartott tájékoztatót. Kiemelte, hogy foglalkozni kell a kultúra és a közművelődés változó tartalmával, megértetni a fejlesztések döntéshozóival, a közigazdászokkal, hogy miért szükséges a kultúra. Ki kell találnunk, hogyan tudjuk a gazdasági fejlesztést kulturálisan megalapozni, a kulturális szegénységet csökkenteni. Furulyás Katalin a települések, kistérségek kulturális állapotával foglalkozott, Dudás Katalin pedig a művelődés- gazdaságtani kutatások alapján arra a kérdésre kereste a választ, hogy mennyit költöttek az önkormányzatok kultúrára. Zala megye abban a rangsorban, amelyiket a kultúrára költött pénz és a GDP összevetésével készítették el, országosan a 3. helyen áll (első Vas megye), azaz többet költ kultúrára, amit feltétlenül pozitívan értékelhetünk szakmánk szempontjából is. (A kutatásban egy zalai község és egy megyei jogú város is részt vett.) Lágler Péter szólt arról, hogy a közművelődés feladatait újra átgondolva kiemelt jelentősége van az emberek közötti kapcsolathálónak. Ha nem jönnek létre a kapcsolathálók, sok az

akadályozó tényező (szűrő), akkor a kulturális szegénység jelensége szélesebb körben tapasztalható.

A résztvevők egyöntetű véleménye szerint szakmai tájékozottságunk növelése, „szemléletünk” formálása szempontjából eredményes első találkozásnak értékelhető a Kutatási Igazgatóság munkatársainak bemutatkozása. A következő találkozások alkalmával egy-egy téma megvitatását célszerű lenne párbeszéd keretében folytatni.

Intézményünk is nagyon fontosnak tartja a helyi társadalom valós helyzetének mind teljesebb megismerését, és ennek ösztönzésére 2007 januárjában második alkalommal rendezi meg a *Pedagógiai és közművelődési kutatók konferenciáját*, ami a szakmai munkatársak tudományos igényű és gyakorlati jelentőségű kutatási eredményeinek bemutatására ad lehetőséget.

A Zalai Közművelődési Szeminárium témáit az „élet” alakítja, de biztosan *foglalkozunk a következő évben a minőségbiztosítással, a régió – megye – kistérség szerepváltozásával, a „közkultúra” és a kulturális vidékfejlesztés értelmezésével, az új pályázati lehetőségekkel.*

Kutatás közben: a Kutatási- és Kutatásszervezési Igazgatóság munkaanyagaiból

Az „Akadályok a versenyképességhez és a fenntartható fejlődéshez vivő úton I.” című kutatás

A kutatás munkacíme: „A társadalmi befogadást, integrációt erősítő, a kulturális szegénységet, a kirekesztést csökkentő közösségi akciók, társadalmi kezdeményezések, illetve működő gyakorlatok példáinak bemutatása”

A Magyar Művelődési Intézet Kutatási és Kutatásszervezési Igazgatóságának a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma EU Integrációs és Stratégiai Főosztálya megbízásából végzett, és 2005-ben sikerrel lezárult kreatív gazdaságról és a kulturális szegénységről szóló kutatása foglalkozott a versenyképesség, a társadalmi integráció és a kultúra összefüggérendszerével hazai és európai környezetben.¹

Eszerint a jelenlegi helyzet pozitív tendenciáinak megerősítését a kultúra egy modernebb megközelítése szolgálja, ami a kultúra facilitáló jellegét hangsúlyozza az eddig is követett értékörzés mellett.

„A paradigmaváltás lényege, hogy e kultúraértelmezés az elit kultúra - tömeg kultúra megközelítés helyett, illetve az elit kultúra terjesztésének elsődlegessége helyett a társadalmi integrációt és az azt szolgáló képességek meglétét helyezi fókuszába. Ennek alapján a kultúra átfogó jellege a hangsúlyos és a meglévő kultúra integratív vagy szegregáló tulajdonságai is kiemelődnek. Hogy a közösségi együttműködésben (helyi kultúrában) milyen mértékben jelenik meg az integráció, azt egyéni szinten az attitűdök és készségek (tolerancia, kommunikációs-, konfliktuskezelési-, probléma megoldási készségek) mutatják meg. Ezen készségek hiányát

¹Mi mennyi? Kultúra a gazdaságban. Konferencia az NFH, a GM, az ICSSZEM és a NKÖM vezetőinek részvételével (2005. 11. 07.), ahol a kutatások eredményei bemutatásra kerültek.

neveztük kulturális szegénységnek. Ebben a gondolkodási struktúrában (paradigmában) a kultúra hálózati-kapcsolódási alapokra építkezik. Mivel a kommunikáció, a konfliktuskezelés, a tolerancia emberek közötti interakciókon alapul, így nem kötődik egyértelműen lakóhelyhez, sokkal inkább az emberi érintkezés kerül az előtérbe (amely akár történhet az interneten is). A szegénység kultúrája leírja a hátrányos vagy halmozottan hátrányos helyzetű emberek, közösségek kultúráját, míg a kulturális szegénység nem kötődik egyértelműen a gazdasági helyzethez. Jellemzően inkább az aktív-passzív állampolgár európai uniós fogalomrendszeréhez, valamint a modern munkaerő-piaci elvárásokhoz kapcsolódik.”²

Az EU Társadalmi kirekesztés ellenes programjának és a programot működtető bizottságának létrehozása³ is mutatja, hogy az európai közösség milyen fontosságot tulajdonít e területnek.

A fejlett ipari kapitalizmus társadalmainak egyik legfőbb szociális problémája a növekvő munkanélküliség mellett, illetve azzal együtt a társadalom kisebb közösségeinek széthullása, a családok és az egyének atomizálódása, az életvilágokat értelmező tartalommal feltöltő kultúrák motivációs erejének kifulladás. (Habermas 1994 [1987], Utasi 2002) Ez részben e társadalmak történeti változásának eredménye (államkapitalizmus, bürokratizálódás, anómia), részben okozója a szocialista tervgazdaságok és politikai rendszerek hanyatlása utáni szociális államkapitalizmus idején szerte Európában várható válságoknak. Közös jellemzőjük a lojalitás-hiány és a motivációs deficit, az érdek- és érdeklődés-vesztés; illetve konfliktus-kultúrák térnyerése, amelyekben a tevékenység(ek) belső motivációját a külső fenyegetettségre történő hivatkozás és az ellenségkép helyettesíti. Mivel ez egész Európában probléma, ezért a kezelésére tett kísérletek, modellek bemutatása, elemzése közös és kölcsönös érdekünk.

²Lada Zsolt: A MMI Kutatási- és Kutatószervezési Igazgatóságának tevékenységei a 2005. évben (kézirat)

³Committee of the Programme to Combat Social Exclusion 20/09/2005; http://europa.eu.int/comm/employment_social/social_inclusion/docs/rit_sep_adress_en.pdf

A kutatás célja:

A kulturális szegénységet csökkentő, az integrációt, társadalmi aktivitást erősítő akciók, kísérletek, *gyakorlatok feltérképezése, leírása, egyes projektek hatásának* bemutatása, a tipikus problémák, nehézségek feltárása.

A vizsgált modellek közül a sikeresnek, működőképesnek, jó hatásúnak tartott eseteket, vagy azok egyes elemeit, esetleg sajátos kombinációjukat a stratégiai tervezés akciói számára szeretnénk hozzáférhetővé tenni. Feladatunknak tartjuk a kutatás eredményeit a közösségi művelődés áramkörébe bekapcsolni.

A kutatás módszerei:

A kutatás során interjúkon alapuló esettanulmányokat készítünk. A *megfigyelési egységeink* maguk a működő modellek, akciók. A rendelkezésünkre bocsátott pénzügyi keret 10 esettanulmány elkészítését teszi lehetővé.

A megvizsgált esetek leírása, a téma jellegéből következően nem törekedhet a mai magyar gyakorlat reprezentatív megjelenítésére, csupán kiragadhatunk néhány, az előzetes feltárás során leírásra alkalmasnak talált gyakorlatot. Különösen fontosnak tartottuk azokat a folyamatokat megjeleníteni, amelyek a közművelődés területéhez köthetőek, de elkerülhetetlen, hogy kitekintéssel legyünk az oktatás, a területfejlesztés, a szociális szféra, a munkavállalással kapcsolatos, a mentálhigiéné, a környezet és egészségvédelem fejlesztéseire, akcióira. A fejlesztő folyamatok általában nehezen köthetőek egyetlen területhez, komplexek hatásaikban és célkitűzéseikben is.

A vizsgált 10 projektet a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma és a Magyar Művelődési Intézet régiós szakemberek ajánlásai alapján választottuk ki. A kiválasztáskor törekedtünk arra, hogy minél többfajta projektről – LEADER, HEFOP, Közkincs – nyerhessünk képet.

A vizsgálat lépései

1. A leírásra alkalmas modellek feltárása, csoportosítása
2. Az esettanulmányhoz szükséges interjúk elkészítése, terepmunka
3. Az interjúk rögzítése, elemzése, az esettanulmányok elkészítése

4. Az esettanulmányokból szerkesztett zárótanulmány összeállítása
5. A kutatási eredmények bemutatása, megismertetése.

A kutatás jelenleg a 3. lépésnél tart, 8 esettanulmány elkészült, a további két esettanulmánynál jelenleg az interjúk elemzése, a tanulmányok írása zajlik.

Vizsgált projektek, szervezetek

Napklub Alapítvány (NGO; Lágler Péter kutató, MMI)	Budapest
BMK Palló program (közműv. int., HEFOP; Pap Ibolya Judit antropológus)	Budapest, Pest megye
Ajka-Kristályvölgy Egyesület (NGO, LEADER; Juhász Károly újságíró)	Közép-Dunántúl
MÉHKAS Aula Kulturális Egyesület (NGO; Dudás Katalin kutató, MMI)	Közép-Dunántúl
Alsómocsoládi Civilház, illetve Teleház, valamint LEADER Iroda (dr. Say István népművelő, Tolna Megyei ÁMK)	Dél-Dunántúl
Vasi-Hegyhát Területfejlesztési Társulás (NGO, LEADER; Illés Péter antropológus, Vas Megyei Múzeumok, Szombathely)	Nyugat-Dunántúl
LEADER programok az Észak-Magyarországi Régióban (Osgyáni Gábor antropológus, MTA RKK, Miskolc)	Észak-Magyarország
Bihari Szabadművelődési és Népfőiskolai Egyesület, Berettyóújfalu (NGO, PHARE, HEFOP; Erdei Gábor kutató, KLTE)	Észak-Alföld
Kunbaracsi Könyvtár, Információs és Közösségi Hely, Közkincs program (Farkas Tímea, újságíró)	Dél-Alföld
Akciócsoport a Homokhátság, Bácska, Sárköz értékeinek bemutatására”elnevezésű LEADER+ akciócsoport (Jakubács László antropológus, HELPI Ifjúsági Iroda, Kecskemét)	Dél-Alföld

A népművelők és/vagy közművelődési szakemberek munkacímű kutatás

Jellemző népművelői pályaképek az ezredforduló után

Igen gazdag a népművelői szakma művelőire irányuló kutatások, vizsgálatok tárháza. A képzés beindítása, a szakma egyik első legitimációja óta szinte mindig izgatta magát a szakmát és a kulturális igazgatás, illetve a kulturális politika szereplőit, kik is a népművelők, mit is csinálnak valójában, milyen elképzelések vezetik őket munkájuk során, milyen lehetőségeik vannak a gyakorlatban.

A kutatások több irányból közelítették meg vizsgálatuk tárgyát, magukat a népművelőket.⁴ Itt, de akár már a címben is rögtön szabadkozunk kell, hogy miért a népművelő elnevezést használjuk, vagy miért tesszük mellé a közművelődési szakember elnevezést. A különféle elnevezések a képzőhelyeket, az eltérő szakmai megközelítéseket követik. Bár a szakmai gyakorlat még mindig a népművelő kifejezést használja leggyakrabban, ha azt a tevékenységet akarja megnevezni, amit elemezni szeretnénk, mégis porosnak, ódivatúnak ítélik a szakmai visszajelzések, ha elemzésekben, tanulmányokban találkozunk vele. (Más vizsgálandó téma lehetne az is, a különféle elnevezések valóban létező, markáns különbségeket takarnak-e.)

(A címben használt közművelődési szakember elnevezés a KJT-szerinti kategória, míg a népművelő titulus inkább a szakmaiságot magát nevesíti, nevesítette.)

A kutatások egyik csoportja a képzésből indult ki. Figyelemmel voltak a különféle képzések és a képzés és a gyakorlat közötti ellentmondásra.⁵

⁴Az összes kutatás összefoglalása természetesen szétfeszítené a kutatási terv kereteit, így csak azokat emeltük be az anyagba, amelyek jól illusztrálják a „népművelő-kutatások” fő irányait.

⁵Durkó Mátyás: A népművelőképzés másféléves tapasztalatai. Debreceni Tudományegyetemen. Felsőoktatási Szemle, 1958. 6 sz.

Durkó Mátyás: A népművelői pálya kialakultsági foka. A népművelői pályakép problémái. Népművelési Értesítő, XIV.évf. 2. sz.

Hidy Péter: Művelődésszervezők pályaképe kutatás, MTA-Pécsi Tudományegyetem 2003.

T. Kiss Tamás: A népművelőtől a kulturális menedzserig. Új mandátum, Bp. 2000.

Vitányi Iván: A népművelőképzés ellentmondásai. KÉK, 1983. 1.sz.

Más kutatások a gyakorlati működés oldaláról közelítettek a témához, szociográfiai igénnyel írnak le élethelyzetek, árnyalva a szakmai munka hátterét.⁶

A Benkő Éva vezette vizsgálatban a budapesti népművelők egy csoportjával készített interjúk alapján készült egy tipológia a szakmacsoportról, az akkor kialakított típusok a következők voltak: beletörődők, nyüzsgők, felvilágosítók, katalizátorok.⁷

Vercseg Ilonának egyik vizsgálatuk középpontjába a szakmacsoport rekrutációját helyezték, elemezve a lehetséges szocializációs csatornák hatásait, a pálya kínálta szerepértelmezéseket, a szakma értékrendjének sajátosságait.⁸ Az innovatív törekvéseknek, a szakma progresszív művelésének, az új tartalmak keresőinek megmutatása is visszatérő igény volt a népművelő kutatásokban.⁹

Az intézményi működés oldaláról indították kutatásukat Nyilas György¹⁰ és Diósi Pál¹¹. Nyilas György a tanácsi intézményekben alkalmazottakat vizsgálta, míg Diósi Pálék Budapest és további 5 megye intézményi dolgozóit kérdezték.

Jelen vizsgálat is a gyakorlat, a praktikum oldaláról közelíti meg a jelenséget. Nem a képzésben résztvevőket kívánjuk vizsgálni, hanem **a valódi feladatellátókat és az általuk ellátott feladatokat**. Azokat, akik a közművelődési feladatot ellátják. Azaz a közművelődést mint tevékenységet újra legitimáló jogi szabályozás alapelvéből kiindulva fogunk vizsgálni.¹² Ez a szűkítő körülmény- úgy tűnhet- határozottan megrajzolja a vizsgálni kívántak körét, a hasonló témájú korábbi kutatásainkból azonban tudható, mégsem egyszerű a dolgunk. A közművelődési feladatellátás falvainkban korántsem differenciált, önállóan jellemezhető műkö-

⁶Lipp Tamás: Hályogkovácsok. Népművelési Propaganda Iroda, Bp. 1980.

⁷Benkő Éva: Megszállottak, átutazók és beletörődők. Népművelési Propaganda Iroda, Bp.1982.

⁸Vercseg Ilona: Szocializáció, szerep, érték a népművelői pályán. Múzsák Közművelődési Kiadó, Bp.1988.

⁹Vercseg Ilona: Közelítések. Múzsák Közművelődési Kiadó, Bp. 1983.

¹⁰Nyilas György: Az értelmiségi lét peremén. Népművelési Intézet, Bp.

¹¹Diósi Pál: Ex lex, 1997. MMI, Bp, 1998.

¹²t.i. van egy e területre vonatkozó kötelező feladatuk az önkormányzatoknak, amit valakivel el kell láttatni, valakinek el kell látni.

dés. Szinte kiemelhetetlen az oktatás-, a művészeti oktatás-, a szociális-, az egészségügy-, a sport-, egyházakhoz kötődő-, az önkormányzati (tesztületi, hivatali) és a civil szféra tevékenységeinek köréből.¹³

A jogi szabályozás is lehetővé teszi, és az ettől szinte érintetlen működés is gyakran többszereplős feladatellátást hoz létre.

Így a vizsgáltak körébe bekerülhetnek kft-k, btk-k, kht-k alkalmazottai, önkormányzati dolgozók-köztisztviselők, közalkalmazottak, civil szervezetek alkalmazásában lévő kulturális szakemberek is. Bár tudhatjuk, hogy a formagazdagság, amelyet a rugalmas szabályozórendszer is támogatna, sokszor nem fed színes gyakorlatot¹⁴. Elvileg azonos szakmai csoportot elemzünk, korántsem homogén csoporttal állunk szemben.

Mivel a vizsgálat a II. Nemzeti Fejlesztési Terv-Új Magyarország Programja fejlesztéseinek előkészítésére szolgál, fő szempontként *egy-részt* azt tarjuk szem előtt, vajon a fejlesztési tervek, akciók milyen *közegben* mennek végbe, *másrészt a közművelődési szakemberek* részt tudnak-e vállalni a sokrétű (de elsősorban humán jellegű) szocio-kulturális fejlesztések kezdeményezésében, koordinálásában, lebonyolításában. Továbbá vizsgáljuk:

- A közművelődési szakemberek hogyan fogják fel küldetésüket? („A munkáltató elvárásainak megfelelő alkalmazott”, „kezdeményező”, „nép ügyvédje”, „fáklya”.)
- A közművelődési szakemberek készek lennének-e aktívan részt venni a II. Nemzeti Fejlesztési Terv megvalósításában? Készek lennének-e rövidebb tanfolyamokon, tájékoztatókon részt venni? Készek lennének-e együttműködni a (kis)tértségben kollégáikkal, vagy más szakemberekkel?
- Véleményük szerint mi tartozzék a minden településen minimálisan és kötelezően ellátandó szocio-kulturális szolgáltatások körébe?
- A jobb feladatellátáshoz milyen képzésre lenne szükség? Milyen infrastrukturális fejlesztésekre lenne leginkább szükség? (Itt elsősorban a szocio-kulturális szolgáltatások fejlesztésre gondolunk.)
- Készek lennének-e fejlesztést kezdeményezni?

¹³G. Furulyás Katalin: Második résztanulmány „A közművelődést érintő jogszabályok hatásvizsgálata” című kutatáshoz. Szín-Közösségi Művelődés 2004. 9/4.

¹⁴G. Furulyás Katalin: Résztanulmány „A közművelődést érintő jogszabályok hatásvizsgálata” című kutatáshoz. Szín-Közösségi Művelődés 2004. 9/3.

- A közművelődési szakemberekre úgy tekintenek-e a közösség tagjai, mint akitől segítséget kaphatnak élethelyzetük javításához?
- A munkáltató (önkormányzat) úgy tekint-e a közművelődési szakemberekre, mint akik jártasságukkal képesek javítani a közösség helyzetén (rendezvényszervező vagy fejlesztő)?
- Volt-e már sikeres fejlesztési kezdeményezése? (Elemzés: miben látja a siker zálogát?)
- Volt-e már sikertelen kezdeményezése (Elemzés: mi volt a kudarc oka, szerinte hogyan lehetne ezeket kiküszöbölni?)
- Mit várnak a munkáltatótól, a megyei közművelődési központtól, a MMI-től, a minisztériumtól?
- Animátorként, facilitátorként támaszkodhat-e rájuk a fejlesztői elképzelés a végrehajtás során?
- Egyáltalán kit kell a tervezés során az akciók szervezőinek/résztvevőinek elképzelnünk.

A kutatás célja:

- a stratégiai tervezés számára jó támpontot nyújtani a közművelődési feladatellátók pályaképének alakulásáról,
- képet adni eltérő feladatértelmezéseikről, feltételezett helyükről-szerepükről a helyi társadalomban,
- elemezni azokat az elvárásokat, amelyeket a feladatellátás résztvevői maguk számára megfogalmaznak, illetve amelyet számukra mások megfogalmaznak,
- rávilágítani lehetőségeikre, illetve ezek változására,
- a feladatértelmezések tipológiájának vizsgálata,
- a tipológia összevetése korábbi kutatások eredményeivel,
- a vizsgálati eredmények bemutatása a lehető legtágabb szakmai közeg számára.

A kutatás módszerei:

A vizsgálatban kvalitatív módszerekkel dolgozunk, szakfelügyeleti jelentések másodelemzéseit, interjúk felvételét, elemzését tervezzük.

A minta:

A minta kiválasztásánál figyelemmel kell lennünk a viszonylagos területi, településtípus szerinti kiegyenlítettségre. A Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma statisztikai adatbázisára támaszkodva tervezzük a feladatellátók különféle típusainak arányos mintabéli szerepeltetését.

Az adatfelvétel és a rögzítés után jelenleg az interjúk feldolgozása folyik.

Összeállította: Lada Zsolt

VERSEK, DALOK, KÉPEK

HALÁSZ PÉTER

A „tisztá forrás” védelmében

A Magyar Művelődési Intézet Nemzetiségi és Etnikai Kisebbségi és Határon Túli Magyar Programok Koordinációs titkársága és a Művészeti Programok Főosztálya 2006. május 24–25-én „Dunának, Oltnak egy a hangja” címmel konferenciát rendezett Bartók Béla emlékének tiszteletére. Az elhangzott előadások és korreferátumok néhány fontosabb megállapítását igyekeztem röviden összefoglalni.

A konferencia fő témája – az úgynevezett „Bartóki modell” jegyében – *a hagyományos kultúra közművelődésben való hasznosításának lehetősége* volt. Bartók Béla a jelenség három lehetőségét egyik előadásában vázolta. *Először is* gondosan össze kell gyűjteni, számba kell venni, főként pedig tökéletesen *meg kell ismerni* a folklór és a népművészet tárgyi és szellemi világát. *Jórészt ennek alapján* kerülhet sor egy-egy népművészeti tárgy, folklórjelenség alkotó jellegű, a mai igényeknek megfelelő *átdolgozására*, gondosan ügyelve, hogy elkerüljük a formalizmust, bizonyos elemek öncélú, funkciójukból kiragadott alkalmazását. A *harmadik* lehetőség már nem reprodukció, nem is átdolgozás, hanem az, amikor létrejön a szellemi vagy a tárgyi alkotás formatisztasága, amikor a létrehozott alkotás használhatósága és művészi értéke *éppen olyan tökéletes*, mint maga az évszázadok nemzedékei által csiszolt és formázott néphagyomány. Amikor – Bartók szavaival – „ugyanaz a levegő árad belőle, mint egy népi alkotásból”.

Bartók Béla gondolatai mintául szolgálnak azokhoz a törekvésekhez, amelyek az Európához integrálódó nemzeti művelődést segítik, mégpedig nem csak magyar, vagy Kárpát-medencei tekintetben, hanem minden olyan területen, ahol a néphagyomány újrafogalmazásával, újjáteremtésével európai rangú iparművészetet, építőművészetet, vagy éppen táncművészetet teremtettek.

Erre a – Kodály tanításával kiegészült – Bartóki modellre épült az európai közművelődésben páratlan magyarországi kezdeményezés, amely az 1970-es évektől a táncház-mozgalomban, a Röpülj-páva körök és a hagyományörző kézművestáborok tevékenységében valósult meg, s a művészi igényesség mellett számos tekintetben a nemzeti identitás céljait is szolgálta. A néphagyománynak gyakorlatilag minden területe felértékelődött és *értékes tartalmat, sikeres alternatívát és sajátos szintet adott a magyarországi, sőt mondhatjuk: az egész határontúli magyar közművelődésnek.*

Úgy gondoljuk, hogy Európa intézményeihez való integrációink során erősíteniünk kell minden olyan szálát, meg kell ragadnunk minden olyan lehetőséget, ami révén régióink kulturális öröksége minél szerveesebben illeszkedhet a napjaink társadalmi folyamatainak fontos részét jelentő *öntevékeny közművelődésbe.*

A konferencián *Andrásfalvy Bertalan*¹ a hagyomány mai életünkben betöltött funkcióival, különösen a fiatalok szocializációjában játszott szerepével foglalkozott. Fölidézte Kodály emlékét, akinek az 1930-as években, a Néprajzi Múzeumban, új szerzeményként egy széki varrottast mutattak. Megnézte, s azt mondta: „ahol ilyen szép varrottast készítenek, ott biztos nagyon szép népdalkincs van.” Véletlen ez – tette föl a kérdést az előadó –, hogy ahol a szépség iránti igény megvan a dalban, a táncban, a szóban, ott megvan a kézművességben és a népművészetben is?

Mit jelent egyáltalában a *művészi igényesség*? A művészet, így a népművészet is, a kultúra része. A néprajztudomány – folytatta – így fogalmazza meg a kultúrát: „emberi szükségletek kielégítésére kialakított módszerek és eszközök összessége, aminek segítségével, a szükségletek kielégítésével közösség teremődik, és közösség marad fenn. Tehát a kultúra iránti szükséglet kielégítése ugyanolyan fontos, mint a materiális szükségleteké: az étkezés, a ruházat, a hajlék, a szexualitás és így tovább. Ugyanígy a művészet is társadalmi, ha úgy tetszik közösségi szükségletet elégít ki. Vagyis a kulturális szükségletek kielégítésének igényében mindig ott van a *közösséghez való kapcsolódás.* Ha ez az igény nincs megfelelő módon kielégítve, akkor éppen olyan mentális hiánybetegségek lépnek föl, mint mikor az ételből hiányzik a vitamin. A kisgyermeknek sem

¹Dr. Andrásfalvy Bertalan néprajzkutató, a Pécsi Tudományegyetem professzora

elég a táplálék, szüksége van a csiklandozásra, a „kerekecske-dombocskára” is, szüksége van a gyöngédségre, a magunkhoz szorításra, a szavakra, a mozdulatokra, hogy egészséges gyermek legyen. És ahol ez hiányzik, ott az egész társadalom veszélybe kerülhet. A természet sokszínűsége – ma úgy mondják biodiverzitás – minden kultúrának része és feltétele.”

Andrásfalvy kitért arra, hogy a magyar társadalomnak ma rossz a közérzete, mentális problémái vannak, amit a hagyományban gyökerező művészi tevékenységek segítségével, jó eséllyel lehet gyógyítani. A néphagyomány szerepével és jelentőségével kapcsolatosan Kopp Mária pszichológusra hivatkozott: *az az ember, aki kicsi korában nem tanult meg szépet és jót alkotni, az egész életében a mások felett való hatalmaskodásban, erőszakban fog kielégülést keresni.*

Hát tud egy kicsi gyermek szépet és jót alkotni? Persze, hogy tud! A szép ének, a szép játék, amikor egymás kezét fogva körbe járva énekelnek – *az egy mű.* Úgy is mondhatnánk: koreográfia, ami művészi alkotás, s a néphagyományra épül.

Milyen ez a játék? Nincs benne versengés! Nincs benne első és második helyezett, nincs győztes és nincs legyőzött. Ez rendkívül fontos, mert a *játék* ma pontosan az ellenkezőjét jelenti. A játék egyenlő lett a versengéssel, hogy ki a jobb, ki a gyorsabb, ki az erősebb, ki a szebb? Minden verseny lett. Pedig ahol csak egy győztes van, ott nagyon sok a vesztes! A hagyományos gyermekjátékokban nincs versengés. Még ahol célba is kell dobni, ha eltalálta a labdát, szerepcsere van: aki eddig ütő volt, az kapó lesz, a kapó pedig ütő. A hagyományos játék nem a versengésre tanít – arra majd az élet rákényszeríti az embert –, hanem a szolidaritásra, az együtt mozgás, a közösség élményére. A hagyományos játékkal felnövő ember nem azon fog igyekezni, hogy a másikat letapossa.

Nagy István² már konkrétan, a témához közelebb hajolva vázolta a hagyomány őrzésével, terjesztésével kapcsolatos gondokat, az örökség továbbéltetésének délvidéki lehetőségeit. Felhívta a figyelmet a „hagyományörzés” mögé bújtatott, azzal teljesen ellentétes irányú és célú közművelődési jelenségekre. Se szeri se száma a *kitalált* hagyományoknak, ahol pedig a „csak legyen” szemléletű törekvéstről van szó, aminek minden más célja lehet és van is, csak éppen *a néphagyomány valós értéké-*

²Nagy István a Vajdasági Magyar folklórközpont (Szabadka) vezetője

nek továbbadásához nincs közük. Az ilyen jellegű törekvés számos esetben felszínes igényről, tudatlanságról, a paraszti kultúrában való jártasság hiányáról árulkodik, ami önmagában is gond, de nagyobb baj, hogy egyre több ilyen rendezvény szervezője fiatal, vagyis a jövő nemzedéke soraiból való.

A Vajdasági Magyar Folklórközpont vezetői helytelennek, sőt károsnak tartják a gyermekek korai színpadra állítását, a folytonos színpadra nevelést. Hasonló gondok mutatkoznak az úgynevezett „tárgyalkotó népművészet” terén is, s ezek is a tudatlanságból, a hagyományok iránti tisztelet hiányából, az öncélú versenyeztetésből erednek.

Mert mi történik? A óvónő népi kézművesség ürügyén *gyöngyözéssel* foglalkozik a csemetékkel – mondja ő –, miközben gyöngyszemekből teknősbékát, elefántot, egyebeket készít vagy készített velük. De hát nézzük meg, hogy a hagyományos paraszti világban ki és mikor vehette kézbe a gyöngyszemet, mikor fűzhetett gyöngysort? Ki is volt az, aki tudta, hogy hány gyöngysor és milyen formában is kerül, kinek és mikor és miért is a nyakába? Ki által készültek ezek a gyöngysorok? A gyermek félreneveléséről, a hagyományhűség és hitelesség megcsúfolásáról van szó mindaddig, amíg – bármilyen jószándékú tudatlanságból is – így mennek a dolgok!

Mi lehet a megoldás? Az első az elméleti tudás megszerzése, melyhez igen gazdag szakirodalom áll az érdeklődők rendelkezésére. Ezért szervez a Vajdasági Magyar Folklórközpont a népi kézművesség, a néptánc témában 60–120 órás tanfolyamokat, amelyek néprajzi előadásokra (táji tagolódás és életmód) épülnek. Ezt ajánlják más művelődési közösségeknek is, ahol a néphagyomány közösségformáló, összetartó szerepét akarják érvényesíteni. Az elméleti oktatás során jóval nagyobb hangsúlyt kap a valós értékek megismertetése, mint pl. az újraértelmezés általi tervezés, vagy színpadi produkció létrehozása. Az új alkotás, mint produktum, csakis a második lépés lehet – fogalmazta meg az előadó a „bartóki-modell” lényegét. Ezt követheti – és kell is, hogy alkalmas időben kövesse – a megmértetés. Viszont semmiképpen nem a titulus, a győzelem, a helyezés legyen az elsődleges cél! Számos alkalmat kell teremteni a paraszti hagyományok megéléséhez, értékeink bemutatásához, hiszen így válhatnak mindennapjaink részévé, így alakulhat a hagyományápolás életformává, s nem lesz kitalált „hagyományok” majmolása.

A közművelődési szervezőnek, oktatónak, művészeti vezetőnek, koreográfusnak ismerni kell a magyar néphagyomány mérhetetlen gazdagságát ahhoz, hogy megtalálja a megfelelő alkalmat annak továbbéltetéséhez. Úgy gondoljuk, ne gyöngyszemet pocsékoljon feleslegesen az óvodás, hanem fűzzön gyermekláncfűből nyakláncot, készítsen szalmából gyűrűt, krumpliból, uborkából, kukoricaszárból lovat, vagy akár egy egész ménest, öltöztessen pálcababát, és sorolhatnám a példákat végtelenségig. Ne a gyermek meséljen „versenyeken” a felnőttek, hanem hallgassa a tájanként változó, sajátos hangzású mesélőket.

Az egésznapos tanácskozáson elhangzottakon tünődve, a magam részéről úgy érzem, *hogy a néphagyomány ma még nem foglalta el méltó helyét a Kárpát-medencei magyarság közművelődésében, identitástudata erősítésének eszköztárában.* A szellemiek és az anyagiak hiánya mellett olykor ordas eszmék is akadályozzák, hogy a bartóki értelemben vett hagyomány betölthesse nemzet- és nemzetiség-fenntartó hivatását. Mert ahol fontosnak is tartják, ahol törődnek is vele, ott sem a maga természetességében jelenik meg és érvényesül.

Itt a Kárpát-medencében a harmadik évezred elején – úgy tűnik – a néphagyománynak körülbelül olyan esélyei vannak a továbbélésre, mint a természetes élővilágnak. Ugyanúgy a természetes élőhelyek beszűkülése, vagy éppen megszűnése jelenti a megmaradás fő problémáját. A „tisza forrás” környezetvédelmi és kulturális értelemben egyaránt veszélyben van. A néphagyományra is alapozó közművelődés esélyeiről szóló tanácskozás alapján úgy ítélnék, hogy az eltűnőben, kihalófélben lévő természeti lények és a nem kevésbé veszélyeztetett hagyományok megmaradásának – nem szívesen használt szóval: megőrzésének – három lehetősége kínálkozik. Úgymint

- kitömött, *avagy* filmre, videóra vett formában;
- ketrechen tartva, *avagy* színpadra merevítve;
- legjobb esetben pedig
- rezervátumokban, *vagyis* tájházakban, szabadtéri múzeumokban, ahol még akár a természetes állapot illúziója is megvalósítható.

Mindezzel természetesen a világért sem szeretném azt mondani, hogy semmi szükség az állat- és növényhatározó kézikönyvekre, az állatkeretekre, vagy a természetvédelmi területekre – akarom mondani a múze-

umokra, a hagyományörző műsoros CD-kre és a népi együttesekre. Igenis szükség van mindegyikre, különösen pedig arra, hogy *a maga nevében mindegyiket jól, ha csak lehet tökéletesen* működtessük.

Egészen addig, amíg nem találunk ezeknél sokkalta jobb megoldást a kipusztuló élőlények, és az eltűnő hagyományos kultúrák *természetesebb, valósághűbb*, főként pedig *harmonikusabb* és *értelmesebb* megőrzésére.

MERZA GÁBOR

Néhány mondat

a 13. Országos Diákművészeti Szemléről

2006 augusztusában tizenharmadik alkalommal került megrendezésre az Országos Diákművészeti Szemle, új helyszínen, az Aranytíz Művelődési Központban. Rendezvényünket ebben az esztendőben a Nemzeti Kulturális Alapprogram kiemelt rendezvényei közé sorolta.

A Diákművészeti Szemlén 172 nevezett alkotás került bemutatásra. Három kategóriában lehetett nevezni: általános iskolás, középiskolás és fiatal filmes. A zsűri értékeléskor természetesen figyelembe vette a korosztályok között meglévő különbségeket és minden kategóriában talált elismerésre méltó alkotást. Résztvevő alkotóműhelyek voltak többek között: Kodolányi János Főiskola (Székesfehérvár), Berzsenyi Dániel Főiskola (Szombathely), Szombathelyi Művészeti Szakközépiskola és Gimnázium, New Generation Media Productions (Nagyszénás), Szellemkép Szabadiskola (Budapest), Kisebbségi és Emberi Jogi Alapítvány (Budapest), Polifilm Műhely (Budapest), Makói Videó és Művészeti Műhely, Uj-lenyomat Műhely (Kiskőrös), PTE-BTK Mozgóképtanulmányok Központ (Pécs), Isharstars (Szentendre), Szombathelyi Művészeti Szakközépiskola, Szent László Gimnázium (Budapest), Mozgóképmás Csoport (Szombathely), Mediawave Filmes Alkotótábor (Ravaszd), Keskeny Út Egyesület (Piliscsaba), ELTE Radnóti Miklós Gyakorló Gimnázium (Budapest), Antivitamin Csoport (Jászapáti). Egyéni alkotók neveztek Budapestről, Elekről, Veszprémből, Szolnokról, Szombathelyről, Kaposújlakról, Kaposvárról, Székesfehérvárról, Miskolcra, Dombóvárról, Pásztórról, Tatabányáról.

A nevezett filmek a szemle hagyományainak megfelelően előzsűri nélkül kerültek vetítésre. A vetítések után, minden este nyilvános konzultációkat tartottunk a bemutatott filmekről, amelyeken párbeszédre nyílt lehetőség az alkotó és néző között, s a filmkészítők közvetlen visszacsatolásként ösztönző véleményt kaptak a szakértő zsűritől.

A zsűri tagjai Kocsis Ágnes filmrendező, Medgyesi Gabriella, a Duna Televízió szerkesztője, Matkócsik András operatőr-rendező, Para-Kovács Imre közíró, Hartyándi Jenő hobbifilmes, a Mediawave főszerzője.

A szemle programjában, a filmvetítések mellett, egyéb kulturális rendezvények is szerepeltek. Fotókiállításunkon a Mediawave ravazdi alkotótáborában készült fotókat, a Polifilm Műhely ifjú alkotóinak és a Szent László Gimnázium tömegkommunikáció szakos tanulóinak alkotásait tekinthette meg a közönség. Koncertprogramként a Polifilm Esztrád Zenekar és az autentikus cigány zenét játszó Manusha produkcióját kínáltuk.

Az Országos Diákfilm szemle mellett társszervezőnk, a Polifilm Műhely Alapítvány is megrendezte a 4. POLIFILMFEST U30 Nemzetközi Filmfesztivált, amely rendezvényt az International Visegrad Fund és a Nemzeti Kulturális Alapprogram támogatta. A visegrádi támogató küldöttsége, az általa támogatott program mellett meglátogatta a Diákfilm szemle rendezvényeit is, amelyről hangsúlyozottan kedvezően nyilatkozott. A Nemzeti Kulturális Alapprogram Kiemelt Rendezvények Ideiglenes Kollégiuma monitoring látogatása is pozitívan értékelt a Diákfilm szemle rendezvényt, amely számunkra azért is fontos, mert támogatóink véleménye minden esetben ösztönzőleg hat további működésünkre, a későbbi Szemlék munkálatai során.

Mint minden versenyen, a 13. Országos Diákfilm szemlén is az volt célunk, hogy a nevezett alkotások legjobbjait méltóképpen díjazhassuk. Ebben az esztendőben a díjat felajánlók eddigi köre is bővült, ezzel is alátámasztva azt a reményünket, amely szerint mind több intézmény (a kultúra és az üzleti világ területén) gondolja azt, hogy programunk méltó arra, hogy megjelenjenek díjfelajánlóink között. A 13. Országos Diákfilm szemlén ezek az alábbiak voltak: Duna Televízió, Magyar Televízió, Film múzeum, Odeon Lloyd Mozi és Videó téka, Magyar Hírlap, Népszabadság, Kodak, Filmvilág, Polifilm Műhely Alapítvány, Matkócsik András, Mediawave, Hócipő, Glória Könyvkiadó, Filmtett, A38 Rendezvényhajó.

A zsűri 37 díjat osztott ki a legjobb alkotók között, amely egyúttal azt is mutatja, hogy egyre több olyan alkotás érkezik szemléinkre, amely megérdemli az elismerést, és amely elismerés további filmek készítésére sarkallja az ifjú tehetségeket. A szemle utolsó napján a legjobb filmekből láthattak összeállítást az érdeklődők az A38-as rendezvényhajón tartott gálavetítésen. Fontosnak tartjuk azt is, hogy alkotóinkkal tartsuk a kap-

csolatot a szemlék között is, ezért folyamatosan szervezünk vetítéseket a díjazott filmekből különböző kulturális rendezvényeken. Ennek egyik példája lesz a 2006 novemberében megrendezésre kerülő Belvárosi Lipót-napok, amelyen újra megtekinthetők lesznek a 13. Országos Diákfilmszemle legjobbjai.

A 13. Országos Diákfilmszemléről számos tudósítás jelent meg a rendezvény ideje alatt. Nemcsak az alkotók, de a zsűriben helyet foglaló, a közéletben szerepet vállaló sikeres szakemberek is felkeltették a különböző médiumok figyelmét. Ennek is, és a rendezvény színvonalának is köszönhetően hírt adott programunkról a Magyar Távirati Iroda, a Magyar Hírlap, a Filmmúzeum, a Magyar Televízió, a Duna Televízió, az RTL Klub, a TV2, a Magyar Katolikus Rádió, a Civil Rádió, a Népszabadság, a METRO újság, a Budapest Televízió, a City Tv. A 13. Országos Diákfilmszemle díjátadó ünnepségéről a Magyar Televízió esti Híradójában láthattak helyszíni tudósítást a televíziónézők.

Összességében elmondható, hogy a 13. Országos Diákfilmszemle ebben az esztendőben is sikeres, színvonalas rendezvény volt. Ezúton is köszönjük a támogatóinknak segítségét, amely jelentős mértékben hozzájárult ahhoz, hogy szemlénket olyan keretek között rendezhessük meg, amely méltó egy nagy hagyományokkal bíró, alkotó, szervező és közönség számára is fontos eseményként számon tartott rendezvényhez.

A szemle időpontja: 2006. augusztus 22–27.

A szemle helyszínei: Arany10 Művelődési Központ
(1051 Budapest, Arany János utca 10.)
A38 Rendezvényhajó

Támogatóink:

Nemzeti Kulturális Alapprogram Kiemelt Kulturális Rendezvények
Kiemelt Kollégiuma
Magyar Mozgókép Közalapítvány
Budapest Főváros Önkormányzatának Kulturális Bizottsága

A rendezvény szervezői:

Arany10 Művelődési Központ
Ház a Réten Közhasznú Kulturális Egyesület
Magyar Művelődési Intézet

MÁTYUS ALIZ

*OZORA – ILLYÉS GYULA – VERS ÉS PRÓZA**„Illyés Gyula” nemzeti vers- és prózamondó verseny döntője
2006. november 4. és 5.*

November 4-én, miközben az ozorai várkastélyban verseket és prózát mondtak a versenyzők, kint havazott. November 5-én, amikor Simontornyán és Rácegrespusztán a környékkel és Illyés helyeivel – szülőhelyével és iskolájával – ismerkedtünk, tiszta volt az ég. A szél pedig tartozott a pusztához, a pusztában napközben gyakran fúj a szél. Estére nyugszik el, általában. De estére a résztvevők már mind hazakerültek a kétnapos ünnepről.

*Pásztor Attiláné és versmondó tanítványa
Munkácsi Anita Rácegres pusztán*

Azok is, akik több mint tíz órát kellett volna, hogy utazzanak – vonattal, busszal, sok várakozással – nem több mint 100–150 kilométerre. Mert őket autóval elvitték, legalább egy darabon, akik azzal érkeztek. Ebben a körben az emberek ismerik egymást, meg segítik is.

Ozorán harmadszor került sor az „ILLYÉS GYULA” NEMZETI VERS- ÉS PRÓZAMONDÓ VERSENY döntőjére. Kétévente rendezik, így az első 2002-ben volt. Azóta az ország egyetlen épen maradt vára megújult, s be is fogadta a nemes versenyt. Két év múlva talán arra is lesz mód, hogy remek akusztikájú termét előbb

kezdjék el fűteni, s akkor nem kell legyőzni tudni a hideget, a művészetért. A hely igazán nem fűthetetlen. Az ember szíve meg a vár láttán úgyis sebesebben dobog. Hát van olyan várunk, várkastélyunk, amelyik épen megmaradt. Aki látja, sose felejtí el. És nem a szemközti nézete miatt, pedig az is emlékezetesen szép és méltóságteljes, két szintjével, nyeregtetejével. Nem is a középudvaros, belsőudvaros épület hagy olyan maradandó nyomot az emlékezetben. Ami felejthetetlen, az az oldalán futó faerkély. Hosszú erkély, oldala keresztlécekkel borítottan véd. Kalitkaszerű. A teljes erkély keresztlécés. Szaletlit mintáznak a fa záró x-ek. Különösen szép és el is gondolkodtatja az embert, hogy nem csak derék-magasságig, nem is embermagasságig zárt, hanem egészen. Mintha kalitkában járt volna az a hajdani ember, vára templomfelőli oldalán. Az az ember, aki építtette, s leszármazottai. A firenzei Filippo Scolari volt az, Zsigmond király hadvezére. Aki az ozorai Sóllyági Sándor ispán családjából vett magának feleséget, s 1416-ban megkapta a királyi engedélyt, hogy Ozorán várat építsen. A később Ozorai Pipó néven ismert úr és felesége a kint és bent mindig nehezen legyőzhető kettősségét – emelet magasságban – ebben a gyönyörű fakalitkában a vár erkélyén győzhettek le. Szép perceket tölthettek el ott.

A szavalók és prózamondók a hosszúkás várteremben úgy álltak a hallgatók előtt, hogy hátterük a falon, egy szép mélyedésben, Illyés Gyula festett képe volt. Így még el se kezdték mondani – a verseny első részében az Illyés verseket és a prózát – a fiatalok, középkorúak és az idősebb korosztály, Illyés Gyula, az ország mindenki által elismerten fontos költője, már velünk volt. Amikor pedig saját hangján megszólalt az *Egy mondat a zsarnokságról* című verse, még hallgattuk is őt. Az 50 éves ünnep okán valamennyien többször is részesülhettünk e vers meghallgatásában, előadóművészek mondják nála jobban, hatásosabban is, de Illyés hangján és ritmusában ez a vers a 20. század legijesztőbb zsolozsmája a bekebelezett emberről. Nem kellett az ozorai fűtetlenség, hogy futkosson a hideg az ember hátán. Mire vége a versben a felsorolásnak, muszáj belátni, ha egyszer zsarnokság van, hát nem marad érintetlen semmi.

A vers bevallás, kivallás, kimondás, ráolvasás. Ha sámánok annak idején ilyet tettek, legalább maguk elmentek a másvilágba, kapcsolatot teremteni, dolgokat elrendezni, biztatással visszajönni. Vagy személyük

maga volt a biztatás. És a költő, Illyés Gyula? És mi? Hogy lett velünk a 20. században, s hogy lesz a 21.-ben?

Sebestyén Ilona, a Nap Kiadó igazgatója, Domokos Mátyás megidézöje, a zsüri tagja, a verseny résztvevőiben, a verset-prózát mondókban, országosan is az ilyen és efféle emberekben, s köreikben látja a reményt, az értékek továbbvihetőségét, s miért is tévedne. Amíg Illyés Mária, Illyés Gyula lánya a zsüri tagok között részese a versenynek és ünnepnek, s amíg Sütő András neve is elhangzik az épp hogy eltemetettek között, tudható, hogy ebben a körben egyről beszélnek. Ez kicsalogatja az emberekből a máshol ritkán kikíváncozó mondatokat, a versenyzőkből a legjobb tudásukat. S milyen jó látni, ahogy figyelik, élvezik és értékelik, ami igazán jó, s ahogy megbecsülnek mindent, amiben munka fekszik. A verseny valójában másodlagos. Itt most ezek a díjazottak és a nyertesek, máshol, máskor mások lesznek. És verset mondani jó. Látszik a második rész – nem Illyés Gyulától – választott versein, hogy ritkán rövidek. Megjegyzendő, hogy van, aki másodiknak is Illyés verset mond. S az is, hogy nem volt a versenyzők között olyan ember, lett legyen fiatal vagy idősödő, intellektuális beállítottságú és érzelmes, aki ne talált volna magának az Illyés versek között olyat, amelyikhez köze volna. Amelyiket a saját tapasztalatán át ne fűtötte volna, át ne gyúrta volna. S kiderülhetett a versenyen, mennyi félék az Illyés versek. És mennyi félék az emberek. Hogy igen, az Illyés versek között másféle is van, mint a tiszta, lepárolt gondolatok, s társított képek okán – a versmondótól és hallgatótól – elsősorban vagy kizárólagosan intellektualitást igénylő.

A versenyre örvendetesen sok helyről érkeztek a résztvevők.

Előbb Illyés verseket, prózákat mondtak el a versenyzők, mégpedig húzott sorszám szerinti rendben, a következőképp:

1. Szekrényesné Juhász Mária
(Kunhegyes)	Illyés Gyula: Szekszárd felé
2. Engi Georgina (Suplyák, Szerb
Köztársaság)	Illyés Gyula: Nem menekülhetsz
3. Barta Lilla (Ajak)	Illyés Gyula: Puszták népe
(Vasárnap a pusztán. Részlet)
4. Herbály Jánosné (Bugac)	Illyés Gyula: Nagybátyám
5. Földi Anna (Ásotthalom)	Illyés Gyula: Puszták népe (Részlet)
6. Puskás Zsófia Rozália (Kisvárd)	Illyés Gyula: Jog

7. Takács Petra (Pellérd)	Illyés Gyula: Segesváron
8. Mihályi Jánosné (Szerencs)	Illyés Gyula: A rest macska
9. Tóth Réka (Szolnok)	Illyés Gyula: Mint a mosolygó
merénylő
10. Tóth János (Apátistvánfalva)	Illyés Gyula: Dal a galambról
11. Rüszt Károly (Kiskend, románia)	Illyés Gyula: Koszorú
12. Sándor Kitti (Jánoshalma)	Illyés Gyula: A ház végén ülök
13. Pámer Csilla (Ada, Szerb
Köztársaság)	Illyés Gyula: Ozorai példa
14. Jánosi Márton (Szentendre)	Illyés Gyula: Parton
15. Bodó Anita (Győrvár)	Illyés Gyula: Nem menekülhetsz
16. Erdélyi Fruzsina (Budapest)	Illyés Gyula: Ezer mérföldre
17. Munkácsi Anita (Nyíregyháza)	Illyés Gyula: Halott leány
18. Barabás Mariann (Dunaföldvár)	Illyés Gyula: Koszorú
19. Németh Mária (Marcali)	Illyés Gyula: Zsivaj
20. Fekete Ágnes (Bácsfeketehegy,
Szerb Köztársaság)	Illyés Gyula: Az éden elvesztése
21. Fülöp Zsuzsanna (Pécs)	Illyés Gyula: Egy régi kényeztető
ének dallamára
22. Molnár Violetta (Alattyán)	Illyés Gyula: Bartók
23. Vörös Vilmosné (Nagykőrös)	Illyés Gyula: Árpád
24. Kurta Niké (Székesfehérvár)	Illyés Gyula: Forrás
25. Papp Mátýásné (Csanytelek)	Illyés Gyula: Hódítók

Milyen jó merítés, s mennyi vers elolvasása a választásig. Aztán meg mennyi találkozás a verssel, hogy meglegyen, hogy a mondójáé legyen, s hogy tovább is tudja adni. Mennyi értéstöredék és megértés-pillanat, amíg a vers megadja magát. S milyen változásai a hangnak, a kimondott szó, mondat egység és mondat dallamának, a beszédének, az előadásának, mire megállapodik mű és újraalkotója, s beáll egy hozzávetőleges állapot, amelyet már csak az épp akkor, épp ott, épp abban a lelki és fizikai diszpozícióban mondás befolyásol. De a beállt, az már az elkészült vers, s az egyszer legjobban eltalálthoz lehet viszonyítani az összes többi változatot. Minden előadó tudja, mikor, mennyire sikerül az optimálishoz eljutnia egy-egy előadás során, akár a versenyhelyzetben. Ennek megfelelően alakul az arc abban a néhány másodpercben, amíg a szereplő a helyére ér. Még teljesen magától. Még igen jól érzékelhetően a külső szemlélőnek, a kísérőnek vagy akár a közönségnek, mert még nem kontrolláltan. Ozorán

nem. Itt nem profik szerepelnek, itt még ártatlan az ember. Őszintén örül, ha jól sikerült az előadás, s szívből dühös, ha nem ment jól. Sokat elárulnak emberről, a legközvetlenebb emberi környezetről is ezek a pillanatok.

Földiák András a tanyasi iskola katedróján, Rácegrespusztán

Ahogy a díjkiosztás ideje is. Az ember által megmérettetés elfogadásának foka és mikéntje miatt. Ilyenkor nyílik ki legjobban a függöny, hogy mutassa, ki miért jött el Ozorára. Valóban a legfontosabb-e, hogy verset, prózát mondjon. Mert szereti a prózát, a verset, s szívesen teszi. Mert hiszi, hogy köze van a választott műhöz, s dolgozott rajta annyit, hogy hisz abban is, el tudja juttatni a közönséghez. A díjkiosztás alatt derül ki a legjobban az is, kinek, milyen az önértékelése, de az is – s ez még emennél is fontosabb –, hogy milyen mértékig van jóban valaki magával. Mert aki jóban van, harag nélküli. A megértés a magát szeretni tudó ember sajátja, s nagy adománya.

Ozorán volt, aki a szintje alatt teljesített, s mégis örült a saját jelenlétének, az ozorai két napnak, a társaknak, a lehetőségnek, hogy Illyés he-

lyeit járhatja. Volt, akinek kiemelkedő volt a teljesítménye, nem került be az első-második-harmadik díjasok közé, s eszébe nem jutott méltatlankodni. Tudta magáról, amit tudott, s jó volt a közelében lenni.

Akik a közönség soraiban művészetet és embert megismerni, hallani, újrahallani ültek, a III. „Illyés Gyula” nemzeti vers- és prózamondó verseny döntőjén sokat kaphattak. Márpedig egy-egy vers- és prózamondó verseny közönsége ilyen emberekből szokott állni.

A választott versek – a korábbi sorrendet betartva – a következők voltak:

József Attila: Eszmélet
 Háty András: Az asszonygyűlölő
 Babits Mihály: Örökkék ég a felhők felett (Vallás helyett hitvallás. részletek)
 József Atilla: Téli éjszaka
 Karinthy Frigyes: Influenza
 Szabó Lőrinc: Titi tó
 Tamási Áron: Szép Domokos Anna
 Kossuth Lajos imája – A kápolnai csata után 1849. február 27-én
 József Attila: Levegőt!
 Heltai Jenő: Szabadság
 Székely János: Semmi – soha
 Illyés Gyula: Egy humanista költőhöz

Sütő András: Azt a kicsiszrát
 Márai Sándor: Halotti beszéd
 Pesti József: Excellencek
 Demeter Sándor: A segesvári völgy
 Kányádi Sándor: Fekete – piros
 Kóka Rozália gyűjtéséből: A három leján
 Hegedűs Géza: A megtalált haza
 Barcsai Udvarhelyi népballada
 Pilinszky János: Panaszt
 Wass Albert: A bujdosó imája
 Petőfi Sándor: Az apostol (részlet)
 Kosztolányi Dezső: Költő
 Balassi Bálint: A magyar nemzetnek romlott állapotjáról

A döntő első versenyzőjéről Illyés Gyula művének megszólaltatásakor (Szekszárd felé) pontosan érezni lehetett, olyan nőről van szó, akinek gyerekei vannak. Ebből a tapasztalatból töltekezett, ez volt érzelmei indítója, ettől melegegett át a hangja. A *Mint a mosolygó merénylő* előadója még hetyke-fiatalosan tudja meghúzni az értékhatárokat, nem ismeri (még) a kompromisszumokat, nem kényszerült rájuk. Ő ettől pontos, ettől tudja saját értékeit, s ettől követhetők az ítéletei. Két különböző karakterű ember, s mégis egy társaságban, s mégis jó kettejükkel együtt lenni, egy társaságban. Figyelnek, érzékenyek, s érdeklí őket a róluk, s a másokról való vélemény.

Beszélgetünk. Ismerkedünk. Egymásba fonjuk a szavakat, lehet, hogy jövőt szövünk belőle. Ilyenek a vers- és prózamondó versenyek. Régen is ilyenek voltak, s ilyenek maradnak, amíg lesznek.

A második napon már feszültség nélkül, szereplés, verseny előtti stressz nélkül kirándulva, kettenként, hármanként, még többenként, mindenki kibeszélgeti magát. Simontornyán a várban a múzeumi idegenvezető eléri a ráfigyelést, a környék nemeseinek arcképcsarnokában meg kifejezetten ráfigyelünk. Nem az esztétikai értékük miatt fontosak az arcképek, hanem amiatt, amit közvetítenek, amit elmondanak. A családok gazdagságáról, történetéről. Amik mind elmondhatók a szimbólumokkal, amiket ma meg kell fejteni nekünk, de amiket azidőben mindenki ismert, akinek tájékozódásul kellett szolgáljon. Élmény a vezetőnket hallgatni, mert töredékét mondja annak, amit tud, s az a sokszoros tudás másképp alakítja a mondatokat. Ahogy Illyés Gyula iskolájában élmény hallgatni Illyés mondatait a Puszták népéből, Földiák András, a Magyar Művelődési Intézet fejlesztési igazgatójának szájából, általa kiválasztottan.

„Olvasni az iskolában mindenki megtanult, a pusztán sokan tudtak olvasni. Rajtuk át hatolt be az európai műveltség. Eléggé titokzatos, hogy miként hatol be, mert hírlap például a cselédházakba nem jár. A faluba fuvarozó kocsisok néha olvasnak egyet-egyét, s azt kézről kézre adják. Betű azon kívül csak a csomagolásra használt nyomtatványokon érkezik, továbbá a naptárakban és a vőfélykönyvekben; ezek minden családnál ma is meglelhetők. De ahogyan egy kis falusi bőrcserző-üzem szennyvize egy egész kis tó halállományát elpusztítja, ahogyan egy csepp festék egy fürdőkád színét megváltoztatja, ezeken a vékony csatornákon leszivárgó lé egy egész népréteg szellemiségét elhomályosította, megzavarta, és végül megölte. Az analfabétizmus elleni küzdelemnek, amelyet világszerte a műveltség fokmérőjének tekintettek, a pusztákon egyelőre ez lett minden eredménye, tárgyilagosan beismerhetjük. Gondolkozom, mikor volt műveltebb a puszták népe, akkor-e, midőn még hírét sem hallotta a betűnek, vagy most, amikor már hallotta? Hirtelenjében nem merném eldönteni. Most nem művelt.

Az a vidék például, amelyről én beszélek, nem is rég a népművészetet oly sűrű, gazdag forrásokban ontotta, akár Izland a maga gejzírjeit... Bartók, hogy én is hozzá folyamodom, korszakalkotó gyűjteménye, a 'Magyar Népdal' anyagának csaknem egyharmadát nálunk, Ozora mellől szedte össze, Iregen. A cselédek most kuplét énekelnek, úgy van. Éne-

kelnek még népdalt is, de aki ad műveltségére, aki fejlődni akar, az a székesfőváros románcaival fertőzi a levegőt. Ez a fejlődés útja, mondják. Zavarba ejt. (...) Mi jót várunk attól a műveltségtől s annak fejlődésétől, amelynek csak távoli leheletére is elsorvad és összeomlik minden, ami igaz lelki érték? Gondolom, nem kell hitet tennem a 'haladás' mellett, megértik, hogy nem az írás-olvasás terjesztését fájlalom, hanem csak annak mai formáját. A felvilágosodást szolgálta? Kell példát hoznom arra, hogy a világ és társadalom folyásáról a cselédek közt a nyomdatermékek több és veszélyesebb babonát terjesztettek, mint a pislogó vénaszonyok? A pusztára a betű a tömény, nemzetközien kipróbált ostobaságokat közvetíti.

Még örülhetünk tehát, hogy minél kisebb mértékben. A krajcáros lap, amelynek hasábjain egy pusztai kanásznál háromszorta szolgálta, gerinctelenebb, életismeretben s még magyar fogalmazásban is tiszszerte tájékozatlanabb úr értesíti a pusztai kanászt egy sikeres parforce-vadászatról, hercegi nászról vagy borzongató kéjgyilkosságról, nem indít arra, hogy örömmel nézzem annak a szellemiségnek elmúltát, amikor a napi hírek még dal szárnyán s ilyen alakban érkeztek a pusztára: Hallottad-e, Sárbogárdon mi történt – A Kiss Ferit a kisközben megölték – és így tovább, egész odáig, amikor az egyik gyilkos anyja beüzen a börtönbe fiának: Bodor haját tegye feje aljának, Bátorságát takarozó dunyhának. A hírszolgálatot költők végezték. És élesszemű szociológusok, akik a legjelentékenyebb esemény kommentálása közben is biztos kézzel tapintottak a lényegre.” (Illyés Gyula: Puszták népe. Szépirodalmi Könyvkiadó, Bp. 1962. 230–232.)

A pusztai iskola, Illyésék ma már nem álló házatól – kopjafa áll a helyén, az jelzi – kőhajításnyira, egybe fapadjaival, táblája fölött lógó feszületével, és a kápolnával, ami a teremből hátrafelé kiöblösödik, a tudás háza és Isten háza együtt, hozzáadódik az Illyés szövegekhez. A múzeumok anyaga is, a családról az iskolában is és az ozorai várkastélyban is. Ahol még az Illyés számára kitérült világ tágasságát is megérezhetjük, mert az nem csak országhatárokon nyúlik át és ténylegesen, ahogy gyerekkorában a háztól indulva is tágult, valóságosan, de az emberi tisztességes gondolkodás lehetséges útjait is bejárja. Illyés Gyula nem spórolt meg magának soha semmit. Megtette a megtehető, eszméért, hazáért, s mindenkor az arra szoruló emberért.

GYŐRI LAJOS

A Magyar Művelődési Intézet fotógalériájának egy esztendeje

A Budai Vigadó látogatói, ha belépnek az épület kapuján először egy fotókiállítást pillantanak meg. Az aulában működik az Magyar Művelődési Intézet Fotógalériája, ahol a legtöbben láthatják az éppen aktuális tárlatot. Tíz esztendővel ezelőtt alakítottuk ki azért, hogy a tehetségkutató fotópályázatunkra beérkező több ezer fényképnek nyilvánosságot teremtsünk.

Vass László (Szeged): fotóillusztráció Nagy Gáspár: Söprök a reményt című Versére. Kiállítva: 1956 emlékére, Budapest (2006)

Az utazás a világ körül című fotópályázatra minden évben egyre többen jelentkeznek. 2006-ban például 6200 fotóból választottuk ki azt az ezret, amelyet aztán a közönség is megcsodálhatott. Nyolc egymást követő kiállítást kellett rendeznünk ahhoz, hogy minden mű falra kerüljön, amelyet a zsűri bemutatásra javasolt. A kéthetente cserélődő tárlatok azonban nem töltenek ki az egész esztendőt. Ezért más fotókiállításokat is fogad, tervez a Magyar Művelődési Intézet Fotógalériája.

Az évet például a *Pécs-Baranya fotóimpressziók* című tárlattal kezdtük, ahol megtekinthetők voltak a 2005-ös Fotóművészeti Nyári Egyetem hallgatói által, a Dél-Dunántúlon készített alkotások. A fotókat a Magyar Fotóművészeti Alkotócsoportok Országos Szövetsége bocsátotta ren-

delkezésünkre, amely egyébként a legfontosabb szakmai együttműködő szervezete a Magyar Művelődési Intézet-nek. Ez a szövetség képviseli ugyanis a hazai autonóm fotóművészeti alkotócsoportok, egyesületek, szövetségek kilencven százalékát. Jelenleg 114 tagszervezete van szerte az országban és négy olyan is, amelyet határon túli magyar alkotók alapítottak.

A galéria második kiállítására, **februárban Papp Elek** (Ceglédi Fotóklub) mexikói képeivel várta közönségét. A nagykőrösi alkotó napjaink legaktívabb fotográfusa. Legalábbis ami a hazai és nemzetközi tárlatokon való szereplését illeti. Egyetlen esztendő alatt 276 művét mutatták be világszerte. Számos díjjal jutalmazva tehetségét, rendkívüli igényességét, amellyel újabb és újabb alkotásait létrehozza. A Magyar Művelődési Intézet Fotogalériában mint „Az Év Fotográfusa” cím birtokosa mutatkozott be, amit egyébként egymás után kétszer is elnyert. Valamennyi Mexikóban készült, ahová meghívást kapott az alkotó, egy ottani kiállításának megnyitója alkalmából. Papp Elekről a Szín 2006/1. számában olvashatnak még további információkat az érdeklődők.

Március közepén galériánk négy napra teljesen kiürült. Még a paravánokat is elszállítottuk az *Utazás – 2006 Nemzetközi Idegenforgalmi Kiállítás és Vásár* helyszínére, a Hungexpo területére. Már második éve itt láthatja először a közönség az *Utazás a világ körül* című fotókiállításunk első válogatását. A rácsos installáció minden négyzetcentiméterét kihasználva háromszáznyolcvan képet mutathattunk be egy rendkívül érdeklődő célközönségnek. Aki ide ellátogat, utazni is szeret. Ha útra kel, magával viszi a család fényképezőgépét. Ha pedig számos jó képi példát lát arra, hogyan örökítse meg vizuális élményeit, a privát célra készült felvételek minősége is jelentősen javul. Négy nap alatt tízezer látogató nézte meg a tárlatot, s ugyanennyien kaptak invitálást a 2007-es pályázaton való részvételre. Olyan fényképezőgép tulajdonosokat is sikerült megszólítanunk, akiknek korábban eszükbe sem jutott a felvételeket nyilvánosságra hozni. Most kipróbálják tehetségüket, vizuális fantáziájukat és ha siker koronázza bemutatkozásukat, akkor bizonyosan más pályázatok, kiállítások iránt is érdeklődést mutatnak majd. Ezzel a módszerrel az elmúlt tíz esztendőben több száz új szereplőt, autonóm alkotót sikerült bekapcsolni a fotográfiai közéletbe. Aki egyszer kapcsolatba kerül a Magyar Művelődési Intézet Művészeti Programok Főosztályával és érdeklődést tanúsít a fényképezés iránt, azt folyamatosan ellátjuk szak-

mai információkkal. Ezt a célt szolgálja a hetente kiadott és – jelenleg 2118 – konkrét email címre eljutott hírlevelünk. Aki ezt elolvassa, minden lehetőségről időben értesül, így szabadon dönthet arról, érdeklí vagy sem egy-egy újabb bemutatkozási alkalom.

Bálint Zsigmond AFIAP (Magyar Fotóművészek Világszövetsége, Marosvásárhely): Múló idő. Kiállítva: fotópoézis, Budapest (2006), VI. Nemzetközi Magyar Fotóművészeti Kiállítás, Budapest (2006)

fényképeket és a versidézeteket közös képkeretbe foglalva, azokat egymás mellé rendelve állítottuk ki. Az egymásra talált szépirodalmi gondolatok és vizuális költemények látogatóinknak kétféle élményt is kínáltak.

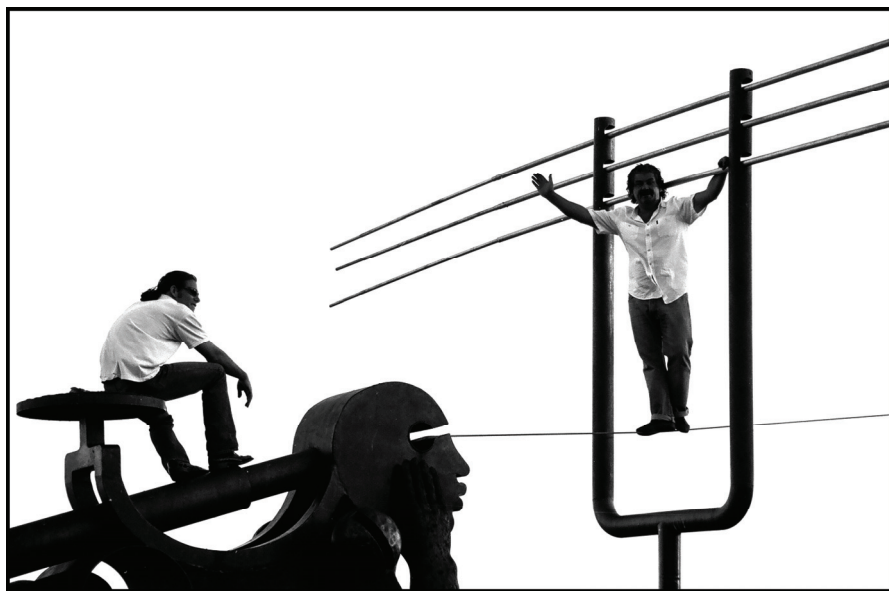
A kiállítási évad második felét *Abonyi Maya* (APS Stúdió, Budapest) és *Baán Katalin* (Magyar Fotóművészek Világszövetsége, Cegléd) közös tárlata nyitotta meg. Két tárlat egy helyen, egy időben. Két fotográfus, két képi világ, melyek közös nevezője a fotóművészet sajátos kifejezési módja. Ám mindketten más utat választottak vizuális fantáziájuk láthatóvá tételére. Abonyi Maya *Kozmikus látomások* című, – Dylan Thomas ihlette – kollekciója a végletekig leegyszerűsíti a valóságot. Esetében a fénysugarak nemcsak a kép létrejöttében játszottak hangsúlyos szerepet, hanem a művek fő témáját is alkották. Színek, fénypontok, fény-nyalábok szerepeltek a kiállított képeken. Nem csak a valóságos tér három dimenziója sűrűsödött össze, hanem az elektromágneses tér és az idő dimenziója is. Hétköznapjainkon nem is gondolunk a FÉNYRE. Mert mindenütt jelen van, ezért láthatjuk a környezetünket, egymást, a világ

Március 20-tól ismét a Magyar Művelődési Intézet Fotógalériájában folytatódott az *Utazás a világ körül* című kiállítás-sorozat, egészen június végéig. A hazai és külföldi tájakon, városokban és falvakban készült fotók gazdag válogatását **április 11-től** két hétre szüneteltettük. Ekkor ugyanis a Költészet Napjára egy más típusú kiállítást mutattunk be *Fotópoézis* címmel. A tárlatot megelőző pályázati felhívásban arra kértük a fotósokat, hogy kedvenc költőjük számukra kedves versét illusztrálják egy-egy fotográfiával. A

jelenségeit. Hozzászoktunk! És ami mindennapos, az kevésbé látványos. De Abonyi Maya másképp gondolta! Besötétített azért, hogy fénysugarak mindenhatósága kiemelkedjen a zavaros környezetből. Ne lássunk egyebet, mint az őselemet, az életet teremtő elektromágneses rezgéseket. Bár ezek itt valamennyien a látható tartományból valók, a kiállítás címe és a bemutatott fotók ráébresztenek bennünket a földi léten kívüli, kozmikus végtelenségre. Arra, hogy a világegyetemet minden irányból keresztül-kasul átszelik a látható és láthatatlan fénysugarak, melyek egy része az életet, más része a halált jelenthetik számunkra. A fényképek láttán koncentráltan átgondolhattuk mindazt, amit a fény jelent az embernek. Ha pedig eljutunk a befogadásnak erre a szintjére, akkor lehet, hogy átértékeljük eddigi viszonyunkat az egyébként oly hétköznapiak tűnő fényvel kapcsolatban. Esetleg jobban vigyázunk rá, mert a légköri jelenségek már most is veszélyt jeleznek számunkra.

Baán Katalin is visszanyúlt a fotográfia történetében egészen a kezdetekig. Ugyanis a fényképezés feltalálásával egyidős a fotómontázs. Igaz, kezdetben inkább bosszúságot okozott a fényképészeknek, amikor véletlenül egymás után kétszer exponáltak ugyanarra lemezre. Ezért aztán az előhívást követően kidobták a rontott negatívot, nem is gondolva arra, hogy semmilyen más művészeti eszközzel nem lehet a különféle térbeli látványokat és időbeli eltolódást egy képmezőbe sűríteni. Csakis a fotómontázs segítségével –, melyet művészeti szempontból csak a XX. században alkalmaztak tudatosan a fotográfiában. Ám akkor sem a dupla expozíciós módszert, hanem a motívumok összeillesztését, összemását. Baán Kati viszont a fotómontázs készítés legnehezebb módszerét választotta *A Föld templomába kopogtatok* című kiállításnak összeállításkor. A látványok egyesítését kettős expozícióval éri el. Ám sosem lehet abban biztos, hogy a kitalált és vizuális fantáziájában felépített kép, biztosan működni fog a fotópapíron is. Rendkívül sok dolognak kell ugyanis optimálisan alakulnia: a formák fedése és takarása, a színek keveredése, a hangsúlyos motívum domináns megjelenése, egyéb zavaró fények, színek és zajok háttérbe szorítása. Bár ez utóbbit nemcsak a felvétel pillanatában tudja befolyásolni. Mert mint tudjuk, ő a teljes alkotói folyamatot kézben tartja. Vagyis megálmodja a képet, elkészíti a felvételeket és nagy szaktudással lenagyítja a kiállításra szánt kópiákat. Addig ismétli, addig javítja, amíg elérkezik a tökéletes változathoz. Így módjában áll folyamatosan alakítani a végeredményt. Az egymásra exponált képek különleges

képi hatást nyújtanak. A valóságos látványt misztikussá teszi a második felvétel. Erősítik azt az érzést a nézőben, hogy nemcsak a látott világ, a megélt valóság vesz körül bennünket, hanem egy vagy több, – más érzékszervekkel észlelhető – világ is itt van körülöttünk. Ugyanolyan fantasztikus ez, mint a kozmikus fényjelenségek ábrázolása itt a Földön.

Sarmasági Andrea (Budapest): Egy híron pendülünk
Kiállítva: FIAP 28. Nemzetközi Monochrom Biennálé, Kína, Chengdu (2006),
Utazás a világ körül, Budapest (2006)

Augusztusban és szeptember elején – a *Magyar Fotográfia Napja* egyik rendezvényeként – Marosvásárhelyről fogadtunk egy nemzetközi természetfotó kiállítást. Ennek a tárlatnak is fél évtizedes hagyománya van és igen sok hazai alkotót érint. Az Örökmozgó Természetjáró Egyesület által, eredetileg a Föld Napja tiszteletére megrendezett kiállításra Erdély természeti kincseiről, az élővilág absztrakt látványairól, makro részleteiről és a vadvilág csodáiról vártak alkotásokat. Erkeztek szép számban a Magyarországon élő fotográfusoktól is. Mivel ők a marosvásárhelyi Bernády Házban tartott első bemutaton nemigen vehettek részt, így kézenfekvő volt, hogy a másodbemutatót Budapesten kellene megtartani. Kiállítóink voltak: *Albert Zoltán* (RO), *Balázs Csongor* (RO),

Barabás Zsuzsánna (RO), Bojniczky György MFVSz, FA-I-FSSC (SER), Borbáth Barna (RO), Borbély Zoltán (RO), Bozsoki Adrienn (RO), Bozsoki András (RO), Cseh László (HU), Danis János (HU), Daróczi Csaba (HU), Fekete András (HU), Frank Yvette (HU), Frink József Pál (RO), Grósz Gergely (HU), Haragos Zoltán EFIAP (RO), Kádár Zoltán (RO), Gyenes Kálmán AFIAP, E-MAFOSZ (HU), Kerekes István (RO), Koppány István (RO), Kovács Éva (HU), Kucsera Jenő AFIAP (RO), Mazumel László (HU), Mihiu Constantin (RO), Munkácsi Imre (HU), Nemes Attila (RO), Németh György (HU), Orbán Csaba (RO), Papp Elek (HU), Péter Zoltán (RO), Petz József (RO), Plájás István (RO), Puskás György (D), Rigó Szabolcs (RO), Schmidt Andrea (HU), Szabó József (RO), Széplaki József (HU), Takács Endre (HU), Takács Gábor (HU), Tamás András AFIAP (RO), Vető István (HU), Vicai Olivér (HU) és Vitális Emese (RO).

Ez a kiállítás adott alkalmat arra is, hogy AUGUSZTUS 29-én, azaz a Magyar Fotográfia Napján átadjuk *Az Év Fotóművészeti Alkotócsoportja* kitüntetését a **Miskolci Fotóklub Egyesületnek**, melynek művészeti vezetője *Bíró Tibor* aranydiplomás fotóművész. Ez az autonóm alkotócsoport bizonyult pályázata alapján a legsikeresebbnek és legaktívabbnak az elmúlt esztendőben. Hasonlóképpen itt vehette át kitüntetését *Az Év fotográfusa*, aki mint említettük 2006-ban is *Papp Elek* volt Nagykovácsról, aki tagja a Ceglédi Fotóklubnak és a Magyar Fotóművészek Világszövetségének.

A Kulturális Örökség Napjai alkalmából –, amelyet **szeptember** 16–17-én tartottak országsszerte – bemutattuk az *Épül-szépül Magyarország* című fotókiállítást. Archív, építészeti fotográfiákat állítottunk ki a Privát Fotó Galéria gyűjteményéből, ismeretlen szerzőktől. A látogatók az 1950–1970 között épült, szocreál stílusú épületek megszületésével, vagy már létezésével szembesülhettek, miközben körbejárták az évszázados múltra visszatekintő Budai Vigadó impozáns épületét. A kontraszt különösen nagy volt, nemcsak időben és térben, de építészeti stílusban és funkcionális szempontból is. De így is, úgy is örökségünk része a szocreál épületek sokasága, tehát nem hagyhatók figyelmen kívül. Léteznek, bárhová is tekintünk, együtt kell élnünk velük és ha lehet még bizonyos részeit meg is kell őriznünk, mint egyfajta kulturális örökséget, az utánunk következő nemzedékek számára. Lesz – sőt van! – amit már csak

fényképekről ismerhet meg az utókor, de a mi kiállításunkon szereplő épületek, emlékművek, miegyebek még létező objektumok voltak.

Mindig az ősz kezdetén, immár hatodik alkalommal, rendezzük meg *Nemzetközi Magyar Fotóművészeti Kiállítást*. Lassan sikerül áttekinteni mindazokat a nemzeti kulturális értékeket, amelyek e területen a korábbi években létrejöttek, és amelyek folyamatosan gyarapodnak, köszönhetően az alkotó emberek közlésvágyának és az új tehetségek felbukkanásának. Gondolatok, érzelmek, kapcsolatok, látványok, üzenetek jutnak el hozzánk képpé komponálva. De eljutnak a környező országokba is, mert a kiállítás egyik hagyománya éppen az, hogy az évenkénti összegzést ne csak Budapesten állítsuk ki. Általában öt-tíz további tárlatot rendezünk együttműködő partnereink segítségével a pályázatra beküldött képekből. A közös művészeti programok, a közös vizuális élmény közelebb hozza egymáshoz a felvidéki, erdélyi, vajdasági vagy más országokban élő magyarságot. Mindenki meggyőződhet arról, hogy állampolgárságtól, földrajzi helytől, az eltérő nyelvi és kulturális környezettől függetlenül, mindenütt élnek tehetséges magyar fotográfusok. Az is lényegtelen, kinek mi a kenyérkereső foglalkozása. Egyetlen dolog számít: ki mennyire gondolja komolyan, hogy a fényképezőgép több, mint a valóság hű megörökítésére szolgáló eszköz. Az alkotó ember kezében mindenképpen több, mert ő tisztában van azzal, hogy milyen további kifejezőeszközök alkalmazásával válik valódi üzenetté, valódi élményforrássá egy-egy megszülető fénykép. Hogyan lehet tartalmát, jelentését gazdagítani azzal a hozzáadott értékkel, ami csak a szerző sajátja. Ám a műalkotás létrejötte és nyilvános bemutatója után már más is gyarapodhat intellektuálisan abból a tudásból, amit a fotográfus tett hozzá a választott témához.

Vajon mi lehet az oka, hogy a korábbi évtizedekben meg sem próbálták összegyűjteni és legalább évente egy alkalommal népszerűsíteni mindazokat a fotóművészeti alkotásokat, amelyek a környező országokban készültek, s amelyek közös nevezője az alkotók nemzetisége. Pedig a fényképezés során használt és alkalmazott képi anyanyelv jelentősége ugyanolyan mértékű, mint az írott vagy elhangzott szavaké. Megtanulják ezt a felnövekvő nemzedékek? Tudják, hogy milyen hatékony eszköz a fényképezőgép, ha szeretnék vizuálisan kifejezni életérzésüket, gondolataikat, vagy fantáziájuk szüleményét? Valószínűleg igen, mert folyamatosan fiatalodik a pályázaton résztvevők átlagéletkora. Az idősebbek, a mesterek nagy érdeme, hogy tudásukat átadják az újonnan érkező nem-

zedéknek. Megtanítják őket mindarra, ami egy-egy megszületett új alkotást a nézők figyelmének középpontjába állíthat. Mert a képi ötlet, a látványhoz hozzáadott szellemi érték csak akkor érhet célba, ha sikerül a fénykép előtt megállítani a nézőt, ha sikerül felkelteni kíváncsiságát, ha sikerül elérni, hogy kérdéseket fogalmazzon meg, válaszokat keressen, netán elraktározza vizuális memóriájában a látottakat. Olykor elegendő csak képi példákat mutatni az új tehetségeknek, miként lehet társadalmi jelenségeket hangsúlyosan ábrázolni, vagy a kulturális örökség megannyi értékét továbbörökíteni és népszerűsíteni a fényképek segítségével. Ennek a kiállításnak a felépítésében a Magyar Fotóművészek Világszövetsége volt együttműködő partnerünk.

*Szabó Márta (Főnix Fotóművészeti Kör, Székesfehérvár): Testbe zárva
Kiállítás: FIAP 28. Nemzetközi Monochrom Biennálé, Kína, Chengdu (2006), XXIII.
MAFOSZ Szalon, Sopron (2006)*

Az **október** már a diákoké. Elkezdődött a tanév, kialakult az órarend, tervezhetők az osztálykirándulások. Már nincs akadálya egy budapesti találkozónak, ahová az ország minden részéből eljönnek a legfiatalabb alkotók. Együttműködő partnerünk, a Fényképezés a Vizuális Nevelés

Szolgáltatában Alapítvány összegyűjtötte a 2005/2006-os tanév végére az országos diák fotópályázat legjobb műveit. Ehhez hozzátette a Balatonalmádiban rendezett nyári diákfotós alkotótáborok termését. Végül megrendezte a Magyar Művelődési Intézet Fotogalériájában az *Országos Diákfotó Kiállítást*. Kétszáz izgalmas fénykép, dinamikus kompozíció, olyanok, amelyek érzékeltetik a 10–24 év közötti korosztályok lendületét és határtalan vizuális fantáziáját. Tapasztalatunk szerint, ha rákattannak valamire, bizonyosan érdekes és sablonmentes mű születik belőle. Így történt ez az idén is. Három javasolt téma volt: az állatvilág képi ábrázolása, a B záridő tudatos alkalmazása és a kenyér. Bármelyiket is tekintjük, ahány szerző, annyi feldolgozás született. A tematikát tovább gazdagították a Magyar Művelődési Intézet Balatonalmádiban levő oktató bázisán született újabb művek, ahol sem tematikai, sem műfaji korlátozás nem volt. Így az ide érkező hatvan diákfotós szabadjára engedhette a fantáziáját, s bármit felhasználhatott az alkotások létrehozására. Készültek fekete-fehér és színes felvételek, fotogramok, camera-obscurás felvételek, és természetesen digitális fényképek is. Mivel a táborlakók között Szlovákiában, Szerbiában és Romániában élő magyar fiatalok is voltak, így az őszi tárlat nemzetközinek is tekinthető. A galériánkban megtekinthető képek kétharmadát katalógusban is átadhattuk a látogatóknak.

Október 22-én – a nemzeti ünnep előtti napon – nyílt meg az *1956 emlékére* című fotókiállításunk. Lényege és filozófiája hasonlított a Fotopoézis című tárlatunkhoz. Azzal a megszorítással, hogy ez alkalommal a fotográfusok csak az *1956-os eseményekről szóló, vagy azokkal összefüggésben levő versekhez* álmodhattak és készíthettek fotóillusztrációkat. Így is történt! Átgondolt, tudatosan megtervezett és igényesen kivitelezett műalkotások érkeztek be a Magyar Fotóművészeti Alkotócsoporthoz Országos Szövetsége által meghirdetett fotópályázatra. A zsűri által kiválasztott fényképek és versidézetek közös képkeretben voltak láthatók. Ötvenhat kortárs fotóművészeti alkotáshoz, ötvenhat költői gondolat társult. Ezek együttesen nemcsak az 50 esztendő évforduló évében kívánják emlékeztetni a társadalmat a történelmi eseményekre, hanem hetek, hónapok és évek múltán is. Ezért mindaddig vándorol majd a tárlat, ameddig a kiállítási, közművelődési intézmények igénylik ezt. És ugyancsak az időtlenséget szolgálja az a fotóalbum, amely a tárlat teljes anyagát tartalmazza. Kiegészítve eredeti, korabeli fényképekkel is, amelyek

Budapesten készültek és korábban még nem publikálták őket. Együtt nézegetve a az utókor kortárs alkotásait és a korabeli fényképeket, már teljesebb kép alakulhat ki bennünk arról a társadalmi helyzetről, pillanatnyi hangulatról, határozott szándékokról, álmokról és vágyakról, melyek 1956-ot jellemezték. És a képek segítenek bennünket abban is, hogy 1956 értékeit a jelenkorban is észrevegyük, átéljük és tovább éltsük.

November első felében volt megtekinthető egy válogatás az idei MAFOSZ Szalon anyagából, amely a hazai fotóművészeti alkotócsoportok országos, évente ismétlődő bemutatója. 2006-ban ezt a tárlatot először Sopronban tekinthették meg a Fotóművészeti Nyári Egyetem hallgatói. Innen a gyöngyösi és tokodaltárói másodbemutatók után érkeztek a képek a Magyar Művelődési Intézet Fotogalériájába. Sajnos az elhúzódo épület-felújítás miatt csak egy szűkebb válogatást mutathattunk be a közönségnek, amely elsősorban a díjazott képeket foglalta magában.

A hónap második felében a Budapesti Szolgáltató- és Kézműves Szakképző Iskola által megrendezett *3. Nemzetközi Fotóművészeti Kiállítást* fogadtuk. A tárlatot megelőző pályázatra 980 alkotást küldtek hat országból. A kiállítás látogatói végül 92 szerző 122 fotográfiáját tekinthették meg. Az alkotók jelentős része a fiatalabb korosztályból került ki, tekintve, hogy a rendező iskola foglalkozik a fényképész szakképzéssel. De nemcsak saját hallgatóikat sikerült aktivizálni, hanem más iskolák diákjait is, így igazán fiatalos és lendületes képanyag gyűlt össze, amelyből a zsűri színvonalas kiállítást állított össze.

A 2006-os Fotóművészeti Nyári Egyetemet Sopronban rendezte meg együttműködő partnerünk a Magyar Fotóművészeti Alkotócsoportok Országos Szövetsége. Az autonóm fotográfusok egyhetes, szakmai továbbképzésén 136 különféle életkorú, foglalkozású és lakhelyű hallgató vett részt. A nyári egyetemet záró fotókiállításra a hallgatók több mint fele küldte el a Sopronban, vagy környékén készült felvételeit. Ezek alkották azt a tárlatot, amelyet **december elején** láthatott közönségünk. A rendezvény legfőbb célja, hogy új műveket hozzanak létre a nyári egyetemre jelentkezők. Ezért különböző útvonalakon fotótúrákat indítanak a szervezők, abban a reményben hogy az ismeretlen környezet, a váratlan vizuális élmények és a meglepetések – például egy erre alkalmas helyszínen beszervezett aktmodell – fényképezésre ösztönzik, sőt (!) kényszerítik a jelenlévőket. Így is volt, ezért több mint hatszáz képből válogat-

hattuk a kiállítás anyagát. A tárlatra bejutott felvételek fotóalbumban is megjelentek.

Az évet a *Nemzetiségi fotókiállítás* zárta. Ez a rendezvény kapcsolódott a december 17-én megrendezett nemzetiségi gálához, amely a Magyarországon élő nemzetiségek közös kulturális bemutatója. A tárlat a nemzetiségek épített és kulturális örökségéből kívánt ízelítőt adni.

Befejezésül néhány gondolat a galéria sajátosságairól.

Ebben a fotógalériában mutatkoznak be Magyarországon egy év alatt a legtöbben. Egyszerűen azért, mert mint olvashatták egy esztendő törtérimánkat, elsősorban csoportos tárlatok szerepelnek a programunkban, amelyen alkalmanként 30–100 alkotó kap nyilvánosságot egy-egy kiállításon.

Évente 2000–2500 fotó keretezése, paszpartuzása sok időt vesz igénybe. Ezért minden kiállításunk felépítésébe bevonjuk az érintett alkotókat. A Fotósélet hírlevélben megjelenő rövid közleményben önkéntes segítőköt keresünk, megjelölve az időpontot, helyet és a feladatot. Szinte minden alkalommal négy–öt, akkor éppen ráérő fotós jelentkezik, akik együttesen két–három óra alatt felépítik a kiállítást. Ez persze csak akkor lehetséges, ha minden szükséges eszköz és anyag elő van készítve. Például a képalírások, a fotókhoz alkalmas a paszpartuk, a képkeretek és egyéb segédeszközök. Természetesen arra nincs költségvetési keretünk, hogy minden kiállításunkhoz új kereteket rendeljünk és új paszpartukat vágassunk. Ezért mindent újra és újra felhasználunk. Mivel valamennyi kiállításunk vándorol, ezért a képfeliratokat úgy kell elhelyeznünk, hogy azok szállítás közben ne sérüljenek. A paszpartun képablakot és szövegablakot vágatunk, így a szerző neve és a kép címe a kereten belül, közvetlen a kép alatt olvasható. Amikor a kiállítás több hónapos vándorútjáról visszaérkezik, a feliratot és képet levesszük hordozójáról, így a paszpartu beépíthetővé válik egy másik kiállítás anyagába. Csak az elhasználdott, vagy szállítás közben megsérül képkereteket, paszpartukat pótoljuk.

A kiállítások gyors megrendezésére, átrendezésére olyan mobil installációt választottunk, amely sokféle formátumban felépíthető és nem takarja el a fényt, bármilyen irányból is érkezik. Előnye továbbá a szerkezetnek, hogy a képkeretek felakasztása gyors, átrendezés esetén könnyű a képcseré és a súlya sem jelentős. Így könnyen szállítható. A 2x1 m-

es, keretes síkháló elemek egymást támasztják, bilincsel biztonságosan összeerősíthetők.

Látogatottság? Becsülni sem tudjuk, mert bár nem mindenki áll meg a képek előtt, aki belép a Budai Vigadóba, de a természetes emberi kíváncsiság azért gyakran úrrá lesz a látogatókon... Mi pedig teszünk róla, hogy az első képek amelyeket meglátnak felkeltsék a nézők érdeklődését egy kis szemlélődésre.

A Magyar Művelődési Intézet és az együttműködő partnerek által felépített tárlatokat kiállítási és közművelődési intézmények számára térítésmentesen kölcsönözzük. Szeretnénk ezzel is segíteni a társintézmények munkáját, ugyanakkor szeretnénk más helyszíneken is népszerűsíteni az autonóm, kortárs fotóművészeti alkotásokat.

Szita László (APS Stúdió, Budapest): Borzongás
Kiállítva: Fotópoézis, Budapest (2006), XVI. Rosti Pál Országos Fotóművészeti
Kiállítás, Dunaújváros (2006)

DARÓCZI ÁGNES

*Roma képzőművészek Európában**„a jövő felé vezető út is a jelen döntéseinek kritikájával kezdődik”**Wright Mills*

Roma képzőművészekről a történelmi időkből is vannak ismereteink: Leonardo da Vinci kortársa volt Antonio Solario (1495), akit El Zingaro-ként is megőrzött a művészettörténet, képei a Louvre-ban és a Nápolyi Nemzeti Múzeumban láthatóak ma is. Otto Müller (1884–1930), a Die Brücke expresszionista csoport tagja, vagy Serge Poliakov (1900–1997) a XX. századi avantgárd képviselője előkép lehetett a mai alkotók számára. „Roma képzőművészet”-ről azonban, mint fogalomról csak 1979 májusa, a magyarországi első csoportos kiállítás óta beszélnek Európában.

Az „autodidakta cigány képzőművészek I. országos kiállításá”-nak megszervezésére a Magyar Művelődési Intézet – és a mögötte húzódo roma értelmiségi csoport vállalkozott. Jelentkezésük mögött nem titkoltan politikai szándékok is húzódtak, hiszen a romáknak sem a világ kommunizmus által uralt keleti- sem nyugati féltekéjén nem voltak kisebbségi jogai. (Kivéve a meglehetősen elszigeteltségben működő Jugoszláviát, melynek akkori kisebbségi politikája hivatkozási pont volt a romák számára...)

A csoportos jelentkezés egyszerre szólt az erőszakos asszimiláció tagadásáról, és az elit kultúrába való betörésről, az előítéletek rombolásának szándékáról. A kiállítás szervezőjeként – Balázs János és Péli Tamás munkásságának ismerőjeként, sőt Péli barátjaként – óhatatlanul szembe-sülnöm kellett a két festőművész alkotásainak nagyon különböző stílusa ellenére is – tematikájuk és színviláguk hasonlóságával. Sőt, munkásságuk, ikonográfiájuk különbözősége ellenére is hasonlóképpen ható kisu-gárzásukról, mondhatni felszabadító erejéről kell beszélnünk. Ez a felszabadító erő két irányban érvényesült. Egyik részről nemzetközi képző-művészeti sikerük alkotásra sarkallt jó néhány romát, akiknek szerény

iskolázottságuk és társadalmi státuszuk okán talán soha nem jutott volna ez eszébe. Másrészt cigány alkotóként való elismertségük a társadalmi közgondolkodást formálta elfogadó irányba.

Az ő talentumuk okán – éppen, mert cigány képzőművészekként tartották őket számon – a méltó megbecsülés igényével, a cigányok társadalmi presztízsének követelésével találkozhattunk a hetvenes évek elejétől – nem pusztán a romák, de a velük szolidáris többség részéről is. Annak ellenére így volt ez, hogy a salgótarjáni filozófus-remete, Balázs János – „a kisebb részben naiv, nagyobb részben vizionárius festőművész”¹ – meglehetősen megvetéssel gondolkodott saját népéről, s számára nem volt hangsúlyos dimenzió saját származása.

Oláh Jolán: Zenészek

Talán ellentmondásnak tűnik, de az általa „járhatóvá tett út”, vagyis hogy magas iskolázottság nélkül is lehet valaki értelmiségi és elismert művész, ugyanazt az üzenetet hordozta, mint az 1934-ben rendezett magyarországi „Östehetség” kiállítás. Móricz Zsigmond írta az „Östehetségek – kortünetek” című cikkében utalva a sajtóságos folyamatra, hogy egyszerű paraszt emberek festéssel, szobor faragással foglalmazták újra a világot a

¹Kerékgyártó István: A magyarországi roma képzőművészet c. tanulmánya, in: Roma Képzőművészek III. országos kiállítása katalógus bevezetője, Budapest, 2000. MMI

maguk teremtette képi-formai nyelvezettel – „*a nép, a földműves nép milliói, egészen a világháborúig alig adta jelét annak, hogy a tehetség hogyan küzd a lehetetlenséggel, az ő mindent eltakaró kebelében. De most, egészen közel, a világháború lezajlása óta, az utolsó tizenöt évben egyre rohamosabban indul meg az a sajátságos folyamat, hogy a nép fiai átlépi az iskola zónáját, és iskolán kívüli önművelődéssel egyszerűen beleavatkoznak az életbe*”.

A többnyire alapiskolázottságot is nélkülöző, nemhogy szakirányú magas iskolázottsággal rendelkező roma képzőművészek csoportos megjelenése ezt az „östehetségek jelentkezése” folyamatot reprodukálta. A mindaddig kívülállóként – a róluk kialakított kép alakulásába szinte semmilyen beleszólási lehetőséggel nem rendelkező, magukat cigányként is meghatározó képzőművészek – szemlélődő alkotók egyszerűen csak kollektív cselekvőként jelentek meg. Mindaddig – jobbik esetben a romantikus vad, szertelen, szabadságszerető imázsra számító, rosszabb esetben a stigmákkal, előítéletekkel sújtott cigányság soraiból – egy származását felvállaló, tudatos, értelmiségi szerepre vágyó csoport megjelenése elképzelhetetlen volt mind Magyarországon, mind Európában.

Sajátosan erősítette ezt a folyamatot Péli Tamás művészete, aki az amszterdami Állami Művészeti Akadémiáról történt 1973-as hazatérése után programszerűen törekedett a cigány képzőművészet megteremtésére, és tanítványokat gyűjtött maga köré. Péli a reneszánsz képzőművészet eszköztárával és amolyan „D’Artagnan”-i, a világot birtokba-vevő attitűddel meghatározó alakja a roma értelmiségnek. Származásának tudatos vállalása és képzőművészetében a cigány kultúrára támaszkodó mitológia megteremtése munkásságának meghatározó része. A „Világ teremtése” vagy éppen a keresztvivő Jézus stációit megjelenítő sorozatában természetesen vannak jelen a mi cigány arcunkat hordó alakok. Historizálás ez, a létező világ elfogadhatatlanságára, a „bevett” értékrend megtagadására készítő lázítás.

Balázs János és Péli Tamás képzőművészete miközben összetéveszthetetlenül egyedi, sajátos, cigány képzőművészeti iskolát is teremtő egyben. Ennek az iskolának azonban nem elsősorban stílusjegyei, formai vagy színvilágbeli egyezései vannak, hanem attitűdbeli és tematikai sajátosságai.

Tagadása annak az irracionális létnek, amelyet a hidegháború árnyéka és a világ kettéosztottsága jelentett. A provincializmusnak, amelyet az

országhatárok zártsága és a művészeti élet kiszakadása az európai folyamatokból jelentett. A rendi társadalomnak, amely létezett, s amely a képmutatóan hirdetett egyenlősdi politikája ellenére a társadalom legaljára számúzta a cigányságot, pusztán származása okán.

Balázs János a maga teremtette szürreális világba menekül a létező világból, képei lüktető színei mögé, aszkétizmusával fizikailag is kivonulva a pénzért, hatalomért folyó tülekedésből. Többek között Vízió, Kígyó őszállatokkal, Emlék, Csendélet, Történelem című képein a világ teremtésének és történetének újrafogalmazásával a szürrealista látásmódú filozófus a kortárs képzőművészetre is nagy hatást gyakorolt. A színkontrasztokkal, árnyalatokkal képi mélységeket teremtő ecset nyomán egy feltartóztathatatlan erővel szóló festőművész vall, emlékfoszlányokat dobálva egymásra. A töredékek azonban történetekké, a foszlányok láncolattá állnak össze, sajátos képi és formai világot teremtenek.

Péli Tamás a világ teremtését, a cigány nép, mint entitás megszületését, de a Kiűzetés misztériumát is cigány alakok felvonultatásával fogalmazza újra, mintha jelenlétünk igazolását, békés bevonulásunkat, „beiratásunkat” a népek sorába örökítené meg.

Mindez a hatvanas évek utolsó periódusában, a hetvenes évek első felében felerősödő folyamat, a magyarországi cigány értelmiség megszületésének és jelképes „honfoglalásának” időszaka, az emancipáció követelésének hangja a művészetek eszközrendszerével.

A keleti blokkban ez a kor a prágai forradalom és az új gazdasági mechanizmus beindulásának időszaka, a kommunizmus átalakulásának és egyben deficitjének felszínre kerülése. Magyarországon ekkor jelentkeznek az irodalom és az előadó-művészet területén is a cigányság jelenlétéről és elnyomottságáról hírt hozó művészek.

A kortárs költészetbe ekkor robban be elemi erővel az alig tizenhat éves Bari Károly, majd a novella és regényírás magyar „Marquese” Lakatos Menyhért és a világirodalmat, magyar klasszikusokat cigány nyelven is megjelenítő Choli Daróczi József. Az ország közvéleményét az erőszakos asszimilációs állami politika ellenére is sikerült felrázni, a televízió élő kulturális versenyén mondott cigányokról szóló versekkel. Az emancipációért, a társadalmi elismertségért folytatott mozgalom ezzel vette kezdetét.

Emancipációs mozgalom

Az 1974-ben – Balázs Jánosnál tett személyes látogatásunk alkalmával – azt kellett tapasztalnunk, hogy Balázs sugárzó ereje szűkebb pátriájában másokat is alkotásra készítetett². Ugyanakkor voltak ismereteink az amatőr és a népművészeti mozgalom területén elismertségre szert tett roma művészekről.

Hányan lehetnek az országban, akiket a képzőművészet ejtett rabul, alkotásra készítette? – kérdeztem magamban, akkor már kultúraszervező menedzserként.

Annál is inkább fontos volt ez a kérdés számunkra – éledező roma értelmiség számára, mert a Monszun együttes nyomdokain, (párhuzamosan a magyar táncház mozgalommal) már elindítottunk egy cigány folklór- és klub mozgalmat. Kerestük a lehetőséget és eszközrendszert, hogy hírt adjunk a cigány nép jelenlétéről, hasonlóságáról és különbözőségéről.³

Az első adandó alkalommal (akkoriban egy roma lány részéről valódi szenzációnak számító friss egyetemi diplomával) első munkahelyemen, a Magyar Művelődési Intézetben (akkor Népművelési Intézet) erre a kérdésre kerestünk kollektíven választ. A képzőművészeti osztály és az örömmel csatlakozó, szűk roma értelmiségi csoport országjáró felfedezéseinek egyenes következménye lett a Pataki Galériában, 1979 májusában megrendezett „autodidakta cigány képzőművészek I. országos kiállítása”.

A hazai és nemzetközi viszonylatban is meghatározó jelentőségű kiállításon 12 faragó és festő mutatkozott be. A széles alkotói oeuvre a népi fafaragó, életképeket fába álmodó Horváth Vincétől az akkoriban éppen monumentalisták útját járó, plakátszerű üzeneteket megfogalmazó Pongor Beri Károlyig (David Beer) terjedt. Volt közöttük naiv és a

²Balogh Balázs András és Oláh Jolán ugyanazon a Pécskő-dombi cigánytelepen élt, mint Balázs János. De innen származik a szobrászművész Szabó Tamás és a költő Szepesi József is.

³A nagyvárosi építkezéseken, a fejlődő iparterületeken munkát kereső cigány tömegek vállalatok munkásszállóin éltek ekkoriban – a polbeat mozgalom részeként működő Monszun együttes előbb gyűjtési, majd együttenélési szándékkal kereste fel ezeket a munkásszállókat. Így kerültek roma fiatalok is az együttesbe, s indult meg az az erjedési folyamat, amely az emancipációs mozgalom része is volt, miközben a nagyvilág színpadait nyitotta meg a roma folklór számára, s mára a világszerte, mint önálló műfajt is befolyásolja.

klasszicisták útját járó alkotó, de a szecessziós hagyományokra építő gödöllői iskola hagyományait megújító, szuggesztív, szürreális-impreszionista látásmódú Bada Márta is bemutatkozási lehetőséget kapott.

Az első kiállítás meghatározó kiindulásnak tartotta Balázs János művészetét. „Összekötve” című alkotásának részlete jelenik meg a katalógus címlapján, jelképezve a cigányság útkeresését is.

Balázs János: Összekötve

A szimbolikusan összeláncolt, útkereső emberi pár két lehetőség közül választhat: a bárány által és a keresztbe rakott nehéz bányász sorsot szimbolizáló csákány és gombos fejű sétapálca-vándorbot által jelzett út, vagy a mindentudás almáját és a szépségvarázslást magában rejtő virágcsokor jelképes út között. A férfialak távolba révedő nézése, felvetett fejű, kevély tartása elszántságát jelzi, hozzáláncolt, szinte botorkáló nő-társa apró gyermeket tart kezében. Mindketten hátat fordítanak az aprócska szarvakat hordó ördög-alaknak, aki tökéletes emberi formát öltött, csak úgy, mint a kezében kalapácsot szorongató, az ember faragását talán még be sem fejezett Isten-alak. A kép középpontjában hegyen-völ-

gyön kanyargó út a napba vezet. A nap megjelenő glóriája azonban a Golgota keresztjét ragyogja körbe. A kép jobboldalának háttérében a Pécskő dombi apró, színes házak ellensúlyozzák a baloldal háttérének színes természeti képét.

Az első kiállítást nemzetközi visszhang is kísérte, alkotóitól a Frankfurt am Main-i néprajzi múzeum is vásárolt, híradások jelentek meg itthoni és külföldi lapokban, televíziókban, sőt a következő évben 35 egyéni és csoportos kiállítás követte a roma képzőművészek jelentkezését. 1979 májusában megszületett a roma képzőművészet Magyarországon.

A kiállítás kedvező fogadtatásának, és a rendezése kapcsán kialakított nemzetközi kapcsolatoknak köszönhetően hamarosan kezdetét vette egy „Roma képzőművészek Európában” című kötet előkészítése. A Corvina kiadó – akkoriban a legrangosabb képzőművészeti kiadó, sok nemzetközi kapcsolattal – örömmel fogadta kezdeményezésemet a kötet megszerkesztésére, s komoly levelezés kezdődött művészettörténészek és műkritikusok felkérésével, tanulmányok kérésével. A mintegy másfél évig tartó előkészítő munka következtében összeállt egy kötet, amely a kelderáskovács hagyományokra építő svéd ezüstműves Rosa Taikon munkásságán keresztül a lírai szürreális képek alkotójáig, a bolgár Szuli Szamuil Szeferovig számos ma is ismert képzőművészt hozott közel. Szerepelt a kéziratban Coucou Doerr, Torino Ziegler és a jazz gitárosként ismert Django Reinhardt éppúgy, mint a sajátos üvegtechnikájáról híres Ruda Dzurko.

A reményteljes előkészületeknek a Corvina új igazgatója vetett véget, aki igazgatói pozíciójában meg sem melegedve szerződést bontott, nem tartott igényt a kötetre. Nyilvánosan ki nem mondott vélekedésében ugyanaz a vád merült fel, mint a kulturális tárca vezetésében – nacionalista szervezkedésnek minősítették a cigány képzőművészek csoportos jelentkezését. A kötet tanulmányai azóta is a szerkesztő padlásán porosodnak, minden elővételük mély sebeket szánt.

Még a kötet szerkesztésének lezárása napjaiban történt, amikor egy ismeretlen önként jelentkezőtől hozott a posta levelet. Párizsból Sandra Jayat küldött friss kiállításának katalógusából és fejtette ki szándékát, hogy szerepelni akar az „Európai roma képzőművészek” kötetben. A sürgető határidők, a ránk nehezedő váltás miatti félsz és a nemzetközi kor-

társ képzőművészeti élet nem kellő ismerése egyaránt hozzájárultak ahhoz, hogy jelentkezését elutasítottuk. Elzárkózásunk indította el az európai roma képzőművészeti élet legizgalmasabb pezsgését.

Bada Márta: Virágzó május 2

Sandra Jayat, aki Picasso és Chagall kortársa, személyes barátja, s elsősorban mitikus költészete révén volt közismert – sajátos lebegésű, szürrealista képeket is festett. A francia kulturális közéletben jártas Sandra Jayat elutasításunkon feldühödve 1985-re megszervezte a Cigány Képzőművészek Világkiállítását. A Conciergerie Kápolnájában megrendezett impozáns kiállítás harminc alkotónak és a Csehországbeli Jihlava roma szakkörének bemutatásával mérföldköve volt és kiteljesedése a jelképes helyfoglalásnak. 1985 óta beszélünk európai cigány képzőművészetről, a képzőművészet területén is jelenlévő roma alkotókról.

Nacionalizmus vagy lázadás az elnyomás ellen

Ahogy arról már az 1979-es magyar roma kiállítás kapcsán is szóltam, a kultúrpolitika részéről nem kapott támogatást a roma képzőművészet Magyarországon. Megtiltani ugyan nem merték a kiállítás szervezését – a politika lázadó fenegyerekének tartott Vitányi Iván vezetése alatt a Ma-

gyar Művelődési Intézet az ellenzék mentsvárának számított – de sem vásárlással, sem megrendeléssel, sem hazai és külföldi kiállítások szervezésével nem támogatták az alkotókat. A tucatszámú kiállító közül mindössze egyetlen egynek, a több kötetet is illusztráló Orsós Teréznek sikerült csupán Képzőművészeti Alap tagságot kapnia. Kiállításai és eladásai sikere mögött valóságos piaci kereslet és érdeklődés fedezhető fel, s ez így maradt a legutóbbi időkig.

Képzőművészeink számára a közgyűjteményekben való esetleges fennmaradást csupán néhány intézmény és akció biztosította.

Amikor tíz év múlva, a rendszerváltás évében a Néprajzi Múzeum biztosított helyszínt a II. országos kiállításához, remélhettük, hogy végre rendszerváltó dolgok történnek a romák elfogadásában is. Tegyük hozzá, 1989 eufórikus hangulatú, rendszerváltó tavaszán ez szimbolikus gesztus volt. Mintha a Néprajzi Múzeum maga is kvázi politikai szerepet vállalt volna a romákról való gondolkodás megváltoztatni akarásában.

Esély volt a szolidaritás megteremtésére, hittünk a cigánység felemelkedésében – kultúrájának közkinccsé válásában. Kezdeményeztük Cigány Múzeum létrehozását, ahol történelmi, néprajzi, képzőművészeti kiállítások és oktatói- közművelődési munka segítségével alkalmunk lehetett volna a közgondolkodást alakítani, a társadalmi diskurzus részévé tenni az együtt töltött évszázadokat.

Cigány Múzeum azóta sincs Magyarországon.

1995-ben a szabadon választott magyar Parlament (az akkorra már⁴) egyetlen roma képviselője, Hága Antónia kezdeményezésére, nagyszabású rendezvénysorozatra került sor „Rom Som – Cigány vagyok” címmel, amelynek nemzetközi képzőművészeti kiállítás is része volt. A nemzetközi mezőnyt azonban alig néhányan képviselték (a szervezők később találták meg a logisztikában is járatos megfelelő szervezőt). A magyar roma kiállítók mellett azonban tízezrek ismerkedhettek meg Sandra Jayat, Karl Stojka és Ruda Dzurko képeivel, köszönhetően a kiállításnak

⁴1990–1994 között ugyan a Szabad Demokraták soraiban láthattuk Horváth Aladárt is, valamint a MSZP soraiban Péli Tamást, 1994-ben azonban Péli elhalálozott, H.A. pedig kikerült a SZDSZ-ből.

helyet biztosító Néprajzi Múzeum frekventált helyszínének és jó hírnevének.

A 2000-ben, újra a Pataky Galériában (az első kiállítás helyszínén) a Magyar Művelődési Intézet által megrendezett Roma Képzőművészek III. Országos kiállítása a folyamatosságot és a visszarendeződést egyszerre jelentette. A kultúraszervező roma értelmiség felelőségének és összefogásának köszönhető, hogy sok külső forrást megmozgatva újabb bemutatkozási lehetőséget biztosítottak a folyamatosság jegyében a képzőművészeknek. Ugyanakkor a visszarendeződést nem csupán a kiállítás azonos helyszíne, de a kívánatos intézmények megszületésének kiáltó hiánya is jelentette. Akkor is így van ez, ha a Roma Parlament épületének szűk kiállítótere állandó kiállítási helyszínt biztosít a roma képzőművészeknek, s köszönhetően az új kultúra-menedzselő nemzedéknek rangos külföldi kiállításokra is sor kerül néha. A „targeting”-en túl ugyanis legfőbb vágyunk a „mainstreaming”, a bekapcsolódás a kulturális közélet lüktető vérkeringésébe.

Intézményi háttér

Ahogy arról már fentebb is írtam – a tiltott kategóriából, ha nem is a támogatottba, de legalább az eltúrtba szerettük volna transzponálni az úgynevezett „cigánykérdést”. Ehhez szinte az egyetlen intézményi háttérrel a Népművelési Intézet – ma Magyar Művelődési Intézet – biztosította.

Elsődleges eszközünk a szakmai megközelítés volt. Képzőművészetről lévén szó az esztétikát és elemzéseket hívtuk segítségül, bizton számítva alkotóművészek és zsűrizésben járatos lektorok segítségére. A mainstream felé nyitásban – mint ez azóta is számtalanszor bebizonyosodott – a lehető legjobb irányba vettük utunkat.

Az Intézet pedig megnyugvással könyvelhette el, hogy igazán értékmentő, értékfeltáró munkásságot tudhat magáénak. Ráadásul egy eleddig ismeretlen területre irányítva a figyelmet. A szűkös anyagiak ugyan nem tették lehetővé, hogy rögtön az első kiállítás után vásárlásba kezdjen a Népművelési Intézet, mintegy megalapozva az olyannyira vágyott „Cigány Múzeum” gyűjteményének kialakítását, de rajtunk nem lehetett csupán anyagiak miatt kifogni...

Az Intézet megszokott munkásságához alkalmazkodva alkotótáborokat szerveztünk, amelyeknek résztvevői egy-egy kép, vagy szobor felajánlásával járultak hozzá a saját gyűjtemény kialakításához. A Néprajzi Múzeumban megrendezett második kiállítás a rendszerváltás évében – és tegyük hozzá a lassan kialakuló mecénási, szponzori felajánlások, támogatások révén – nem kis részben Soros György alapítványának köszönhetően – már nem csak a két nyelven megjelenő katalógus megjelentetését, de a legfontosabb képek, szobrok – ugyan nyomott áron történő – megvásárlását is lehetővé tették. Ezzel elkezdődött a Cigány Múzeum törzsanyagának megalapozása.

Sőt! A rendszerváltás utáni első független kormányának éppen Intézetünkől kikerülő egyik főosztályvezetője felhasználva személyes ismereteit és elkötelezettségét hozzákezdett a Cigány Múzeum intézményi feltételeinek kimunkálásához. Kovács Sándor roma értelmiségiekből és szakemberekből grémiumot toborzott, amely hosszú hónapokig tervezte a múzeum funkcióit, méretét, költségvetését.

Dilinkó Gábor: Hóviharban

Mi több, a megfelelő épületet is megtaláltuk a volt „szovjet kultúra” házában. Javaslatunkat melegen támogatta a parlament kisebbségi bizottsága is, de a Kormány jobbnak vélte a kiszemelt épületet második szék-házként a „Magyarok Világszövetsége” birtokába adni.

Az Intézet munkatársai persze tovább folytatták-folytatják a gyűjtőmunkát, különböző pályázati forrásokból, a szerzők adományából, alkotótáborok résztvevőinek felajánlásából Kerékgyártó István és Bódi Zsuzsanna kollégák nélkülem is folytatták a gyűjtemény gyarapítását, gondozását – nagy elkötelezettséggel és kitartással. Jómagam időközben a közszolgálati televízió munkatársaként az ország nyilvánossága előtt kísérleteztem az egyes alkotók népszerűsítésével, és a Múzeum-alapítás gondolatának ébrentartásával. Kevés sikerrel. Alkotóink közül ugyan néhányan nagy elismerésre és közmegebecsülésre tettek szert, a múzeum-alapítás azonban továbbra sem szerepel – elérhető időbeli célként – a különböző kormányok terveiben.

A Magyar Művelődési Intézet időközben elévülhetetlen érdemeket szerzett a roma képzőművészek itthoni és nemzetközi elismertetésében. Része volt 1984-ben a Strasbourgban, a Városházán megrendezett Bada Márta – Péli Tamás kiállítás megszervezésében, hozzájárult a legerőteljesebb magyar reprezentációhoz az 1985-ben a Conciergerie-beli első világkiállításon, Balázs János, Bari Károly, Pongor Beri Károly, Bada Márta és Péli Tamás alkotásainak eljuttatásával. Megrendezte a második és harmadik kiállítást is Budapesten, nem beszélve arról a tényről, hogy Pozsony, Krakkó, Bécs, Párizs, London és Stockholm nézőinek is elvitte a roma képzőművészet Magyarországon nevelkedett romlatlan virágait.

Helyt adott az elsők között megalakuló független roma kulturális szerveződésnek, az Amalipe Hagyományörző Cigány Kulturális Egyesületnek és a Romédia Alapítványnak, mint ahogy máig gondozza a roma folklórmozgalmat és együttes mozgalmat.

2006 áprilisában a nemzetközi roma nap alkalmából a kultuszminiszter jelképesen átadta a Kortárs Roma Galériának szánt, felújításra szoruló 180 négyzetméteres helyiséget. a Tüköry utcában. (Milyen nagyon sajnálatos, hogy az V. kerületi önkormányzat új vezetése és testülete mégsem hajlandó rendelkezésre bocsátani a helyiséget! Úgy látszik a mi érdekeink mindig utolsók a sorban.) S persze továbbra is várat magára egy klasszikus múzeumként funkcionáló intézmény, amely lehetne a roma kultúrakutatás fellelője is.

Az identitás tartalma

Teljesen nyilvánvaló, hogy a nacionalizmus vádját hangoztatók a kultúrában is megnyilvánuló elnyomás tényét próbálják tagadni. Az alapkérdés egyrészt ugyanis az, mennyire van alkalma a cigányoknak alakítani a róluk kialakított képet, másrészt az, hogy a roma identitás milyen tartalmakkal telítődik.

Mennyire pontosan tükrözi az elnyomás tényét, hogy művészeink majdnem mindegyike az iskolán kívüli önképzés révén jutott csak el a képzőművészetig, s ugyanakkor az általuk létrehozott értékek még mindig nincsenek közintézményekben, múzeumokban jelen.⁵

De a megyei múzeumok, a helyi gyűjtemények, a kortárs művészeteket felvonultató intézmények fókuszába nem fér bele a roma képzőművészet, mint ahogyan a mesterek-mesterségek között is elfeledkeznek rólunk, és a néprajzi gyűjtemények állandó kiállításairól is gyakran hiányzik a romák jelenlétét, országépítését tükröző anyagok sora.

A jelenben csupán szociális problémaként létezőnk, gondot és terhet jelentve az országnak, a múltból pedig egyszerűen kitöröltek bennünket. Szimbolikusan ezzel persze a jövőnk is elvették, és ez maga az elnyomás.

Kosztics László – Pharrajimos

⁵Csupán Balázs János néhány alkotása és Szentandrassy István 2006-ban – a kultuszminiszter által adományozottan – jutott el a Nemzeti Galériába. Naiv művészeink, Horváth Vince, Orsós Teréz, Oláh Mara – Bánszky Pál művészettörténész és Moldován Domokos filmes jóvoltából – a kecskeméti Naiv Művészek Múzeumának alkotásai között is megtalálhatók. Az egykori Luzsoki Tájház cigány gyűjteménye a pécsi Rác Aladár Közösségi Ház bemutatótermében tekinthető meg.

Az erőszakos asszimiláció nyomásának kitéve az öngyűlölet és a menekülés természetesen megszülető reflexió. De bármennyire is nagy az igyekezet a cigány származástól való megszabadulásra, ha nincsen befogadó többségi akarat, nyitottság, a törekvések zátonyra futnak. A kirekesztettség és elnyomottság tudata pedig könnyen szül dühöt, lázadást.

A hetvenes évek elején jelentkező roma értelmiség ezzel a hiábavaló törekvéssel szemben követelte a választás szabadságát. Olyan toleráns társadalom megteremtését, amelyben minden egyén szabad akaratából döntheti el, identitásai közül melyik a számára fontosabb (a cigányok esetében mindig többes identitásról beszélünk, amelyek szerencsés esetben nem szembeállíthatóak egymással), hogy asszimilálódni, jeltelenül feloldódni, vagy emancipálódni akar, cigány identitásának büszke vállalásával és életmódbeli felzárkózással. A szabad választáshoz-vállaláshoz azonban a feltételek megteremtése állami és politikai akaraton múlik. Roma intézmények és oktatási reform kellenek hozzá. A cigányokról való gondolkodás alapvető megváltoztatása, hogy a roma-cigány kifejezés ne jelentsen mást, mint ha bármely más népről, kisebbségről szólnánk.

Kétségtelenül szükség van a romák önmagukról kialakított képének formálására is, identitástervezésre. Ennek az új identitásnak nem lehet része, hogy a gádzsók-nem romák ellenségeink, hogy hiába minden igyekezet csak a megvetés és kirekesztés lehet részünk.

Ezzel szemben tudatosítani kell, hogy nem vagyunk a vesztesek népe, hogy népünk túlélését a modern szakmai tudás és a piac igényeire való gyors reagálás biztosította mindig. S ha régen ez a modern tudás apáról fiúra szállt is, a jelenben ezt csak az iskolarendszerben, a Gutenberg galaxis és a számítógépek világának meghódításával lehet megszerezni. Hogy a régi roma hagyományok közül sok van, amelyet nem csak megtartanunk, de a külvilágnak is megtanítanunk kell. Ezek sorában a békeszeretet és a béketeremtés képessége, a sok nyelv tudása és a jó emberismeret, a kereskedői érzék éppúgy helyet kell kapjon, mint a szolidaritás hagyománya, az elesettek és öregek iránti tisztelet és segítőkészség.

Amikor a romák által létrehozott képzőművészet felsorakoztatásával a magas kultúra területére próbáltunk meg betörni – a rácsodálkozás és kíváncsiság felkeltése volt eszközünk arra, hogy hasonlóságunkra és értékeinkre hívjuk fel a figyelmet.

Ideje, hogy észrevétecssünk!

NAGY GELLÉRT ANDRÁS

Kisebbségek Napja 2006

Nemzetiségi Gála

Gyönyörű forgatag! Színes, egymástól nagyon különböző ruhák, egzotikus hangszerek, bábeli, nyelvi sokszínűség, finom ízek, illatok. Készülődés, kacagás, örömteli találkozások.

A Magyar Művelődési Intézetet karácsony küszöbén ez a csodálatos, mindenkit magával ragadó hangulat jellemezte.

December 18. a Kisebbségek Napja.

Ez a nap a rendszerváltás gyermeke: 1995 óta ÜNNEP. Igen ünnep: csupa nagybetűvel. A többségi magyar társadalom tisztelgése a kisebbségben élők teljesítménye előtt.

És mi volt azelőtt?

Messzire szaladnak a gondolataim, szétfeszítik e kis írás kereteit. És én ma nem is szeretnék ünneprontó lenni!

Az anyanyelv, a kultúránk, az identitásunk legbensőbb lényegünkhöz tartozik. Hogyan lehetséges, hogy a szüleinknek, nagyszüleinknek tulajdonképpen nem is volt szabad a saját nyelvükön szólni, a saját nyelvükön tanulni, énekelni, imádkozni: élni / halni?

Hogyan lehetett ilyen körülmények között boldogulni?

S hogyan lehet ma?

Az európai demokratizálódási folyamatok milyen változásokat hoztak a kisebbségi létben élőknek?

Ami fontos, az az, hogy a rendszerváltoztatás hazánkban a nemzeti és etnikai kisebbségek életében is alapvető változásokat hozott.

Az Alkotmány módosítása a nemzetiségeket és az etnikai kisebbséget 1989 késő ősze óta államalkotó tényezőként, s ezzel együtt egyenrangú állampolgárként ismeri el.

Fokozatosan kialakult a kisebbségvédelmi rendszer, klubok, körök, intézmények jöhettek létre, kialakult egy pozitív diszkrimináción alapuló támogatási rendszer. Ma már törvény rögzíti nálunk a kisebbségek jogait.

Ez így leírva nagyon egyszerűen hangzik, pedig az út – tudom ezt a saját családom sorsából is – gyötrelmes volt. És nekünk, fiataloknak alig – alig érthető.

Ami könnyen felfogható, az az öröm. A saját kultúra felmutatásának öröme, a szomszédok, a távoli vidékekről érkezők és itt hazát találók megismerésének öröme, az elfogadás, a befogadás öröme, az a mámorító érzés, hogy mi itt együtt alkotunk egy hazát, és ebben a tenyérnyi országban, amely a szülőföldünk, s tulajdonképpen – így együtt – milyen gazdagok is vagyunk!

A Költő szavával mondhatnánk, hogy „román, tatár, tót kavarog e szívben”.

A műsorfüzet tanúsága (és a szívünkbe égett élmények) szerint immár másodszor nyílt mód arra, hogy a tizenhárom kisebbségi népcsoport legjobbjai mutatkozzanak be az Intézet színpadán.

A bolgárokat tavaly a „Jantra”, idén a „Martenica” Néptáncegyüttes képviselte.

A görögök az elmúlt évben énekekben, táncban, az idén a „Zeys” Együttessel zenében hozták el Zorba földjének varázslatos dallamait.

Még fülünkben a „Söndörgő” és a „Vujicsics” együttesek balkáni zenéje, s most a „Tabán” szerb néptáncsoport ejtett ámulatba bennünket.

Tavaly Kétegyháza, idén Méhkerék! Aki picit is figyel a hazai tánchagyományokra, az tudja, hogy mindkét település a magyarországi román népművészet fellelvárára.

Ezek mind a Balkán világát idézik. Menyi erő, szín, virtuóz ragyogás: és mind mégis a miénk!

Tavaly abban gyönyörködhattünk, ahogy a gradistyei horvátok a hagyományos lakodalmi szokásokat színpadra idézik, most Kricskovics Antal koreográfus a „Fáklya” Együttessel legmélyebb érzelmeinket, a Karácsony lényegét mutatta be egészen egyedülálló, s méltán elismert színvonalon.

Látható az eddigi felsorolásokból is: a Magyar Művelődési Intézet rendezvénye igaz értelemben gála, a legkiválóbbak seregszemléje.

És a bizánci színeket még nem is említettük: Hányan ismerik Magyarországon a „Voszkeberán” örmény kórust? Hányan hallották már a „Szent Efrém” bizánci dallamokat megszólaltató ruszin férfikart? És a „Veszélka” ukrán táncegyüttest? Vagy a bátonyterenyei Ljahovics Anna ukrán népdalénekest? Talán nem is vagyunk tudatában annak, hogy milyen gazdagok is vagyunk!

Úgy szoktuk mondani, hogy „a hazánkban élő kisebbségek”. De amikor színházba megyünk, gondolunk-e arra, hogy Csiky Gergely egy hazánkban élő örmény volt? (Flórián Antal előadásában az egyperceseket jó volna még hallani.) Gondolnak-e arra, hogy Erkel Ferenc német származású volt? A csolnoki és a solymári fúvószenekarok a Duna-mente zenei világát hozták a műsorba, a magyar és a német nép közössé vált zenei hagyományával bővölt el bennünket. A „Polonéz” lengyel táncegyüttes eleganciája is a miénk és erről a kettős gyökérről, a kettős identitásról, a szülőföld és a kibocsátó anyaföldről való egyidejű ragaszkodásról szövegeiben a színpadon – két nyelven – a lengyel kisebbséghez tartozó Szutarszki Konrád is.

Két nyelven mondott cigány népmesét tavaly Daróczi Ági, és ugyanígy két kultúra gyökereiből táplálkozva olyan fergeteges sodrású muzsikával lepte meg a nézőket a „Romano Drom”, hogy meg kellett kapaszkodnunk székünkben.

Két kultúra, két identitás, kettős gazdagság, mozdulatok és dallamok hasonlatossága. Ezt láttuk-hallottuk a „Tücsök” szlovák népzenei együttestől, ebben gyönyörködhettünk a tardosi fiatalok táncát látva.

Amikor az elmúlt év ünnepén a felsőszölnöki „Pável Ágoston” Vegyeskart és most az apátistvánfalvi szlovén énekkart hallgattuk, bizonyára sokaknak feltűnt, hogy a magyarországi szlovének népdalkincse mennyire gazdag. Hangzásában mily különös: igazi felfedezendő kincs mindazoknak, akik kultúrák egymásra hatását, egymásba olvadását megismerni kívánják.

Talán nem tévedek, ha úgy gondolom, hogy a Magyar Művelődési Intézet a Kisebbségek Napjához kötődő Nemzetiségi Gálával a magyarországi nemzetiségek igen magas színvonalú és reprezentatív bemutatkozási lehetőségét teremtette meg. Ez idő tájt az országban ez az egyetlen, ilyen jellegű nagyszabású vállalkozás.

Méltó Szent István nemzetről való gondolkodásához, illő egy sokszínű és kulturális gazdagságát becsülni tudó nemzethez. Mindnyájunk számára jó kapaszkodó lehet ahhoz, hogy természetes módon legyünk képesek toleránsan gondolkodni, sorsközösséget vállalva élni.

A nemes esemény támogatói: a Nemzeti Kulturális Alapprogram, a Nemzetiségi és Etnikai Kisebbségi Hivatal és a Magyarországi Nemzeti és Etnikai Kisebbségekért Közalapítvány .

A Nemzetiségi Gála Fővédnökségét dr. Szili Katalin, a Magyar Országgyűlés elnöke vállalta.

Jelenlétével, köszöntő szavaival megtisztelte a rendezvényt, s a Nemzetiségi Gála jelentőségét még hangsúlyosabbá tette.

A Magyar Művelődési Intézetben szép hagyomány teremtődött, jó volna megtartani!

*2006-ban a színpadok állók részesültek
a PRO CULTURA MINORITATUM HUNGARIAE díjban
Fotó: Hajdú Gabriella*

HAJDÚ GABRIELLA

„Nemzetiségeink képekben”

Fotókiállítás a Magyar Művelődési Intézetben

Magyarország sokszínű és gazdag kultúrájának szerves részét képezi mindaz a kulturális örökség, amelyet a tizenhárom, száz évnél régebben hazánkban honos nemzeti kisebbség a közös hazában létrehozott és őriz. Ennek a gondolatnak a szellemében a Magyar Művelődési Intézet fontos feladatának érzi, hogy elősegítse a magyar mellett a hazai a nemzetiségi kultúra tárgyi és szellemi értékeinek dokumentálását, megőrzését és minél szélesebb körben való megismertetését. Ezzel a céllal hirdette meg az Intézet nemzetiségi fotópályázatát, melynek ez évi kiemelt témája „nemzetiségeink múltja és jelene az épített kultúrában”.

A Nemzetiségi Fotókiállítás megnyitóján

Nemzetiségeink képekben c. fotóalbum lapozgatása közben

A pályázatra beérkezett 49 szerző 503 alkotása közül választotta ki a nemzetiségi szakértőkkel együttműködő szakmai zsűri azt a 159 képet, amely a „Nemzetiségeink képekben” című fotókiállításon és az azonos címen megjelent albumban az egyes kisebbségek kultúráját reprezentálja.

A fotókat végignézve szembeötlő az alkotók témaválasztásának széles spektruma. Útszéli kereszttek, kápolnák és pincesorok mellett láthatjuk a busók menetét, a hagyományos ételkészítés pillanatait, nemzetiségi eseményeket megörökítő képeket. A százéves kereszttek mohával borított mozdulatlansága és a gyermekek lépéseiben mindig újjászülető tánc forrataga más-más aspektusát ragadják meg ugyanannak a kultúrának, amely bűvópataként hol itt, hol ott bukkan felszínre. Minden cseppje kincs, minden cseppje a kultúra tenger gazdagságát őrzi.

Ebből láthattak ízelítőt a Magyar Művelődési Intézet kisebbségek napi rendezvényének vendégei. Idén először a Nemzetiségi Gála mellett a hazánkban élő tizenhárom kisebbség kultúráját bemutató fotókiállítással is gazdagodott az ünnepi program.

A kiállítás főszervezője, Győri Lajos, a Magyar Fotóművészeti Alkotócsoporthoz Országos Szövetségének elnöke köszöntötte a szép számmal jelen lévő érdeklődőket, majd Paulik Antal, a Nemzeti és Etnikai Kisebbségi Hivatal megbízott elnöke nyitotta meg a kiállítást. Beszédében ki-

emelte a fotók következő generációk számára képviselt értékét, és hangsúlyozta a tárgyi és épített kultúra vizuális dokumentációjának fontosságát. A kollektív díjat nyert tizenöt alkotónak Borbáth Erika főigazgató asszony adta át a Művelődési Intézet oklevelét, valamint az Oktatási és Kulturális Minisztérium különdíját.

A kiállítás a szervezők szándéka szerint a jövő év folyamán vándorkiállítás formájában több helyszínen is látható lesz. Remélhetőleg sikerül hagyományt teremteni, és a következő évben is lesz lehetőség a kiállítás megrendezésére, még több nemzetiségi és magyar alkotó részvételével.

VARGA TAMÁS

Együtt Európában

2006 nyarán nagy lépést tettünk a nemzetközi (szlovén, román, cseh, szlovák és horvát) partnereinkkel való együttműködésben: lebonyolítottuk első igazi projektünket, az „Együtt Európában” nemzetközi amatőr-művészeti találkozót. Bár az eseményt igen alacsony költségvetéssel kellett megszerveznünk (egyetlen szponzorunk a Visegrádi Alap volt, akiknek ezúton is köszönetet mondunk), a 6 ország több mint 200 amatőr művészt felvonultató, és mintegy 4000 fős nézősereget vonzó rendezvény bebizonyította, hogy egymás kultúrájának *megértése*, sőt *élvezete* valóban lehetséges a mai Európában.

*A szlovén Grewtown Pleh Band és közönsége árnyékban Taliándörögdön
Fotó: Varga Tamás*

Előzmények

Az elmúlt években a Magyar Művelődési Intézet szoros kapcsolatot épített ki a visegrádi országok és szomszédaik hasonló országos közművelődési intézményeivel. 2004 októberében az érintett szervezetek nyilatkozatot írtak alá Balatonalmádiban, amelyben vállalták a különböző területeken folytatott együttműködést és közös projektek indítását. Az ezt követő kölcsönös megbeszélések eredményeként a szervezetek egy nemzetközi amatőr összművészeti fesztivál megszervezése mellett döntöttek, amelyet rotációs alapon évente rendeznek meg a résztvevő országok. Minthogy Közép-Kelet-Európában nem létezik ennyire átfogó amatőr-művészeti esemény, úgy gondoltuk, hogy a fesztivál meghatározó eszközzé válhat az amatőr művészeti élet régióbeli felvirágoztatásában.

A projektben résztvevő szervezetek alapvető fontosságú szerepet töltenek be saját országuk amatőr művészeti szektorában, és jól ismernek minden fontosabb, az országukban történő amatőr művészeti eseményt és ott alkotó amatőr művészt. Ily módon jól megalapozott döntés volt, amikor az érintett felek elhatározták, hogy a lehető legtöbb művészeti ágat szerepeltetik a projektben, felelősséget, sőt garanciát vállalva a minőségi előadók, művészeti csoportok kiválasztásáért, delegálásáért. A partnerek így a következő művészeti ágakban járultak hozzá a fesztivál megszervezéséhez: zene, tánc, képzőművészet, színház, fotó és film.

Az „Együtt Európában” nemzetközi amatőr-művészeti találkozóra delegációt szervező partnerintézményeink a következők voltak:

A Hagyományos Kultúra Megőrzésének és Népszerűsítésének Országos
Központja, Románia
Horvát Kulturális Szabor, Horvátország
Kulturális Tevékenységekért Közalapítvány, Szlovénia
Nemzeti Kulturális Központ, Szlovákia
Országos Kulturális Információs és Konzultációs Központ, Csehország
Rézfúvósok Egyesülete, Szlovákia.

*A román delegáció Taliándörögdön
Fotó: Varga Tamás*

Az esemény

A fesztivál 2006. július 28–30. között került megrendezésre Balatonalmádiban. A helyválasztással megfelelő közönséget tudtunk biztosítani a rendezvényhez, hiszen az évnek ebben az időszakában a környéken sok a turista, a nyaraló, akik általában szívesen vesznek részt ilyen típusú kulturális rendezvényeken. A találkozóra, a következő együtteseket delegálták a partnerek:

Csehország

Na tenkém ledě (A Vékony jégen) – táncszínház

De Facto Mimo – pantomim együttes

Syrinx – fuvolaegyüttes

Milan Sedláček – fotóművész

Miroslav Tuščák – filmes és videós

Horvátország

„Jump” Táncstúdió

„Karlovcánke” Énekegyüttes

Románia

Nyisztoranka Együttes

Doru pasztorka Táncsoport

Carmen és Radu Sardaescu

Kiállítás román naív festők műveiből

Szlovákia

Vistučanka Rézfúvós Együttes

Szlovénia

„Greentown Pleh Band – rézfúvós együttes

Magyarország

Balatonalmádi Város Vegyeskara

Vörösberényi Népdalkör

„Ringató Balaton” Néptáncsoport – Balatonalmádi

Orlando Énekegyüttes – Veszprém

Veszprém Táncegyüttes

„Flare Beas” roma népzenei együttes – Devecser

A fesztivál három helyszínen került megrendezésre:

A vörösberényi Magtárban, illetve a közeli általános iskolában tartottak amolyan „főpróbát” a már megérkezett külföldi delegációk fellépői. A nagy meleg ellenére a próba minden szempontból professzionális módon zajlott le, és messze túlmutatott a próba jellegén.

A Művészetek Völgyében a taliandörögdi Lótér Színpadán, illetve a templomkertben léptek fel az „Együtt Európában” találkozóra érkezett amatőr művészek. A Völgy egyedülálló hangulata, a művészetek önfeledt tobzódása, a hatalmas sürgés-forgás láthatóan nagy hatással volt külföldről érkezett vendégeinkre, másfelől viszont ők is újabb színfolttal gazdagították az eseménysorozatot. A taliándörögdi kiruccanás tehát mindkét szempontból sikeres volt.

*De Facto Mimo cseh pantomimegyüttes
Fotó: Varga Tamás*

*A szlovák Vistučanka Rézfúvós Együttes
Fotó: Varga Tamás*

Harmadik helyszínünk a balatonalmádi Városháza téren felállított szabadtéri színpad volt: itt került megrendezésre az eseménysorozat fő attrakciója, az Gálaest. A vendéglátó város részéről Pandur Ferenc polgármester köszöntötte a nemzetközi találkozó résztvevőit és a teret megtöltő több ezer fős közönséget. Borbáth Erika, a Magyar Művelődési Intézet főigazgatója a nemzetközi együttműködés és a közös kulturális tevékenységek fontosságát hangsúlyozta, kiemelve a Visegrádi Alap támogató szerepét az „Együtt Európában” rendezvény megvalósításában. A gálaestről elmondhatjuk, hogy itt valóban minden együtt volt: kiváló amatőr együttesek, professzionális hang- és fénytechnika, hatalmas közönség, és végül de nem utolsósorban: jó hangulat. Sőt, az égiek is kegyesnek mutatkoztak (csak az utolsó fellépők kaptak az égi áldásból), a siker tehát garantált volt.

A fenti három helyszínen lezajlott színpadi produkciók mellett a fotó- és képzőművészeti kiállítást, valamint filmbemutatót szerveztünk a Pannónia Kulturális Központban. A kiállításon cseh, román, szlovák és magyar fotósok, képzőművészek munkái szerepeltek, valamint cseh, román és magyar amatőr filmesek mutatkoztak be. A kiállítást Kuti Csaba, Veszprém Megye Közgyűlésének elnöke nyitotta meg.

Konklúziók

Minthogy Közép-Kelet Európában nem létezik ilyen átfogó esemény, a fesztivál alapvető eszközzé válhat az amatőr művészeti élet régióbeli felvirágoztatásában. Lehetőséget ad a résztvevőknek arra, hogy egymás kultúráját megismerjék, nagyközönség előtt játszhassanak, kapcsolatokat építsenek, együttműködések kezdemenyézzenek, illetve bővítsenek ki, valamint arra, hogy a különböző művészeti szintek kreatív módokon befolyásolják egymást. Lehetőséget biztosít továbbá a résztvevő szervezeteknek arra, hogy egy konkrét projekten dolgozzanak együtt, amely minden bizonnyal elmélyíti együttműködésüket, valamint további együttműködések és projekteket eredményez. Hogy ez mennyire így van, arra jó példa egy aktuális hír: a hét végén (2006. november 3–5-én) Bécsben Európai Projektszemlét szervez a Művelődési Központok Euró-

pai Hálózata (ENCC), ahol sok más jelentős európai projekt mellett bemutatásra kerül az „Együtt Európában” találkozó és az arról készített dvd-film is, ami kiváló lehetőség lesz a projekt eredményeinek terjesztésére és új partnerek bevonására a további munkához. A projekt tehát még egyáltalán nem ért véget: folytatása garantáltan következik!

*A horvát Karlovčanke énekegyüttes
Fotó: Varga Tamás*

KISTÉRSÉGEK, RÉGIÓK

TISZA GABRIELLA

A Regionális KÖZKINCS Bizottságok megalakításának és működésének tapasztalatai

A Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma (NKÖM) 2004-ben kidolgozta a „Közkincs-programot”.

A „Közkincs – program” célja az átfogó kulturális vidékfejlesztés, a térségek gazdasági, szellemi potenciáljának növelése, az esélykülönbségek csökkentése a települések népesség-megtartó képességének erősítése érdekében, az egyes térségi szintek (települések, kistérségek, megyék, régiók) kulturális fejlesztési elgondolásainak megsokszorozása és megvalósítási programjainak elősegítése.

A Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma új típusú, intenzívebb és hatékonyabb kapcsolatrendszer kialakítani a regionális átfogó fejlesztési elképzelések és a kulturális fejlesztések között. A rendszer működtetésének célja, az egyes térségi szintek (települések, kistérségek, megyék és régiók) gazdasági és közkulturális fejlesztéseinek átlátható és ellenőrizhető formában történő összehangolása. A napi teendők szintjén így megteremthető az önkormányzati kulturális igazgatás, a kölcsönös felelősségen alapuló összefogás és együttműködés a közkultúra intézményei (múzeumok, muzeális jellegű intézmények, nyilvános könyvtárak, levéltárak, közművelődési intézmények és színterek), a művelődő közösségek civil szándékai és a kulturális szolgáltatások igénylői között.

A Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma el kívánta érni, hogy minden térségi szint rendelkezzen olyan közkulturális fejlesztési stratégiával, amely illeszkedik a térség egyéb fejlesztési elképzeléseihez, a nagyobb térségi szintek stratégiáihoz, illetve az Országos Fejlesztéspolitikai Konceptió céljaihoz, valamint a Nemzeti Fejlesztési Tervhez. Ezáltal a térségek kulturális szempontból is felkészülnek az *Európai Unió támogatásának fogadására*, és így növekszik a hazai abszorpciók képesség.

Az egyes térségi szintek átfogó fejlődéséhez szükséges, hogy:

- a kulturális fejlesztésekkel *csökkentsük a területi egyenlőtlenségeket*, ösztönözzük a hátrányos helyzetű települések, térségek, kisebbségek kulturális összefogásait, öntevékeny társulásait, önszorgató kulturális jellegű aktivitásait,
- *a kulturális fejlesztések kerüljenek be* a kistérségi és regionális területfejlesztési tervekbe,
- a térségi szereplők törekedjenek a szakmai és ágazatközi együttműködésre, *a térség erőforrásainak bevonására a közkultúra infrastruktúrájának fejlesztése érdekében*,
- *erősödjék a helyi értelmiség kulturális arculatformáló felelőssége, szerepe*, hagyományörző, közösség- és műveltségformáló hatása.

A Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma terveinek megvalósítását csak a regionális fejlesztési tanácsokkal létesített partneri viszony segítségével látta végrehajthatónak, ezért szükséges volt a Közkincs Kulturális Szakmai Bizottságok régiókban való megalakítása. Ezen bizottságok a Regionális Fejlesztési Tanácsok szakbizottságaiként járulnak hozzá a térség gazdasági, szellemi erőforrásainak összefogásához, fejlesztéséhez a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériumának ágazati, területi prioritásainak érvényesítésével.

Tagjait a régióban működő közművelődési, könyvtári, múzeumi jellegű intézmények, egyházi, civil szervezetek, kulturális vállalkozások meghatározó jelentőségű személyiségeiből a kulturális miniszter kéri fel és nevezi ki az RFT véleményének megismerését követően.

A Minisztérium javaslata szerint a Közkincs Kulturális Szakmai Bizottság állandó tagja a Regionális Fejlesztési Tanács kijelölt képviselője. A Közkincs Kulturális Szakmai Bizottság saját tagjaiból választ elnököt, akit a Regionális Fejlesztési Tanács állandó meghívottként felkér az üléseken való részvételre, így az elnök képes lesz a két szervezet optimális együttműködésének biztosítására.

1. A megalakulás

- Elősegítette, hogy a KÖZKINCS Programot, az Országos Területfejlesztési Tanács (OTT) 2005. április 12-ei ülésén megtárgyalta.
- Ajánlást tett a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma a Bizottság szakmai összetételére.
- Ösztönözte a 2005. október 25-ei Bozóki András (az NKÖM minisztere) és Kolber István (a regionális fejlesztésért és felzárkóztatásért felelős tárca nélküli miniszter) együttműködési megállapodása.
- Az ország 6 régiójában 2005-ben, a hetedikben 2006 szeptemberében alakult meg a KÖZKINCS Bizottság.

2. A KÖZKINCS Bizottság szerepe

- Intézményi keretet biztosít a régióban tevékenykedő szakemberek aktivizálásának a közkultúra terén.
- Az EU területfejlesztési intézményrendszeréhez igazítva alakítja a kulturális szféra képviselőit.
- Kapcsolódik az Európai Unió tervezési folyamatokhoz, mint a Nemzeti Fejlesztési Terv II. (NFT II.) és a Nemzeti Vidékfejlesztési Terv II. (NVT II.)
- Elősegíti a decentralizációt, a szubszidiaritást, projektszemléletű gondolkodást a régióban.

3. A KÖZKINCS Bizottság munkája

- A KÖZKINCS pályázatok 2005-ös, illetve 2006-os kiírására beérkezett pályázatok véleményezése, rangsorolása, szavazati joggal való részvétel a „nagykuratóriumban”, az országos rangsor kialakításában.
- Ezen pályázatoknál a miniszteri döntések időpontjai:
 - 2005. szeptember 15.
 - 2006. április 21.
- A Regionális Idegenforgalmi Bizottság (RIB), esetenként a Regionális Fejlesztési Tanács (RFT) felkérésére a kultúrát érintő decentralizált pályázatok véleményezése.
- Az NFT II. és a Regionális Operatív Program (ROP) tervezésében való aktív részvétel.

4. A Közkincs Bizottságok összetétele

- A létszám: általában 9–11 fő, közkulturális szakemberek.
- A Kulturális Koordinációs Iroda vezetője szavazati jogú tag, esetenként – nevesítve vagy anélkül – a titkári teendőket is ellátja.
- Az Oktatási és Kulturális Minisztérium (OKM, korábban NKÖM) 1 fő képviselője esetenként szavazati jogú tag (minisztériumi megállapodás alapján).

5. A Közkincs Bizottságok működése

- Az RFT határozattal hozza létre.
- Az elnököt a Bizottság tagjai választották maguk közül, egyes esetekben az RFT ajánlásával.
Az elnök:
 - meghívottként részt vesz a Tanács munkájában
 - szavazati joggal rendelkezik a Tanácsban
 - esetenként kerül meghívásra, témától függően.
- A Bizottság más szakértőket is meghívhat üléseire.
- Költségvetéssel nem rendelkezik, munkájának és működésének költségeit a tagok, illetve szervezeteik viselik.

Az 1 éves működési tapasztalatok alapján javaslataink:

- a Területfejlesztési törvény módosításánál nevesíteni kell a KÖZKINCS Bizottságot,
- az együttműködési megállapodások megújításánál figyelembe kell venni az 1 éves működés tapasztalatait,
- célszerűnek látszik, hogy a Közkincs Bizottságban a tagok képvisellete helyettesítéssel is megoldható legyen.

Régiókénti specialitások

Dél-Alföldi Régió

A Közkincs Bizottság elnöke részt vett a Dél-alföldi Regionális Fejlesztési Tanács ülésein és egyéb tájékoztató rendezvényén.

A Bizottság tervei: Regionális Kulturális Stratégia megalkotása, a közkulturális területek szorosabb együttműködésének segítése.

A Bizottság részt vett a regionális decentralizált keretre beadott pályázatok véleményezésében.

A Bizottság 5 tagja részt vett az NKÖM és a Kultúrpoint iroda közös szervezésében megtartott, a Strukturális Alapokkal kapcsolatos képzésben.

Dél-Dunántúli Régió

A Bizottság 14 tagú.

A Kulturális Koordinációs Iroda vezetőjének kiválása kissé lassította a munkát, de októbertől beállt az új kolléga, s reméljük a váltás törésmentes lesz.

Észak-Alföldi Régió

A Bizottság a Közkincs pályázatok kezelésén túl részt vett az RFT más témájú döntés-előkészítő munkájában is:

- tervezés a 2007–2013-as időszakra,
- a régió stratégiája és önálló operatív programja véleményezése,
- a régióból beérkezett szociális, oktatási, és kulturális tárgyú támogatási pályázatok véleményezése.

Észak-Magyarországi Régió

A nyilvánosságot internetes megjelenés biztosítja. A www.kult-tura.hu portálon közzéteszik üléseik jegyzőkönyveit, a Bizottság által készített szakértői anyagokat. A portálhelyet a Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Közművelődési és Idegenforgalmi Intézet biztosítja.

A bizottsági ülések rendszeresen a régió más-más megyéjében valósulnak meg. Az utazás költségeit a bizottsági tagok viselik.

Közép-Dunántúli Régió

Terület- és Régiófejlesztési Célirányzat (TRFC) pályázatok illetve a regionális idegenforgalmi pályázatok véleményezése is szerepelt a Bizottság – melynek több tagja részt vett a ROP és az NFT II. szakmai anyagainak előkészítésében, véleményezésében – programjában. Megtörtént a régióban működő könyvtárak fejlesztési elképzeléseinek, terveinek felteképezése.

Közép-Magyarországi Régió

Ebben a régióban csupán 2006. szeptember 7-én alakult meg 13 fővel a Bizottság, mint az RFT munkabizottsága. Mivel a potenciális elnök személye már korábban ismertté vált, 2006 áprilisától minden szakmai programon, egyeztetésen, véleményeztetésen meghívott volt.

Nyugat-Dunántúli Régió

Ez a Bizottság 16 tagú, de célszerű lenne a tagságot szakmai szempontok alapján újjáválasztani.

A Regionális Fejlesztési Ügynökség (RFÚ) a Közkincs pályázatokon kívül más pályázatok bírálatába is bevonta a Bizottságot.

A tagok között nem egyenlő az aktivitás és a terhelhetőség.

KÖZKINCS Program a harmadik évezredben A Közkultúra fejlesztése az Új Magyarország Fejlesztési Tervben

Konferencia Tatabányán, 2006. szeptember 24.

A Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma Magyarország Európai Unióhoz történt csatlakozását követően, 2004 júliusában elfogadta a vidék kultúrafejlesztése érdekében életre hívott új, decentralizált támogatási modellt, a **KÖZKINCS Programot**. A Magyar Művelődési Intézet feladata a Program megvalósításában való tevékeny közreműködés, minek érdekében a Regionális Programok Főosztálya keretén belül létrehozta regionális irodahálózatát, melynek egyik feladata a KÖZKINCS Program megvalósítása.

Az Intézet 2006 május-júniusában már második alkalommal szervezett a hét régiót érintő regionális értekezletet, az elmúlt időszak tevékenységének értékelése, valamint a további feladatok, együttműködések közös áttekintése, a tapasztalatok alapján történő esetleges újragondolása céljából. A hét regionális találkozó lezárásaként, értékeléseként, valamint a 2007-es évvel induló új tervezési ciklus által meghatározott feladatok áttekintésére, s nem utolsósorban az új kormányzati struktúrában a közkultúra kiemelt szerepének hangsúlyozása érdekében országos konferenciát szerveztünk a Közép-dunántúli Regionális Tanáccsal együttműködésben 2006. szeptember 14-én, Tatabányán.

A KÖZKINCS Program iránt igen nagy az érdeklődés, így a terem befogadóképességét meghaladó létszámú résztvevő egy része csak egy másik teremben felállított kivetítőn követhette a konferencia menetét.

Agócs István, a Közép-Dunántúli Regionális Fejlesztési Tanács elnöke köszöntőjében elmondta, hogy az Európai Unió 2007–2013-ra vonatkozó költségvetési ciklusában 8 000 milliárd forint áll majd rendelkezésünkre. A kultúra nem szerepel egyértelműen a sorokban, de külön-

böző területekhez kapcsolhatóan, kellő bölcsességgel lehetőség nyílik források lehívására.

Borbáth Erika, a Magyar Művelődési Intézet főigazgatója megköszönte a házigazdának a konferencia megrendezésének lehetőségét, majd kitért a KÖZKINCS Program kezdeteire, miszerint a 2004-es elhatározást követően 2005-ben az Intézetben megalakult a Regionális Programok Főosztálya és mind a hét régióban létrejött a Kulturális Koordinációs Iroda.

Vitányi Iván országgyűlési képviselő három szintet érintve beszélt a társadalmi fejlődésről.

Az utóbbi évtizedeket az információs forradalom jellemzi. Ez a folyamat – mely árt a közösségi életnek – elsősorban a felső szintet érinti, mert ez a réteg jut először a technikai újdonságok közelébe. Mindennapjainkat átszövik a hálózatok, mobil telefonon, interneten kommunikálunk. Egyedül ülünk az autóban, a család tagjai külön-külön néznek tévét... Kényszerindividualizálódás zajlik.

A társadalom középső szintjét is a modernitás hatja át, ugyanakkor együtt élünk a feudális maradványokkal – paraszolvencia, borraaló... Az egyenlőtlenséget felváltotta a bizonytalanság. Egyre növekszik a rizikófaktor.

Alulról nézve sem rózsás a helyzet. A kutatások azt mutatják, hogy a lakosságnak csak egy része él a tudás társadalma által kínált lehetőségekkel. Igen magas a társadalomból kivetettek, a helyüket nem találók száma. A helyzetet rontja, hogy ezek nagy része egyben cigány is.

A kultúra igazi befogadására a középosztály képes. Nálunk ez egy vékony réteget képez, ebből következően a kultúra iránti érdeklődés szerény mértékű. Ez a tény nem kulturális, hanem társadalmi kérdés, melyet ugyancsak a feudalizmusból örököltünk, hiszen a mi sajátosan magyar szempontunkból ott is csak a szűk nemesi elit számított. Elsődleges feladatnak tekinthetjük tehát e középréteg szélesítését.

Inkei Péter, a Budapesti Kulturális Observatórium igazgatója az Európai Unió kulturális stratégiájáról szólt. E szerint a kultúra minden tagállam saját belső ügye, a központ nem akar beleszólni, de támogatja a jónak tartott kezdeményezéseket. A kultúrát valójában kreatív iparnak tartják, mely országonként meglehetősen sok embert foglalkoztat, általában jóval többet, mint nálunk.

A Fejlesztési Tervben hat kiemelt fontosságú programot találunk. A tizenhat operatív programból kettő figyelemre érdemes a kultúra szempontjából. Támogatásra azok a projektek számíthatnak, melyek igazodnak az átfogó célokhoz.

Csák Ferenc, az Oktatási és Kulturális Minisztérium kormányzati koordinátora a kulturális fővárosról elmondta, hogy ez az eddigi legnagyobb projekt (25 milliárd Ft). Ki kell használni a lehetőséget, mert 2010 után már nem lehet állami feladat és Európai Uniós pénzt sem lehet felhasználni ilyen célokra. Pécs bekapcsolódik az európai vérkeringésbe, hiszen autópályán és repülőn is el lehet majd érni. Vannak, akik bírálják a szervezés ütemét, de bizonyos tények – meg kellett várni a kormányváltást és sok területen csak az újraválasztott önkormányzat dönthet felelősségteljesen – nem teszik lehetővé a továbblépést.

Hiller István oktatási és kulturális miniszter a konferencia címére utalva megjegyezte, hogy optimizmusra vall a KÖZKINCS Programról évezredes távlatban beszélni.

Az előző előadásra reflektálva kifejezte, hogy a Pécs 2010 program sokkal több egy város ügyénél, tipikus példája a kulturális vidékfejlesztésnek. A Közkincs pályázatok is azt mutatják, hogy nem kell mindig új dolgokat kitalálni, az eredményes programokat kell tovább fejleszteni. Az egyik kistelepülés pályázata ekképpen fogalmazta meg projektjük célját: a közösségi élet fenntartását tartjuk szem előtt, hogy fiataljaink helyben maradjanak.

Az országban a legnagyobb hálózat a kultúrházaké. Az ott folyó munka dicséretes, az infrastruktúra viszont nem ad okot büszkeségre. Tudjuk, hogy szomorú képet nyújt ezeknek a házaknak az állapota, de a következő években a kultúrára sem tud a költségvetés a mostaninál többet fordítani. Az agrártárcánál is lehet majd kulturális célokra forrást találni.

Bár a Közkincs pályázatokról még nem készült átfogó tájékoztató jelentés, az eddigi eredmények biztatóak. A Hitel program 20 éves lejáratú. Eredményeképpen már épült közösségi ház és könyvtár is. Mintegy három és fél milliárd forintot mozdított meg. A térségi programokra két év során 170 millió forintot biztosított a minisztérium. Az eredmények elismerését jelzi, hogy a költségvetésbe nevesítve kerül majd be a KÖZKINCS Program.

Az országot járva gyakran tapasztalható a pénzhiány és a pazarlás egyidejű jelenléte. Vannak települések, ahol jelen van az E-Magyarország Pont, a teleház, a művelődési ház, a közkönyvtár és az iskolai könyvtár. Ez nem sokszínűség, hanem átgondolatlanság. Célszerű a multikulturális tér létrehozása. Lehet, hogy az összevonások szakmai érdekeket sértenek, de vállalni kell ezt a harcot.

A Tengertánc és a PANKK program folytatódni fog, ezeket érdemes a Közkincshez kapcsolni. A Regionális Operatív Programok is tág teret biztosítanak a kulturális fejlesztésnek. Az oktatás és a kultúra szorosan összekapcsolódik. El kell vetni a területi és a téma szerinti elkülönültségeket, komplexen kell látni az országot. Az iskolafejlesztési program nagyon fontos.

Az Európai Unió működését gyakran látjuk bürokratikusnak. Ez adott körülmény, most nem a szabályok megváltoztatásán, hanem a lehetőségek kihasználásán kell gondolkodnunk.

A prioritások csak akkor érnek valamit, ha szűk körűek. A közeljövő kiemelt témái:

- kulturális vidékfejlesztés,
- infrastrukturális megerősítés,
- a KÖZKINCS Program folytatása, ezen belül infrastrukturális fejlesztés, bázisként tekintve a könyvtárakat.

Kérdések, hozzászólások

Az összevonással egyet lehet érteni, de meg kell határozni, ki fogja működtetni az intézményeket.

A pályázatok kiírásába be kell vonni a Közkincs Bizottságokat.

A hagyományörzés összekapcsolódik a vidékfejlesztéssel, de városokban is vannak hagyományörzők.

A Közkincs, a Tengertánc és a PANKK programok összevonhatók.

Úgy tűnik, a könyvtárak kerültek előtérbe, de például Heves megyében több a művelődési ház, célszerűbb lenne azokra építeni.

Az észak-alföldi és az észak-magyarországi múzeumok már hosszú ideje együttműködnek, ennek bizonyítéka a közös kiadványuk. Az ilyesféle törekvéseknek kellene prioritást biztosítani.

A kistérségi normatíva hiánya miatt nem veszik be a közművelődést a fejlesztésekbe.

Mit értsünk a fővárosban a kistérségek tekintetében?

Az összevonás a művelődési házak végét jelenti?

Hiller István reagálása

A főváros külső kerületei nagyközségekhez hasonlítanak. Az összevonásra elsősorban kistelepüléseken van szükség.

A pályázatoknál a multifunkcionalitást, a kistérségi együttműködést fogják támogatni.

A több program összefogása észszerűnek látszik, de még át kell gondolni a megvalósíthatóságát.

Az agráriummal együtt kell működni, mert az Európai Unió kifejezetten kultúrára nem ad pénzt.

Szekcióülések

Európai Unió forráshoz jutás

Szekcióvezető: Tisza Gabriella főosztályvezető, Magyar Művelődési Intézet Regionális Programok Főosztálya

Nagy érdeklődés övezte a szekció témáját, az Európai Unió forráshoz jutás lehetőségeinek vizsgálatát. Tisza Gabriella bevezetője után elsőként **Szegvári Pétert**, a Regionális Fejlesztési Holding Zrt. vezérigazgató-helyettesét hallgatta meg a résztvevő mintegy ötven kolléga. Szegvári Péter megerősítette Tisza Gabriella bevezetőben elmondott szavait, miszerint a 2007–2013-as tervezési ciklusban az önkormányzatok és intézményeik, valamint a civil szervezetek számára is a forráshoz jutás kulcsfontosságú eleme a sikeres pályázatok benyújtása lesz. A Regionális Fejlesztési Holding ennek támogatására sokrétű szolgáltatási struktúrát alakított ki. A cég, annak érdekében, hogy kiemelt piaci centruma tudjon lenni a regionális és kistérségi fejlesztéseknek, országos hálózatot épít ki, mellyel képes lesz az Európai Unió-s forrásfelhasználásban, a pályázati és a végrehajtási folyamat valamennyi szakaszában érdemi támaszt nyújtani az önkormányzatoknak, civil szervezeteknek illetve más projektgazdáknak. Tanácsadási, forrásszervezési, projekt-menedzsmenti feladatok mellett – természetesen alapos mérlegelés után – vállalják az

önkormányzati regionális és kistérségi fejlesztésekhez, pályázatokhoz a saját erőt kiegészítő tőketámogatás biztosítását, vagy a szükséges költségek megelőlegezését, sőt akár befektető partnerként is elképzelhető a közreműködésük egy projektben. Egy kérdésre válaszolva Szegvári Péter elmondta: természetesen mint Zrt., nem karitatív alapon nyújtják szolgáltatásaikat. Ám céljuk nem az azonnali haszonszerzés – későbbi megtérülés esetén is van realitása a velük való együttműködésnek.

Boros Melinda, az ESZA Kht. (Európai Szociális Alap) referense elsősorban a beadott pályázatoknak az elbírálás szempontjából összegezhető tapasztalatairól, az erősségekről, illetve a gyengeségekről beszélt, valamint kitért a nyertes pályázatok megvalósítása és elszámolása során tapasztalt nehézségekre. Felhívta a figyelmet arra, hogy a pályázók az elkövetkező időszakban az eddigieknél is jobban tartsák szem előtt az illeszkedés és a fenntarthatóság követelményét, a projektszerű megvalósítást, valamint a partnerségben történő együttműködést. Gyakori – és feltétlen elkerülendő – hibaként említette, hogy a pályázatokban irreális indikátorok, megvalósíthatatlan rövidtávú célok szerepelnek, holott több eredményre vezetne, ha rövidtávra kevés, de elérhető vállalást tartalmaznának a pályázatok, és a nagy eredményeket csak hosszabb távra vállalnák a projektgazdák.

Striker Sándor, mint az EMEROP (Emberi Erőforrások Fejlesztése Regionális Operatív program) és HIOP (Humán Infrastruktúra Operatív Program) Kulturális munkabizottság vezetője, elsősorban azokról a tapasztalatokról beszélt, amelyek a közkulturális szférát is érintő operatív programok megvalósítása során eddig felhalmozódtak. A negatív tapasztalatok kiszűrése, a folyamatok racionalizálása, a kiírások még inkább a szükségletekhez való közelítése a célja. Ő is kitért arra a megkerülhetetlen tényre, hogy a szakma zöme még mindig nem készült fel kellőképpen az EU-s források megszerzésének, felhasználásának és elszámolásának fokozott követelményeire, a projektgazdai szerepkörre, a konzorciumban, partnerségben történő együttműködésre. Ezen sürgősen változtatni kell, ha eredményesen szeretnénk pályázni a 2007-ben megnyíló fejlesztési forrásokra.

A tanácskozás utolsó fázisában kérdések illetve hozzászólások hangzottak el az előadókhöz illetve az előadások témáihoz kapcsolódóan, majd Tisza Gabriella – megköszönve a részvételt – bezárta a szekció munkáját.

Modell értékű programok

Szekcióvezető: Kerti Katalin, a Komárom Esztergom Megyei Közgyűlés alelnöke, a Közép-dunántúli Közkincs Bizottság elnöke

A szekcióülés **Paszternák Tímea**, a Mezőgazdaság és Vidékfejlesztési Hivatal osztályvezetőjének LEADER programról szóló ismertetőjével kezdődött. A közelmúlt egy-másfél évében történekről adott átfogó képet, előadását bőven illusztrálva statisztikai mutatókkal. Kiemelte azt az együttműködést, mely a LEADER közösségekben az önkormányzatok, vállalkozások és a civilek között kialakult.

A LEADER sikeres vidékfejlesztési program, példaértékű kezdeményezésekkel, amit a hozzászólók is megerősítettek. A 6,7 Mrd Ft vidékfejlesztésre történő felhasználása kedvező változásokat hoz azokban a közösségekben, amelyek sikerrel szerepeltek a pályázatokon. Néhány jó kezdeményezést és ötletet is ismertetett az előadó.

Hallgató Éva a „Szakmaközi együttműködések a hálózatokban” címmel megtartott előadásában Vitányi Iván nyitó előadására hivatkozva az „új közösségekről”, a hálózatokról, a hálózatokban rejlő együttműködés erejéről, fontosságáról szolt, számos példát sorakoztatva fel. Beszélt továbbá az „esélyek háza” programról, illetőleg jelenlegi tevékenységéről a „biztos kezdet” programban végzett munkájáról. Ennek lényegét abban foglalta össze, hogy a 0–6 éves korú gyermekek segítése azért fontos, mert lényegébe ez az az időszak, amikor eldől az ember további életének sorsa.

Kérdések, hozzászólások hangzottak el a szekciót érintő kérdésekről, a civilek szerepéről, a várható pályázati lehetőségekről. Az egyik résztvevő szívesen hallott volna tájékoztatást egy sikeres programról.

A Közkincs jelene és jövője

Szekcióvezető: Vargáné Nagy Melinda főosztályvezető, Oktatási és Kulturális Minisztérium Közművelődési Főosztály

Elsőként **Deme Péter**, a Nemzeti Kulturális Örökségvédelmi Hivatal igazgatója tartotta meg előadását „Örökségvédelem és Közkincs program” címmel. Kiemelte, hogy a Közkincs Bizottságok munkájában, egy

kívétellel, mindenhol szerepet kaptak az örökségvédelem képviselői. Beszített a hivatal munkájáról és a Felügyeleti Hatóság Regionális Irodahálózatáról. Megemlítette, hogy készült egy Országbemutató kiadvány – melyet az NFT (Nemzeti Fejlesztési Terv) 2. tervezői számára állítottak össze –, valamint bemutatta szokásos kiadványukat a Kulturális Örökség Napjairól.

Ezt követően **Ramháb Mária**, a kecskeméti Katona József Könyvtár igazgatója tartotta meg előadását „Kell egy hely” – megvalósítási lehetőségek címmel. Elsőként az Európai Unió forráslehetőségeiről beszélt, ezt követően pedig kitért a Közkincs Bizottságok eddigi munkájára és lehetőségeikre a közeljövőben. Hangsúlyozta, hogy összefogott fejlesztésekre van szükség és nem szétaprózott forrásokra. Mindenképpen a már meglévő intézményi infrastruktúrát kell fejleszteni, mert stratégiai kérdés a „Kell egy hely!”, valamint fontos az emberi erőforrás előtérbe helyezése. Beszámolt a Dél-alföldi Régió két modell értékű programjáról, melyek a Közkincs pályázati és hitel támogatásaival valósultak meg. Elsőként a kunbaracsi majd a fülöpházi modell került bemutatásra.

Ezt követte **Horváth Viola**, a Veszprém Megyei Közművelődési Intézet igazgatójának „Tények, számok, álmok” című előadása. Beszámolt a Közép-dunántúli Régióban 2003-ban megalakult Közművelődési és Civil Munkacsoport tevékenységéről, valamint a KÖZKINCS Bizottság megalakulásáról, tevékenységéről. Nehezményezte, hogy a Közkincs programban nem jelent meg külön a Balaton Régió, holott ez a kormányprogramban is szerepel. Hiányolta a pályázati kiírásokat megelőző egyeztetést a régiókkal. Véleménye szerint a szakmai monitoringban is fontos szerepet kell kapniuk a Bizottságok tagjainak. Hangsúlyozta a KÖZKINCS forrás emelésének szükségességét és a rendezvénytámogatás pályázatba történő visszahelyezésének igényét. A Közkincs Program jövőjét a következőkben látja:

- A Tengertánc, a PANKK és a Közkincs egy programcsomagot képezzen!
- Az NKA-t (Nemzeti Kulturális Alaprogram) regionalizálni kell.
- Vegyék figyelembe a régiók egyediségét!
- Fontosak a különböző képzések és a partnerség-építő kezdeményezések.
- A Közkincs monitoringokba kapcsolódjanak be a Bizottság tagjai, az eredményeket pedig hozzák nyilvánosságra.

- Generáljunk projekteket a ROP-okba (Regionális Operatív Program).
- A Közkincs Bizottságok legyenek nyilvánosak, pl. Interneten.

Kérdések, hozzászólások:

Elhangzott, hogy a műemlékvédelemmel nem tudnak mit kezdeni a Közkincs Bizottságok. Programokkal kell feltölteni a műemlékeket, ezért a műemlékek közösségi hasznosítása szükséges.

A pályázati kiírásban lehetővé kell tenni a helyi sajátosságok figyelembevételét.

A pályázatok elbírálását racionalizálni kell.

Egyes társadalmi szervezetek tagjai nem veszik komolyan a Közkincs Bizottságok tagjait.

Nyitni kellene az oktatás felé. Az iskolában nem tanítják, hogy a fiatalok a képzési rendszerből kikerülve hol találjanak programokat.

A levéltárak új kapcsolódási pontok lehetnek a közművelődés területén.

Volt, aki a turisztika és a kultúra kapcsolódási lehetőségeiről beszélt.

A régiók nem mindenhol úgy alakultak ki, ahogyan célszerű lett volna.

Örvendetes a tény, hogy két év után a Közép-magyarországi Régióban is megalakulhatott a Közkincs Bizottság.

Négy fontos szempont emelkedik ki: Program, Prioritás, Pénzforrás, Promóció

Diszkrimináció, hogy a Közkincs programból kimaradt Budapest.

A konferencián és a szekciókban elhangzottakat összefoglalták az Magyar Művelődési Intézet Regionális Főosztályának munkatársai: Kereszti Ferenc, Mók Ildikó, Horváth György, Eszik Anikó

KOVÁCS EDIT

Szabad állampolgárok! Magyarországon. Európában.

III. Nyári Egyetem az aktív állampolgáriságról, a demokrácia technikáiról

Széles a palettája a társadalomfejlesztő szakmai eseményeknek, mi mégis úgy éreztük, tudunk ehhez fontosat hozzátenni.

A Közösségfejlesztők Egyesülete, együttműködve a Magyar Művelődési Intézettel és a Civil Kollégium Alapítvánnyal 2004-ben szervezett először kötetlen munkaformájú, családias légkörű, ám mégis komoly szakmai tartalmú nyári találkozót, megszólítva a közösségi munka különböző területein és szintjein dolgozókat. A találkozó célja a kapcsolatfelvétel, a közös téma/probléma/ügy keresése volt, és ez az új kezdeményezés mindjárt nagy érdeklődésre talált. A megerősítő visszajelzéseken és a nyári találkozót követő szakmai megkereséseken felbuzdulva 2005-ben újra megrendezésre került a nyári egyetem, felvonultatva az elmúlt időszak társadalmi akcióit, szervezőiket, támogatóikat.

Úgy tűnik, hogy a társadalmi részvétel erősödése a közvetlen nyomásgyakorlás technikáinak alkalmazásában érzékelhető jobban, a közösségi-társadalmi tervezés, valamint a deliberatív – tehát a mérlegelésen és konszenzuson alapuló – közpolitika gyakorlata még nagyon kialakulatlan Magyarországon. Ezért különösen időszerűnek találtuk, hogy megnézzük, milyen ügyekben, milyen eszközökkel tudtak élni az állampolgárok, hogy védjék jogaikat, környezetük, közösségük értékeit. Noha kevés ügy végződött a lakossági-civil összefogás szándéka szerint, a civil közvélekedés mégsem a vesztes ügyek között tartja ezeket számon. Ezt az elmentmondásos jelenséget és az állampolgári érdekérvényesítés lehetőségeit járták körül a múlt évi Nyári Egyetem résztvevői.

A harmadik alkalomra – a 2006. augusztus 2. és 8. között Kunbonyba megrendezett nyári egyetemre – a téma adva volt: milyen eszközök, lehetőségek vannak az állampolgárok kezében érdekeik, jogaik érvényesítésére. Hogyan fogjunk össze, hogyan lépünk tovább közösen?

Vannak-e lehetőségek, jó példák az állampolgárok és a döntéshozók közötti értelmes párbeszédre, a helyi érdekek egyeztetésére és közös képviselésére, vagy legalább a belátáshoz szükséges információcsere megtörténhet-e a globális tőke tökéletes térhódítása közben?

A négy nap alatt, több mint 100 résztvevő fordult meg a szellemileg is nyüzsgővé vált tanyán. A résztvevők között egyetemisták, civil szervezetek aktivistái, önkéntesei mellett, növekvő számban voltak jelen kulturális, valamint szociális intézmények munkatársai is. Az előadók (33 fő) között is több szakma reprezentálta magát (andragógia, építészet, vidékfejlesztés, szociológia, stb.), a beszélgetés fonalát a közösségi részvétel fokozásának lehetőségei és módszerei adták, s az, hogy mivel járulhatnak hozzá a különböző szakterületek ehhez a folyamathoz. Az elhangzott előadásokat és a kapcsolódó anyagokat folyamatosan töltjük fel a közösségfejlesztés magyarországi honlapjára (www.kka.hu).

A demokráciához szabad állampolgárokra van szükség!¹

Kényes dolog a szabadság. Az én szabadságom könnyen másokat korlátoz és viszont. A szabadság nem szabályozatlanságot és korlátlanságot jelent csupán. Mi a felelősséggel és a szolidaritással együtt értelmezett szabadságot helyezük a középpontba. Nem véletlen, ahogy a közösségi munkáról kezdünk beszélni, arról, hogy milyen értékek mentén szervezdünk és mit tartunk fontosnak, elsők között jelenik meg a szabadság joga, a szabadság lehetősége. Az állampolgáriság jellemzője, hogy a citizen részt vesz a (közösségi) szabályok megalkotásában, s ha ez így van a gyakorlatban, akkor nem tekinti azokat idegen akaratnak. Az embereknek egyszerre van szükségük kötődésekre és választásokra, gyökerekre és szárnyakra.

¹Az alábbi gondolatok alapját: Vercseg Ilona, Schiffer András, Pataki György, Mészáros Zsuzsanna, Jávor Károly, Bodorkós Barbara, Kajner Péter, Giczey Péter, Erdei Gábor, Mayer József, Bordás István, Nagy Andrea, Dér Miklósné, Herpainé Márkus Ágnes, Ongjert Richárd, Horváth Dániel, Terence Curry, Bedöcs Bernadett, Kelemen Árpád, Ertesy Attila, Gyenis Tibor, Thiesz Angéla, Peták Péter, Gerle János, Soós Gábor, Simon Ildikó és Sesaurszki Tamás előadásai adták.

A törvényeket nem a lakosság ellenében hozzák alapvetően, bár szemmel láthatóan arra nem törekszik senki, hogy ezek érthető – állampolgári nyelven is – megjelenjenek, pláne nem arra, hogy ezek eljussanak a háztartásokba. Elvileg mindenki azonos eséllyel fér hozzá az információhoz, függetlenül a szaktudásától, iskolai végzettségétől, pozíciójától. A demokrácia – egyfajta értelmezésben – a döntéshozók feletti társadalmi ellenőrzés, oly módon, hogy a politikai társadalom minden tagjának egyenlő joga és lehetősége van ehhez az ellenőrzéshez. A civil aktivista legitimációját nem a választás adja, mint a képviselőkéét, hanem önkéntes elköteleződése, cselekvési aktivitása. Felmerül a kérdés, vajon kinek az érdeke a felkészült, érdekeit megfogalmazó és képviselő szabad állampolgár? Hogyan lehetne a részvételi demokrácia intézményét fejleszteni, a passzivitásba nyomó képviselővel szemben? Felerősödőben az a jelenség, amelynek során a döntéshozatal, a hatalom az elitek kezébe kerül, azaz olyan testületekhez, akiket senki nem választott. A tömegmozgalmak befolyásolási esélye egyre jobban a háttérbe szorul, szocializálódik a tehetetlenség.

A reprezentatív demokráciák fokozatosan veszítik/veszítették el hitelüket, leszűkültek bennük a szerepek. A politika kereteit egyre inkább külföldi érdekcsoportok versenye tölti ki, melyben a választók fogyasztókká válnak. Gondoljunk csak bele a vita, a mérlegelés, a társalgás, a megértés – azaz a deliberatív demokrácia-technikái mennyire vannak jelen a mai közéletünkben? Kívívjuk-e a versennyel, az alkuval szemben a nyilvános vitának, az egyforma és szabad állampolgárok vitájának létjogosultságát, amelyben azoknak a hangja is felértékelődik, akiknek a hangját amúgy sosem halljuk? A deliberatív demokrácia nem más, mint saját és mások véleményének formálása, melyben a kérdéseket mi állampolgárok fogalmazzuk meg és nem pusztán a szakértők és a politikusok.

Az előadók és a résztvevők között is sokan voltak gyakorló szakemberek, így több példa is szolgálta annak vizsgálatát, mennyire érvényesíthető a részvételen alapuló tervezés elmélete a gyakorlatban. Az elemzések után a közösségi tervezésről alapvetően elmondható: időigényes, széleskörű társadalmi részvételen alapul; egyenrangúan kezeli a helyi, nem szakértői tudást (erőssége: helyismeret, részletgazdagság, életszerűség) a külső, szakértői tudással (korszerű, szakszerű); törekszik a helyi emberek cselekvőképességének erősítésére.

A Nyári Egyetemen arról is szólt előadás, hogy hasonló elvek mentén szerveződnek világszerte különféle szociális város-rehabilitációs programok. A rendezvény során plenárisan, műhelyekben és kötetlen formában is elhangzottak hazai és európai tapasztalatok erről a kérdésről (magyar [www.toronyhir.hu; www.rev.hu www.ecorys.hu], svéd, katalán, holland példák [www.kka.hu]). Míg a városmegújítás hazai gyakorlatában, nyomokban megjelennek szociálpolitikai szempontok és törekvések annak érvényesítésére, kevés figyelem összpontosul a fenntarthatóságra, mint fejlesztési szempontra. Feltétlen szükség van hazai „önfenntartó ház” példára, de ez elképzelhetetlen a társadalom alakításában meghatározó funkciójú szakmák (építész, ökológus, szociális munkás, közgazdász, közösségfejlesztő, stb.) összefogása és közös munkájuk nélkül.

Az emberek cselekvőképessége fokozásának egy érdekes eszköze a nagyvárosi lét élő hagyományaként emlegetett „public art” jelenség, melyben együtt élő, egy területért felelősséget, szeretetet érző emberek művészeti eszközökkel próbálják közössé tenni létüket.

Kiemelt témaként jelentkezett már a szervezés során a felnőttképzés szerepe a közösségi részvétel, a részvételi demokrácia fejlesztésében. Általános és erősödő trend az általános célú felnőttképzés erőteljes hiánya a foglalkoztatási irányultságú képzések mellett. Már feltettük a kérdést, hogy kinek az érdeke a felkészült, érdekeinek képviselőjére szervezeten is képes állampolgár. Az egyik lehetséges felelet, hogy önmagának. Az állam egyre jobban kivonul az oktatásból, helyére szinte akadálytalanul kúszik be a piac. Felnőttképzéseket ma elsősorban munkáltatók finanszíroznak, illetve maguk a munkavállalók munkaerő-piaci elhelyezkedési esélyük növelése céljából. Folytatásra érdemes, megválaszolatlan kérdés maradt: miből és hol tanuljunk demokráciául?

A Nyári Egyetemek szándékaink szerint nem lezárásai valaminek, hanem éppen a nyitánya. Nyitánya: új szakmai kérdések felvetésének, ajánlásként jelenik meg a következő év szakmai fórumaihoz, tematizál szakmai párbeszédet, s újabb munkákra inspirál. A 2006-os Nyári Egyetem is hagyott maga után nyitott, továbbgondolásra érdemes kérdéseket. Alább néhány kiemelt terület:

– Tyúk, vagy a tojás?

Avagy, hogyan oldható fel az a paradox helyzet, miszerint a hatalom mindaddig nem veszi komolyan a társadalmi egyeztetés súlyát,

míg azt a társadalom kérlelhetetlenül ki nem kényszeríti belőle? Ám a társadalomnak – egyes tagjain, közösségein keresztül – fel kell készülnie a feladatra, ez a felkészülés pedig nem tudja nélkülözni a hatalom türelmét, támogatását, az információkhoz való hozzáférés könnyítését, az idő reális használatát, a nyelvezet hétköznapivá tételét.

- Kinek a feladata a társadalom – s itt bele értendő a potenciális és az aktuális döntéshozói hatalom is – felkészítése a közügyekben való aktív részvételre?

Kinek mi a feladata, hogyan kellene együttműködni, hogyan kellene nekikezdeni?

- Kire van manapság szükség?

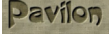
Foglalkoztatásra felkészült alattvalóra, vagy öntudatos munkavállaló állampolgárra? Szükségesnek látjuk a felnőttképzés céljainak újragondolását, a tanulás helyi és közösségi megvalósításának támogatását.

- Szélesedő kirekesztés.

A közügyektől való távolítás is kirekesztés, a jelenből és a jövő meghatározásából való kirekesztés. Hatása kimutathatóan hosszú távon jelentkezik. Tünetei: a közösségek széthullása, a helyi társadalmak gyengülése, az elidegenedés, az egyéni és társadalmi türelmetlenség, a társadalmi csoportok közötti feszültség növekedése, a társadalmi tőke kimerítése.

A felmerült témákat megvitatásra, elemzésre, továbbgondolásra is ajánljuk minden társadalomfejlesztő szakmai csoportnak, jövőjükért felelősséget érző közösségeknek. A párbeszédnek szervezéséhez, azok nyilvánosság tételéhez, a helyi sajtón túl ajánljuk a www.kozossegfejlesztes.hu honlapot.

Kunbábony, 2006. augusztus 6.

A III. Nyári Egyetem újdonsága egy élő-könyvesbolt volt, mely néven nyitotta meg kapuit és melyben 16 könyvet mutatott be 20 szerző.

BEKE PÁL

Bethlen Gábor Tündéerkertje

(egy térségfejlesztés előzményei és szándékai)

Az alakuló *Ung-Tisza-Túr eurorégió* tüneményes neve egy, az ottani fejlesztőmunkában közreműködő felvidéki kollegánk, a szlovákiai Karszt területén dolgozó ökológus találmánya; bármennyire is szeretném tehát (legalább egy cím erejéig) elorozni tőle e nagytáj költői megnevezését, nem tehetem. Ám beszámolhatok az itteni fejlesztőmunka több évtizedes előzményeiről annál is inkább, mert egyidejűleg *a térségfejlesztő munka évtizedeket és korszakokat átívelő folyamatát* is szeretném hangsúlyozni, azt tehát, hogy bár folyamatosan módosulhat a cél, a szándék, hogy *helyben jobban éljenek az emberek*, mindig azonos marad.

Ami volt

Történt, hogy a '80-as évek közepén megkereste Makovecz Imre tervezőirodáját Csenger nagyközség tanácselnöke, hogy a mérnök úrék végezzék el mindazt a tervező- és fejlesztőmunkát, ami a várossá-váláshoz helyben szükséges. A körülmények, és különösen az igények feltárására az akkor még Országos Közművelődési Központ munkatársaiként mi utaztunk oda, majd tértünk vissza éveken át sokszor több napra. Korabeli munkánkat és tapasztalatainkat annak idején le is írtuk; itt ebből most csak annyi érdekes, hogy megfogalmaztuk: a román határhoz szorított település jövője *a határon túli együttműködés, egyidejűleg a hazai környező településekkel való szoros és összehangolt fejlesztés* nélkül elképzelhetetlen. Ami azóta a várossá vált Csenger fizikai megújulását illeti, azt manapság mindenki láthatja, ám a Romániába szakadt Szatmárral és a környező aprófalvakkal való együttműködése (különböző okok miatt) ellehetetlenült. A határon túli rokon tájjal sokáig nem lehetett kiépíteni semmi értelmes koordinációt, a rendszerváltoztatással önállósult hazai

falvak pedig *nem akartak együttgondolkodni* korábban kijelölt központjukkal. Ráadásul ez utóbbiak folyamatosan azt hitték, hogy a csengeri polgármester által változatlanul elnyert pénzek éppen úgy őket (is) illetnék, mint ahogy '90 előtt is kaphattak volna abból. Nem értették, hogy ezek a pénzek immár nem 'csak úgy' járnak, hanem csak akkor vannak, ha pályázatokkal megszerzik őket.

A '90-es évtized derekán aztán változott a romániai helyzet. Ezt követően lehetett odakünn olyan határmenti településszövetséget szorgalmaznunk majd megalakíttatnunk, ami partnerévé vált a magyarországi Szatmár fejlesztési szándékainak. Szerencsénkre leltünk egy Phare-Credo pályázati forrást a hajdani megye, mint nagytáj immár összehangolt térségfejlesztésének megtervezésére; ezt sok helybéli, ide- és odavalósi közreműködővel közösen – részben a Kraszna, részben a Túr magyar-román szakaszára vonatkoztatva – el is készítettük. Ez utóbbi gyermeke a mai folyamat.

Hozzávetőleg a mi szatmári kutakodásunkkal egy időben került Túrístvándi polgármesteri székébe egy olyan asszony, aki nem törődött bele településének elesett voltába. Részben az általunk szervezett találkozásokon és megbeszéléseken elhangzottak által inspirálva, részben saját helyzetfelismerése eredményeképp a kitörési pontként leírt turizmus helyi feltételeinek megteremtését célzó fejlesztési folyamatokba kezdett, ami több jeles, ma még be nem fejezett eredménnyel járt. Bár egyszer érdemes lenne megvizsgálni, hogy egy innovatív személyiség (történetesen egy, a helyzet vezérlésére képes határozott egyéniség) egy település határain belül miképpen alakítja át az életlehetőségeket és az életkörülményeket tíz év alatt, ennek részletezése most nem feladatom. Témánk szempontjából csak annyi a figyelemreméltó, hogy évtizedes fejlesztőmunkája révén ő is arra jött rá, hogy saját faluja, és a környező Túr mente településeinek lehetőségeit is *csak a határon átlépve* tudja jelentősen bővíteni. Az ország északkeleti fertálya is csak nyugatra orientálódik; neki(k) a végeken az onnan fellelhető kapcsolatokból már szinte semmi sem jut. Jobban teszi hát, ha *maga terem centrumot*, és abban keresi az ott élők boldogulását. Bethlen Gábor Tündérkertje, vagyis a megalakulás előtt álló Ung-Tisza-Túr eurorégió éppen ilyen sajátos központ, a kölcsönösen egymáshoz szorult halmozottan hátrányos helyzetű kistájak közös kitörésének lehetőségét adja évtizedek óta tarthatatlan és túrhetetlen helyzetükből.

Ami lesz

Az Ung-Tisza-Túr eurorégió térségfejlesztési programja *integrált* (mert Bethlen Gábor erdélyi fejedelem hét megyéje magvát egyesíti ismét gazdaságilag és a kultúra terén) és *átfogó*, mert rendszerelvűen, szisztematikusan, a „System Analysis” tudományágra támaszkodva, következetesen érzékeli a térség népének minden egyéni és (mikro)közösségi gondjából a szinergikus kölcsönhatásokat is figyelembe véve, és megpróbálja operatíván kezelni, netán orvosolni azokat. A program rendszerelvűen, folyamatosan vezérli a térség sokrétű vidékfejlesztését a 2007–2013. évek közötti időszakban. A programot „integrált” jelleg fémjelzi; közösen kezeli, közösen fejleszti az eurorégió történelmileg Bethlen Gábor megyéinek magvát képező, eddig – joggal rendkívül ridegnek mondható – országhatárokkal különösen sűrűn szabdalt földrajzilag és társadalmilag kompakt térségét. Mindez természetes mindhárom ország (Magyarország, Szlovákia, Románia) EU-ba való belépéséből, Ukrajna várható társult tagságából. A program projekt-menedzsmentje szigorú következetességgel kizárólag a települések önkormányzataira építve operatíván, folyamatosan vezeti a programot a mostani, a 2006 júliusára datálható kezdetektől a 2006 decemberéig tartó előkészítő szakasz végéig, majd (az EU új tervezési időszakában) 2007-től egészen a 2013 év végi befejezésig.

Az Ung-Tisza-Túr eurorégió egészének és mikrotérségeinek küszöbérték feletti identitását, összetartozását (mely a projekt egyik meghatározó alapeszméje) az alábbi tényekből eredeztetjük:

- Az 1621 december végén Habsburg II. Ferdinánddal megkötött nikolsburgi béke értelmében Bethlen Gábor lemond a királyi címről. Visszaadja a Szent Koronát. Hét megye élete végéig az uralma alatt marad: Szatmár, Szabolcs, Ugocsa, Bereg, Zemplén, Borsod és Abaúj. Tehát a térség Bethlen Gábor fejedelem hét megyéjének a „magterülete”, és mint ilyen, történelmileg összetartozónak tekinthető.
- Kelet-Szlovákia az EUROSTAT, az EU statisztikai hivatala legfrissebb adatai szerint az Európai Unió tíz legelmaradottabb régiója közé tartozik a néhány száz EU-s régió közül, de elmaradottnak tekinthető Magyarország keleti csücske is. Ugyanez mondható el az

eurorégió romániai és ukrainai térségeiről is, tehát a Bethlen Gábori időktől a mai napig „egysorsú” e nép. A kevés különbség csak a nehézségek mértékében van.

- A térségben mindenütt nagyarányú a képzetlen és jelentősen alulszocializált lakosság száma.

A program tudatosan épít

- a települési önkormányzatok legalitására és legitimitására,
- a régió identitástudatára, szolidaritására,
- a szereplők – a térség gazdasági és szociális partnereinek – érdemi, hatásküszöb feletti kommunikációjára, kooperációjára,
- a rendszerszemléletű tökemenedzsmentre, és
- általában a rendszerszemléletű hozzáállásra (beleértve a térség rendszermodelljének „csatasorba állítását” alkalmazott software formájában),
- a hely szellemére (genius loci), annak úgy természeti, mint társadalmi részére,
- a mikroközegben való „mozgásra” (természeti és társadalmi értelemben egyaránt),
- a táj hasznosításának rendszerszemléletű optimalizációjára,
- az átfogó populációdinamika-menedzsmentre a „biodiverzitás-monitorozó rendszert” is beleértve,
- „a személyiség tisztelete, a közösség szentsége” dualizmus következetes és mélyreható kompromisszumos elfogadására és alkalmazására,
- a következetes közösségfejlesztésre,
- a tudásmenedzsment módszerére és módszertanára,
- a községekben alkalmazandó Új Helyi Társadalmi Szerződésre,
- a régió és mikroközösségeinek sokrétű, következetes érdekérvényesítésére és érdekvédelmére,
- a rendszerszemléletű táj- és településmarketingre,
- a legkorszerűbb információrendszerre.

A 2013-ig belátható regionális fejlesztőmunka közösségfejlesztési munka-elemei:

- nyilvános közösségi beszélgetések folyamatos szervezése;
- helyi kalendáriumok folyamatos megjelenítése;
- helyi/kistáji tankatalógusok készítése és ismételt kiadása;

- különféle önkéntes szolgálatok szervezése;
- közösségi felmérések készítése/készíttetése;
- alkalmanként települési jövőműhelyek vezérlése;
- bármiféle fizikai létesítmény kötelező „társadalmi tervezése”;
- tanuló/párbeszéd-körök folyamatos szervezése a helyben lakók érdeklődése szerint;
- helyi/kistáji vállalkozásfejlesztő; szövetkezet- és szövetkezésfejlesztő tanfolyamok;
- népfőiskolák létesítése országoként;
- az érintett szülők egyesülete által szervezett kistáji szakmunkás-képző iskolák létesítése és működtetése;
- a helyi/kistáji nyilvánosság megteremtése érdekében alkalmi és rendszeres helyi/kistáji újságok megjelentetése; rendszeres gyűlések és összejövetelek a közmeghallgatások szisztémája szerint; kistáji közösségi rádiók és helyi kábeltévék létrehozása;
- a legkülönbözőbb egyesületek létrejöttének és működésének segítése;
- civil közösségi házak létesítése településenként;
- helyi/kistáji/tartományi közösségi tanácsok működtetése;
- tartományi intézményszövetségek létrehozása.

*

Éppen húsz éves szatmári munkánk. Négy ország mintegy nyolcvan települése hamarosan írásba foglalja, és Európával finanszíroztatja fejlesztési szándékait. Talán nem szerénytelenség, ha úgy fogalmazok: ebben az *új kezdetben* jelesül benne van minden eddigi rokon kezdeményezésünk is.

PÉTERFI FERENC

A közösségi apátiától a kompetens közösségig

Gyakran keressük, mi az oka annak, hogy az emberek eltompultak, közönyössé, passzívvá, érdektelenné váltak, hogy közösségeikben vezetőként kiáltanak, s így vezetettek lettek belőlük; hogy egy közösség apatikus, tagjai függőségben és kiszolgáltatottságban élnek; s hogy elveszítették az öntevékenységüket, a kezdeményező- és cselekvőképességüket? Vagy – s ez még végtelenebb helyzet –, hogy az ki sem alakult.

Ahhoz, hogy kiutat találjunk, fontos megkeresni ennek a jelenségnek a magyarázatait is! A társadalomban a képviseleti rendszer egyoldalúvá válásával, annak végletes hatásaként gyakori jelenség, hogy az egyéni, vagy közösségi részvétel elsorvad, mert az emberek országos, de helyi szinten is kizáródnak a – rendszeres vagy alkalmi – közösségi, közpolitikai kezdeményezésekből, döntésekből. Ennek következménye, hogy a polgárok azzal, hogy átruházzák másokra ezt az illetékességet, az eredményes cselekvés esélyének és gyakorlatának hiányában, nem tekintik feladatuknak az öntevékeny kezdeményezést.

Sokat használják mostanában mindenféle konstellációban a szubszidiaritás kifejezést. A szubszidiaritás latin szó, jelentése segítség, védelem, támogatás-menedék biztosítása.

- A szubszidiaritás „... az a kíváncsi, hogy a döntéseket, határozatokat, jogi normákat a lehető legalacsonyabb szinten hozzák meg, annak érdekében, hogy a hatalom minél közelebb maradjon azokhoz, akik felett a hatalmat gyakorolja”. (*Bakos: Idegen szavak és kifejezések szótára.*)
- Azt jelenti továbbá a szubszidiaritás, hogy „az államnak, mielőtt a társadalmi vagy gazdasági élet bármely szférájába belépne, meg kell győződnie arról, hogy nincs-e olyan kisebb társadalmi egység (a család, a helyi közösség, vagy öntevékeny szervezet), amely alkal-

mas lenne az adott funkció betöltésére. Mi több, az államnak – még amikor a közvetlen felelősségvállalás mellett dönt is –, kötelessége kísérletet tenni ezeknek a kisebb egységeknek a bevonására.” (Lester M. Salamon – Helmut K. Anheier: Szektor születik 88. old. Nonprofit Kutatócsoport, Bp. 1995. 182 p.)

Ám vannak a szubszidiaritás veszélyeként emlegetett helyzetek is. Ezek:

- Ha a döntéshozatali-hatalmi szervek átruháznak különféle felelősségeket, feladatokat alacsonyabb szintre, amihez nem delegálnak megfelelő forrásokat, akkor ezzel az elvvel visszaélés történik.
- Ha ugyanezek a szervek minden döntést kisajátítanak, s csupán önmagukat tekintik legitimnek, akkor kirekesztik a társadalmat a döntéshozatal folyamatából.

Vegyünk egy fontos élelvet!

Minden embernek és minden közösségnek joga, hogy maga oldja meg a saját problémáit. Ugyanakkor, minden embernek és közösségnek feladata, dolga is, hogy maga oldja meg a saját problémáit. Ahhoz, hogy ezzel a jogunkkal éljünk és feladatunkat elvégezzük, ahhoz erőfeszítésre van szükségünk.

Ha az egyének és közösségek önmagukban nem tudják feladataikat megoldani, jogukat érvényesíteni, akkor egy magasabb szintnek – mondjuk az államnak, az önkormányzatnak, egy intézménynek – a kötelessége és felelőssége is őket ebben kisegíteni, szubszidiálni. De csak, ha önmagukban kevesek ehhez! Csak akkor!!!

Tudunk-e ezzel a jogunkkal és ezzel a feladatunkkal élni? Megvan-e az ehhez szükséges tudásunk, kapunk-e ehhez támogatást, segítséget – például – a felnőttképzési rendszertől? Érdekeink érvényesítésére, a közösségi részvételre sokkal több esélyt, lehetőséget kínál, feltételt biztosít a mai hazai jogrendszer, mint amiről a polgárok és a hivatalok is tudnak, s főként, amit alkalmaznak is.

Mi történik, ha felborul ez a törvényszerűség?

Ha az egyén és a közösség nem tekinti feladatának saját helyzete alakítását, problémái megoldását, nem vállal felelősséget sem önmagáért, s

a megoldás kényszerét–lehetőségét önmagán kívülre hárítja, így lehetőségét – s ha egyáltalán megvolt – képességét–tudását veszíti el ön maga helyzetének alakítására. Önállótlanná, ellátottá válik, hospitalizálódik.

De sérül a társadalmi gyakorlat akkor is, ha a közösség (vagy az egyén) helyett más gyakorolja (veszi el) jogát. Ez esetben a „megsegített” a részvételre való joga mellett az eszközét is elveszíti önmaga–közössége ügyeiben. Jogfosztottá válik. Márpedig, ha – akár helyi, akár országos szinten – a hatalom, vagy más külső erő oktanul beavatkozik, azzal elvitatja, elveszi a helyi közösség részvételi jogát és feladatának tudatát. De többnyire semmit nem old meg! Sőt, gyakran ezzel a gesztussal, lépéssel a megoldhatatlanság látszatát kelti.

Mit teszünk, amikor a közösségi részvételt kívánjuk fejleszteni?

Ha az emberek eltompultak, közönyössé, passzívvá, érdektelenné váltak, vezetetteké váltak, ha egy közösség apatikus, ha tagjai függőségben és kiszolgáltatottságban élnek, ha szeretnék az öntevékenységüket, a kezdeményező és cselekvőképességüket visszaszerezni, s ebben keresnek támogatást, akkor mi, közösségfejlesztők, abban segítjük őket, hogy (vissza)illeszkedjenek jogukba és feladatukba.

A kiszolgálás, tehát a rosszul értelmezett segítség, e jog és feladat tudatának elvételével jár – helyettük, rajtuk kívül alakulnak ügyeik. Nélkülük és a felelősségük nélkül. A kiszolgálást is meg kell szüntetni tehát és a segítő munkának az önállóság kialakulására, a kiszolgáltatottság felszámolására, a felelősség megszületésére kell irányulnia.

Amit fejleszteni kell:

- Vissza/megtanulni a közösségnek saját ügyeik elintézését és elvégzését. S azt is, hogy ehhez részükről erőfeszítésre van szükség!
- segíteni jogaik megismerését és gyakorlását.

A fejlesztés lényegében annak tudatosítása, hogy dolguk a részvétel és joguk van a részvételre.

Néhány kulcsfogalom következik, amelyek a címben megfogalmazott szükséglet eléréséhez segítenek közelebb bennünket:

- a *részvétel*, a *részvétel szándéka és tudása* – a közösségfejlesztés egyik alapvető célja, amely más megfogalmazásban a bevonást; a társadalomba, a helyi folyamatokba való belefoglalást jelenti;

- *képessé tétel*: ez a fogalom a készségek és hozzáértés kialakítását jelenti. Nagyon gyakran kapcsolódik a
- *kibontáshoz*, azaz olyan a személyekben, közösségekben, a helyi társadalom csoportjaiban belül lévő, rejtőzködő, potenciális tudáshoz, amelynek felszínre hozása és tudatosítása megerősíti és cselekvésre ösztönözheti, bátoríthatja az embereket, a közösségeket. Ha érzékenyek vagyunk az ilyen kapacitásokra, jó esélyünk lehet, hogy ne kliensnek, hanem valóban erőforrásnak tekintjük az érintetteket;
- a *felhatalmazás* annak a tudatosítása, hogy én (mi) vagyok (vagyunk) a dolgok megoldásának a kulcsa, rajtam, rajtunk (is) múlik a helyzet megoldása; elhinni, hogy képesek vagyunk az eredményes cselekvésre (önbizalom). A közösség ügyeiben a közösség képessé tétele, felhatalmazása politikai felhatalmazást – máshogyan hangsúlyozva – a *hatalommal való felruházást* jelenti. Arra való esélyek megismertetését és tudatosítását, hogy közösségi (közpolitikai) ügyekben kompetens-illetékes vagyok.

Így jutunk vissza a címben megfogalmazott fogalmakhoz: Kompetens állampolgárok, kompetens közösségek, mint társadalmi-közösségi cél.

Ahhoz, hogy e demokratikus készségek, e társadalmi tudás releváns/értvényes, aktuális, használható legyen, megfelelő társadalmi légkörre van szükség. Olyan miliőre, amelyben az állampolgároknak, azok szervezeteinek, a döntéshozóknak (önkormányzati és kormányzati képviselőknek), a hivatalok alkalmazottainak és a médiának is törekvése egy támogató, bátorító légkör kialakítása.

A rendszerváltás nagy adóssága, hogy ugyan makroszinten kialakított demokratikus intézményeket, de azok használatát, s a helyi demokratikus intézmények alakítását, építését nem tette releváns/értvényes társadalmi tudássá, ilyen szükségletet/kényszert nem támasztott!

Közösségi munkáink során határozott tapasztalatot szereztünk a központi és helyi hatalom, valamint a civil társadalom, a közösségek által létrehozott intézmények viszonyáról.

2005-ben a Közösségfejlesztők Egyesülete szűrőpróbaszerű vizsgálatot végzett Magyarországon a közbizalom alakulásáról, tehát a „civil oldal” véleményéről:

„Az állampolgári részvétel és a közbizalom gyorsmérlege” felmérésünkben 4500 embert kérdeztünk az ország különböző pontjain arról,

hogyan viszonyulnak az állami-politikai intézményrendszerhez. A kérdések főként az állami-politikai intézményrendszerben való bizalom mértékére irányultak, s arra, hogy milyen aktív lépéseket tettek a megkérdezettek az elmúlt 12 hónapban ezeknek az intézményeknek az igénybevételére? (*Ennek részleteit ld. Parola 2005/3–4. számában!*)

A vizsgálat eredményei arra engednek következtetni, hogy a közbizalom bizonyos elemei válságosan alacsony szinten vannak, s az állampolgári aktivitás többnyire a lokális dimenzióban ragadható meg. (De nem túl erősen!) A vizsgálat főként a politikusokhoz való viszony kapcsán jelzett drámaian erős bizalommegvonást. Megerősödtek a tapasztalatainkból levont következtetéseink, azok, amelyek arra utalnak, hogy demokratikus átalakulást nem várhat a társadalom önmagában sem a választásoktól, sem a politikai pártoktól. Azt a civil társadalomnak önmagának kell a napi részvétellel, nyomásgyakorlással, s annak különféle technikáival és a civil-közösségi elkötelezettség megerősítésével kiharcolnia.

Ha pedig a központi és a helyi hatalom felől gondoljuk át ezt a viszonyt, tapasztalataink azt mutatják, hogy az is nagyon gyanakvó és bizalmatlan a civil társadalommal, s a közösségek által létrehozott intézményekkel szemben.

Róka fogta csuka!

A civil társadalom bizalom megvonása az állami és a politikai intézményrendszerrel, s ugyanakkor az, hogy az állam és a politika sem bízik a civil társadalom új intézményeiben, féltő, hogy a bizalmatlanság intézményesülését jelenti, hiszen az mindkét fél részéről a másik kompetenciájának megkérdőjelezését jelenti.

Felmerül a kérdés: ki és hogyan teremtheti meg e kompetenciák iránti bizalmat? Mi vezethet ahhoz, hogy bízunk egymás intézményeiben – melyek tulajdonképpen mind a saját intézményeink?

Szerzőink

Balázs Bea újságíró

Beke Pál főtanácsos

Magyar Művelődési Intézet és Képzőművészeti Lektorátus (**MMIKL**)

Borbáth Erika főigazgató, **MMIKL**

Daróczi Ágnes főmunkatárs

MMIKL – Nemzetiségi és Etnikai Kisebbségi Programok Koordinációs Titkársága

Eszik Anikó irodavezető

MMIKL Dél-Alföldi Régió – Kecskemét

Földiák András mb. főigazgatóhelyettes, **MMIKL**

Győri Lajos fotó szakreferens

MMIKL – Művészeti Programok Főosztálya

Hajdú Gabriella munkatárs

MMIKL – Nemzetiségi és Etnikai Kisebbségi Programok Koordinációs Titkársága

Halász Péter főtanácsos

MMIKL – Nemzetiségi és Etnikai Kisebbségi Programok Koordinációs Titkársága

Hargitai Mária könyvtárvezető, MMIKL

Horváth György irodavezető
MMIKL Nyugat – Dunántúli Régió – Szombathely

Kary József igazgató
Bartakovics Béla Művelődési Központ – Eger

Kereszti Ferenc – MMIKL
Regionális Programok Főosztálya

Keszthelyi Ferencné igazgató, MMIKL

Kovács Edit közösségfejlesztő
MMIKL – Közösségfejlesztési Osztály

Lada Zsolt mb. igazgató
Kutatási és Kutatásszervezési Igazgatóság, MMIKL

Mátyus Aliz főszerkesztő
MMIKL „SZÍN” c. folyóirat

Merza Gábor film szakreferens
MMIKL – Művészeti Programok Főosztálya

Mók Ildikó irodavezető
MMIKL Közép-Dunántúli Régió – Székesfehérvár

Nadrai Lászlóné közművelődési szakmai tanácsadó munkatárs
Zala Megyei Művelődési és Pedagógiai Intézet, Szakképző Iskola –
Zalaegerszeg

Nagy Gellért András gyakornok
MMIKL – Nemzetiségi és Etnikai Kisebbségi Programok Koordinációs
Titkársága

Péterfi Ferenc osztályvezető
MMIKL – Közösségfejlesztési Osztály

Polyák Albert főtanácsos

Bács – Kiskun Megyei Önkormányzat Közművelődési Szakmai
Tanácsadó és Szolgáltató Intézete – Kecskemét

Romhányi András tanácsos

MMIKL – Nemzetiségi és Etnikai Kisebbségi Programok Koordinációs
Titkársága

Tisza Gabriella főosztályvezető

MMIKL – Regionális Programok Főosztálya

Tóth Zsóka osztályvezető

MMIKL – Koordinációs Osztály

Varga Tamás nemzetközi referens

MMIKL – Koordinációs Osztály

Veszpréminé Turcsányi Valéria igazgató

Jókai Mór Művelődési Központ – Pápa

Zselinszky Lászlóné módszertani osztályvezető

Móricz Zsigmond Megyei és Városi Könyvtár – Nyíregyháza

A CD-mellékletet készítették az MMIKL „Látószög” Videostúdió

munkatársai: **Nagy Attila** – operatőr, **Arold Imre** – vágó, **Sályi Zoltán** –
videografika és **Tóth Zsóka** – szerkesztő – narrátor